

JAMES JOYCE

SÜRGÜNLER

özelkitapgrubu

**Türkçesi:
Selçuk Yönel**

JAMES JOYCE

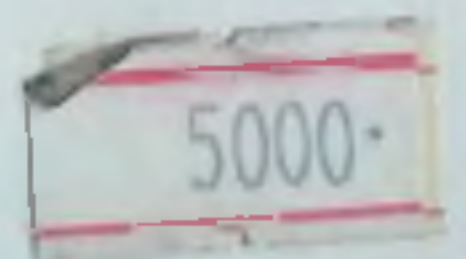
SÜRGÜNLER

Elinizde tuttuğunuz Sürgünler izlenmesi kolay, Joyce'un tüm özelliklerini yansıtan, onun sanatçı ve düşünür yanlarını oluşturmuş tüm öğeleri ortaya koyan oyundur. Özellikle Katolik Hıristiyan düşüncesinin belirlediği, evrensel olan ve bilinç dışında gelişmiş/geliştirilmiş, yaşamın neredeyse varlık nedeniymiş gibi algılanan bir suçluluk ve kuşkuculuk üstüne oturan yapıt Joyce'un özyaşam öyküsünden de izler taşır.

Richard ve Robert gençlik arkadaşlarıdır. İkisi de Bertha'ya ilgi duyarlar. Dışadönük ve atak Robert'in tüm çabalarına karşın Bertha içedönük, kuşkucu ve hep acı çeken, kendisini her şeyden sorumlu gören Richard'ı seçmiştir. Araya giren ayrılıklar, hem tarafların birbirini aldatmasını hem de bunların yıkıcı acılarını getirmiştir. Herkes bir iç sorgulamasından geçmektedir. Uzun bir ayrılıktan sonra nihayet dönülen sırada Robert yeniden Bertha'ya açılır. İşin ilginç yanı Bertha'nın olup biteni o an kocasına iletmesi ve her şeyin Richard'm bilgisi içinde, hatta onun kıskırıcılığıyla sürüp gitmesidir. Robert Bertha'ya nihai önerisini yapınca Richard bütün kapıları açık bırakarak kendisini bile isteye o kahredici kuşkunun ve acının kucağına atar; ama oyun ilginç bir sonla düğümlenir.

Bizde hemen hiç tanınmayan Akınalı Thomas'ın düşüncelerinin ve Ibsen Tiyatrosu'nun etkisi alındayken yazdığı bu oyunda Joyce evrensel bir insan dramını hiç kuşkusuz yanan bir koru avuçlarında tutarcasına acı çekerek yakalamıştır. Önemli olan Hıristiyan ve Avrupa düşünce geleneklerinin biçimlendirdiği bu ilginç insan tiplerinin çağdaş bir Dostoyevski kurgusu ve yaklaşımı ile birer oyun kahramanı olarak yazılmaları değildir. Önemli olan okudukça Joyce'un kurduğu oyun dünyasının yaşamın kendisiyle, oyun tiplerinin de okuyucuyla özdeşleşmesidir. Giderek okuyucunun oyun tiplerine dönüşmesi ve aynı içsel hesaplaşmaları yaşamasıdır. Bu da Joyce'un başarısıdır.

Hasan Bülent KAHRAMAN

ISBN 975-533-001-1

James Joyce, 2 Şubat 1882'de doğdu. 13 Ocak 1941'de öldü. John Stanislaus Joyce (1849-1931) ve Mary Jane Murray Joyce'un (1859-1903) beşi yaşayan on çocuğunun en büyüğüydü. John Joyce, siyasal etkiyle 1880'den 1892'ye kadar çalıştığı Vergi Toplama Dairesinin sağladığı gelikle, oğlu James Joyce'u en iyi katolik okulu Clongewes College'de okuttu. Mali durumu bozulunca, James Joyce, Belvedere College'e devam etti ve 1902'de Dublin University College sanat bölümünden mezun oldu.

Imge Kitabevi Yayınları: 17
Edebiyat Dizisi : 1

2. Baskı Kasım 1990

Imge Kitabevi
Yayıncılık Pazarlama Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sokak No:3 Kızılay-Ankara
Telefon: 118 19 42-125 65 32

Dizgi: Atölye Seven 286 54 51

Baskı ve Cilt: ÖZKAN MATBAASI ANKARA

JAMES JOYCE
SÜRGÜNLER

Çeviren: Selçuk Yönel

KİŞİLER

RICHARD ROWAN, yazar

BERTHA, Richard'ın karısı

ARCHIE, oğulları, sekiz yaşında

ROBERT HAND, gazeteci

BEATRICE JUSTICE, Robert'ın yeğeni, müzik öğretmeni

BRIGID, Rowan ailesinin yaşlı hizmetçisi

BALIKÇI KADIN

Olay Dublin'in banliyöleri Merrion ve Ranelagh'de geçer. 1912 yılının yazı.

BİRİNCİ PERDE

Dublin'in bir banliyösü olan Merrion'da Richard Rowan'ın evinde konuk salonu. Sağda, ön tarafta, kafesli alçak bir paravanayla azıcık gizlenmiş bir ocak. Ocak rafının az üstünde yaldız çerçeveli bir ayna. Sağ duvarda, biraz geride, oturma odasıyla mutfağa açılan katlanır bir kapı. Arka duvarda, sağ tarafta, çalışma odasına açılan küçük bir kapı. Kapının solunda bir büfe. Büfenin üstüne duvara asılmış bir çerçevede genç bir adamın karakalem portresi. Daha da solda bahçeye açılan iç içe camlı iki kapı. Sol duvarda ise yola bakan bir pencere. Aynı duvarda, ön tarafta, hole açılan bir kapı. (Üst kata çıkmak için de bu kapı kullanılıyor.) Pencereyle kapı arasında bir konsol, yanında da hasır bir sandalye. Salonun ortasında yuvarlak bir masa. Masanın çevresinde soluk yeşil pelüşle kaplı sandalyeler. Biraz sağda ve öne doğru üstünde sigara, çakmak, kül tablası vb. bulunan daha küçük bir masa. Onun yanında da bir koltuk ve şezlong. Ocakla kapıların önüne ve şezlongun yanına hindistancevizi yapraklarından örülmüş paspas biçiminde hasırlar konmuştur. Tahta olan zemin parlatılmıştır. Arka duvardaki (bahçeye açılan) çifte kapıyla sağdaki katlanır kapıda yarıya dek çekilmiş tül perdeler vardır. Pencerenin alt çerçevesi yukarı kaldırılmıştır. Koyu yeşil kadife perdeler asılıdır pencerede. Jaluzi perde yukarı sürülmüş alt çerçevenin kıyısına dek indirilmiştir.

Haziranda sıcak bir öğle sonudur ve etkisini gittikçe yitiren ılık bir güneş ışığı odayı doldurmaktadır.

(Soldaki kapıdan BRİGİD'le BEATRİCE JUSTİCE girerler. BRİGİD yaşlı bir kadındır: Kısa boylu, saçları demir kırmızı renginde. BEATRİCE JUSTİCE esmer, fidan boylu, yirmi yedi yaşında genç bir bayandır. Üstünde iyi dikilmiş deniz mavisi bir giysi, başında da bir parça tülle süslenmiş siyah renkli zarif bir hasır şapka vardır; elinde ise belge çantasına benzeyen küçük bir el çantası taşımaktadır.)

BRİGİD: Ha'm'fendiyle Archie Beyimiz denize gittiler, yüzmeye. Hiç beklemiyolardı sizi. Döndüğünüzü bildirmiş miydiniz Bayan Justice?

BEATRİCE: Hayır. Daha şimdi geldim.

BRİGİD: *(Koltuğu gösterir.)* Buyrun oturun, ben geldiğinizi söyle'yim bey'fendiye. Tren yolculuğunuz uzun sürdü mü?

BEATRİCE: *(Oturarak)* Sabahleyin bindik işte.

BRİGİD: Küçük Bey üstünde Youghal'dan görünümeler bulunan kartınızı aldı. Yorgunluktan bitmiş'inizdir, eminim.

BEATRİCE: Yoo, pek değil. *(Biraz sinirlice öksürür.)* Piyanoda çalıştı mı ben yokken?

BRİGİD: *(Kıkır kıkır güler.)* Archie Bey mi çalış'cak! Tam buldunuz adamını. Bugünlerde sütçünün atıyla bozdu aklını, deli oluyor at diye. Havalar güzel miydi or'larda Bayan Justice?

BEATRICE: Epeyce yağışlıydı diyebilirim.

BRIGID: (*Sevimlice*) Bi de şu havaya bakın. Ama yağmur da var havada. (*Çalışma odasına yönelerek*) Beye bur'da olduğunuzu söyle'yim.

BEATRICE: Bay Rowan evde mi?

BRIGID: (*Eliyle gösterir.*) Çalışma odasında. Bugünlerde yazdığı bi şey var, kendini öldürüyo' onun için. Gece yarısı yatağından bile kalkıp yazıyo'. (*Yürür.*) Çağırayım kendisini.

BEATRICE: Bırak, rahatsız etme Brigid. Ötekiler dönünceye dek bekleyebilirim burada, eğer çok gecikmezlerse.

BRIGID: Hem sizi içeri alırken posta kutusunda bi şey görmüştüm. (*Çalışma odasının kapısına gider, biraz aralar ve seslenir.*) Bey'fendi, Bayan Justice geldi, Küçük Beyin dersi için.

(*Çalışma odasından RICHARD ROWAN girer salona, elini uzatarak BEATRICE'e doğru ilerler. Uzun boylu çevik bir delikanlı görünümünde olmasına karşın hareketleri oldukça ağırdır. Kumral saçlı ve bıyıklıdır. Gözünde gözlük, sırtında kül rengi yünlü kumaştan bol bir giysi vardır.*)

RICHARD: Hoş geldiniz.

BEATRICE: (*Ayağa kalkar, el sıkışır; yüzü kızarır biraz.*) Tünaydın Bay Rowan. Brigid'in sizi rahatsız etmesini istemedim ama...

RICHARD: Rahatsız etmek mi? O nası söz öyle!

BRİGİD: Posta kutusunda bi şey var, efe'm.

RİCHARD: *(Cebinden küçük bir anahtar demeti çıkarır, BRİGİD'e uzatır.)* Buyrun.

(BRİGİD soldaki kapıdan çıkar. Kutunun açılıp kapanışı işitilir. Kısa bir ara. Elinde iki gazeteyle döner.)

RİCHARD: Mektup?

BRİGİD: Yok, efe'm. Yalnız şu sizin gas'teler, İtalyanca mıdır nedir hani?

RİCHARD: Masama koyverin, lütfen.

(BRİGİD anahtarları geri verir, gazeteleri çalışma odasına bırakıp döner ve sağdaki -katlanır- kapıdan çıkar.)

RİCHARD: Oturun, lütfen. Bertha da gelir ner'deyse.

(Yeniden koltuğa oturur BEATRİCE. RİCHARD ise masanın yanına oturur.)

RİCHARD: Bir daha hiç gelmeyeceğinizi düşünmeye başlamıştım artık. Son gelişinizden beri on iki gün geçti.

BEATRİCE: Ben de öyle düşünüyordum; ama geldim işte.

RİCHARD: Geçen gelişinizde size söylediklerim üstünde düşündünüz mü?

BEATRİCE: Evet, hem de çok.

RICHARD: Daha önceden de bilmeniz gerekirdi. Biliyor muydunuz? (*BEATRICE* karşılık vermez.) Suçluyor musunuz beni?

BEATRICE: Hayır.

RICHARD: Size, şey, kötü davrandığımı mı sanıyorsunuz? Hayır mı? Ya da başka herhangi birine?

BEATRICE: (*Yüzünde canı sıkılmış ve düşünceli bir anlatımla RICHARD'a bakar.*) O soruyu ben de sordum kendime.

RICHARD: Yanıtı n'oldu?

BEATRICE: Yanıtlayamadım.

RICHARD: Ben bir ressam olsaydım ve sizin portrelerinizden oluşan bir albüm yaptığımı söyleseydim o denli acayip karşılamazdınız, değil mi?

BEATRICE: Pek de aynı şey sayılmaz ama?

RICHARD: (*Hafifçe gülümser.*) Öyle, pek sayılmaz. Hem sonra, siz görmek istemezseniz yazdıklarımı size göstermeyeceğimi de söylemiştim. Öyle mi?

BEATRICE: Göstermenizi istemeyeceğim zaten.

RICHARD: (*Öne doğru eğilir, dirseklerini dizlerine dayayarak ellerini kavuşturur.*) Görmek ister miydiniz?

BEATRICE: Çok isterdim.

RICHARD: Sizinle ilgili olduğu için mi?

BEATRICE: Evet. Ama yalnız onun için değil.

RICHARD: Ben yazdığım için mi? Evet? Orada bulacaklarınız arada bir pek insafsızca yazılmış olsa bile mi?

BEATRICE: *(Utangaç)* Aslında biraz da öyle düşünmüyor değilsiniz hani.

RICHARD: Öyleyse sizi çeken benim kafam? Tamam mı?

BEATRICE: *(Duraksar, bir an RICHARD'a bakarak)* Buraya niçin gelip gittiğimi sanıyorsunuz siz?

RICHARD: Niçin mi? Bir sürü neden var. Archie'ye ders vermek için. Bunca yıldır tanışırız, ta çocukluktan beri; Robert, siz ve ben -öyle değil mi? Her zaman ilgilenmişsinizdir benimle, ben buradan gitmeden önce de, buralardan uzaktayken de. Hem sonra, birbirimize yazdığımız ve kitabıma ilişkin mektuplarımız. Kitabım yayımlandı artık. Ben de yurduma döndüm. Belki kafamda yeni yeni şeyler tasarladığımı sanıyorsunuz ve belki de kafamdakileri sanki bilmeniz gerekiymiş gibi geliyor size. Nedeni bu mu acaba?

BEATRICE: Hayır.

RICHARD: Niçin, öyleyse?

BEATRICE: Yoksa sizi göremezdim.

(Bir an RICHARD'a bakar ve çabucak yana çevirir başını.)

RICHARD: *(Bir aradan sonra kararsızca yineler.)*
Yoksa beni göremez miydiniz?

BEATRICE: *(Birdenbire utanmış)* Artık gitsem iyi olacak. Geleceği yok onların. *(Ayağa kalkarak)*
Bay Rowan, gitmem gerek.

RICHARD: *(Kollarını uzatarak)* Ama kaçır gibi bir haliniz var. Biraz daha kalın. Sözüünüzün ne anlamaya geldiğini söyleyin bana. Yoksa korkuyormusunuz benden?

BEATRICE: *(Yeniden çöker koltuğa.)* Korkmak mı? Yoo.

RICHARD: Bana güveniniz var mı? Beni tanıdığınızı sanıyor musunuz?

BEATRICE: *(Yine utanarak)* Kişinin kendinden başkasını tanması zordur.

RICHARD: Beni mi tanımak zor? Roma'dan kitabımın bölümlerini yolladım size hep, yazıp bitirdikçe; sonra, mektuplar gönderdim dokuz yıl boyunca. Şey, sekiz olsun hadi.

BEATRICE: Evet, aşağı yukarı bir yıl geçtikten sonra gelebilmişti ilk mektubunuz.

RICHARD: Tarafınızdan da hemen yanıtlanmıştı. Ve ondan sonra da hep yaşam kavgası içinde izlediniz beni. *(Sıkıca kenetler ellerini.)* Söyleyin bana, Bayan Justice, okuduklarınızın gözleriniz için yazıldığını, ya da şöyle diyelim, benim için esin kaynağı olduğunuzu anlamış mıydınız?

BEATRİCE: (*Başını sallar olumsuzca.*) O soruyu yanıtlamam gereksiz.

RİCHARD: Ne gerekli öyleyse?

BEATRİCE: (*Bir an susar.*) Orasını söyleyemem ben. Siz kendiniz sorun bana Bay Rowan, ne soracaksınız.

RİCHARD: (*Biraz sertçe*) Peki öyleyse, kitabımın size gönderdiğim bölümleriyle o mektuplarda anlattığım; ayrıca kişilik ve yaşamımla ortaya koyduğum, sizin de kendi ruhunuzda duyup da anlatamadığınız şey -gurur muydu yoksa küçümseme mi?

BEATRİCE: Anlatamadığım mı?

RİCHARD: (*Ona doğru eğilir.*) Anlatamıyordunuz; çünkü göze alamıyordunuz. Değil mi?

BEATRİCE: (*Başını eğer.*) Evet.

RİCHARD: Başkaları yüzünden mi; yoksa yüreksizlik mi, hangisi?

BEATRİCE: (*Yumuşak*) Yüreksizlik.

RİCHARD: (*Yavaşça*) Ve siz bir yandan gurur duyarken içinizden de küçümseyerek izlediniz beni, ha?

BEATRİCE: Bir de yalnızlık duygusuyla.

(*Yüzünü başka yana çevirerek başını eline dayar. RİCHARD yerinden kalkar, soldaki pencereye yürür ağır ağır. Bir süre pencereden di-*

şarıya bakar, sonra, BEATRİCE'e doğru gelir ve yanına -şezlonga- oturur.)

RİCHARD: Hâlâ seviyor musunuz onu?

BEATRİCE: Ben de bilmiyorum.

RİCHARD: Beni size yaklaştırmaktan alıkoyan da buydu işte -bana karşı duyduğunuz ilgiyi bilmeme, yaşamınızda benim de bir işlevim olduğunu anlamama karşın.

BEATRİCE: Evet, bir yeriniz oldu yaşamımda.

RİCHARD: Ama yine de o düşünceydi beni sizden ayıran. Yanınızda üçüncü bir kişi durumundaydım. Anımsayabildiğim kadarıyla, adlarınızdan birlikte söz edilirdi hep; Robert'la Beatrice, Robert'la Beatrice. Yalnız benim değil herkesin dikkatini çekiyordu bu.

BEATRİCE: Teyze çocukları oluyoruz. Sık sık birlikte oluşumuz pek mi acayip?

RİCHARD: Gizlice nişanlandığınızdan söz etmişti bana. Sanırım biliyorsunuzdur, hiçbir şey saklamazdı benden.

BEATRİCE: *(Rahatı kaçmış)* Aramızda geçenler çok gerilerde kaldı. Çocuktum o zaman.

RİCHARD: *(Alaycı alaycı gülümser.)* Çocuk mu? Öyle mi dersiniz? Robert'ların evinin bahçesinde olmuştu. Değil mi? *(Bahçeden yana kaldırır elini.)* İşte şurada. Evlenmeye söz verip, dediklerine göre de, öpüşmüşsünüz. Sonra da çorap

bağınızı vermişsiniz ona. .Söylememe izin var mı?

BEATRİCE: *(Biraz çekingence)* Söylenmeye değer buluyorsanız.

RICHARD: Sanırım unutmamışsınızdır bu olayı.*(Sesizce ellerini kavuşturarak)* Anlamıyorum bu işi. Buradan gittikten sonra da düşündüm bunu... Gidişim üzdü mü sizi?

BEATRİCE: Günün birinde gideceğinizi biliyordum hep. Gidişinize fazla üzülmedim, sadece değiştim.

RICHARD: Ona karşı mı?

BEATRİCE: Her şey değişti. Yaşantısı, kafası bile değişir gibi oldu ondan sonra.

RICHARD: *(Dalıp giderek)* Evet. Bir yıl aradan sonra ilk mektubunuzu aldığımda da, hastalığınızdan sonra da anlamıştım zaten değiştiğinizi. Mektubunuzda da öyle diyordunuz.

BEATRİCE: Bu durum ölümün kıyısına getirmişti beni. Olaylara başka bir açıdan bakıyordum artık.

RICHARD: Ve böylece bir soğukluk başladı aranızda, yavaş yavaş. Öyle mi?

BEATRİCE: *(Gözlerini yarı kapayarak)* Hayır. Hemen başlamadı. Sizin soluk bir yansımanızı görüyordum onda, sonra o da silindi gitti. Ne yararı var şimdi bunları konuşmanın?

RICHARD: (*Patlaması önlenmiş bir güçle*) Ama başınızın üstünde dolaşıp duran bu sıkıntı ne böyle? Bu denli acıklı bir havaya girmemeli bu sorun.

BEATRICE: (*Yatışmış*) Yok canım, ne acıklısı. Yavaş yavaş iyileşecekmişim, yaşım ilerledikçe, öyle diyorlar. Bugüne dek ölmediğime göre büyük bir olasılıkla yaşayacağımı söylüyorlar. Yeniden yaşam ve sağlık veriliyor bana –hiç de kullanamayacağım bir sırada. (*Coşkusuz ama dişlerinin arasından*) İyileşmek üzereyim.

RICHARD: (*Yavaşça*) O zaman yaşamda hiçbir şey huzur ve mutluluk getirmiyor size? Yalnız şunu bilin ki özlediğiniz huzur ve mutluluk bir yerlerde sizi bekliyordur.

BEATRICE: Belki de manastırın birinde, kim bilir. Olmasa bile, öyle sanıyorum ben zaman zaman.

RICHARD: (*Başını sallar olumsuzca.*) Yoo, Bayan Justice, orada da değil. Tüm varlığınızla ve gönlünüzce kendinizi verip rahata kavuşamazsınız.

BEATRICE: (*Ona bakarak*) Denerim ben de.

RICHARD: Evet öyle, denersiniz. Kafa yönünden bana eğilim duyarken öte yandan da ona kayırdunuz. Ama kendinizi bırakmıyordunuz ona. Bir başka açıdan, bana karşı da tutuyordunuz kendinizi. Her şeyinizle koyveremiyorsunuz kendinizi, özgürce.

BEATRICE: (*Yumuşakça kavuşturur ellerini.*) Bunu yapmak son kerte güç bir şey Bay Rowan –kişinin kendini rahatça bırakıp koyvermesi– ve böylece mutlu olması.

RICHARD: Ama mutluluğun duyabileceğimiz en iyi, en yüce duygu olduğunu biliyor musunuz?

BEATRICE: *(Coşkuyla)* Keşke bilebilseydim.

RICHARD: *(Ellerini başının arkasında kenetleyerek geriye yaslanır.)* Ah, şu anda ne denli acı çekiyorum bir bilseniz! Sizin yerinize de çekiyorum. Ama daha çok kendim için. *(Daha da zorlanarak)* Ve ölen anamın taşlaşmış yüreğini azıcık yumuşatır da bağışlanırım belki diye nasıl dualar ediyorum. Kendimi toparlamam ya da başkalarından biraz yardım bulmam gerek. Bulacağım da.

(BEATRICE ayağa kalkar, dikkatle bakar RICHARD'a ve bahçe kapısına doğru yürür. Kararsızca geri döner, yine bakar ona ve geri gelerek koltuğa abanır.)

BEATRICE: *(Hafifçe)* Ölmeden önce sizi çağırtmış mıydı Bay Rowan?

RICHARD: *(Dalmış gitmiş)* Kim?

BEATRICE: Anneniz.

RICHARD: *(Kendine gelerek bir an ona bakar sertçe.)* Arkadaşların diline düşmüşüz buralarda –ölmeden önce annem beni çağırtmış da ben de gelmemişim, öyle mi?

BEATRICE: Evet.

RICHARD: *(Soğukça)* Çağırtmadı beni. Yapayalnız öldü gitti, beni bağışlamadan ve kutsal kilisenin dinsel töreniyle güçlendirilmiş olarak.

BEATRICE: Bay Rowan, niçin öyle konuştunuz?

RICHARD: *(Ayağa kalkar, ileri geri dolaşır sinirlice.)* Ve siz de kalkıp şu anda çektiğim acının bana bir ceza olduğunu söyleyeceksiniz.

BEATRICE: Mektup yazmış mıydı size? Daha önce demek istiyorum...

RICHARD: *(Durarak.)* Evet. Geçmişini unutmamı ve bana söylediği son sözleri anımsamamı isteyen bir uyarı mektubuydu.

BEATRICE: *(Yavaşça)* Ve ölüm bile harekete geçiremiyor sizi, ha Bay Rowan? Artık son işte, ötesi yok. Başka hiçbir şey bu denli kesin değil.

RICHARD: Sağlığında benden ve benimkilerden yüz çevirmişti. Bu da bir gerçek.

BEATRICE: Sizden ve kimden?

RICHARD: Bertha'dan, benden ve çocuğumuzdan. Ben de sizin deyiminizle işte bu sonu bekledim ve gördüm.

BEATRICE: *(Elleriyle yüzünü kapar.)* Hayır, hayır; konuşmayın böyle!

RICHARD: *(Biraz öfkeli)* Gömütünde çürüyüp giden anamın cesedine ne dokuncası olacak sözlerimin? Bana karşı beslediği o soğuk vurmuş sevgiye acımadığımı mı sanıyorsunuz? Anam o acı sona yaklaşırken ben de onun ruhuyla çarpışıyordum. *(Alnına bastırır elini.)* Hâlâ çarpışıyor ruhu benimle –işte şurada.

BEATRICE: (*Önceki gibi*) Ah, yapmayın, konuşmayın böyle!

RICHARD: Uzaklara sürdü beni. Onun yüzünden sürgünde ve yokluk içinde yaşadım yıllarca. Banka yoluyla gönderdiği sözümona yardımları kabul etmedim hiç. Bir yandan da bekledim durdum; ölümünü değil, acaba kendi oğlunu, kendi etinden ve kanından oluşan beni bir gün anlar mı diye. Ama hiçbir zaman gelmedi o anlayış.

BEATRICE: Archie olduktan sonra da mı...?

RICHARD: (*Kabaca*) Oğlum mu? Utanç ve günah çocuğu, zavallı! Ciddi misiniz siz? (*BEATRICE* yüzünü kaldırır, ona bakar.) Ona her şeyi anlatmak için; bana, Bertha'ya ve adsız, Tanrısız çocuğumuza duyduğu nefreti pekiştirmek ve küllenip giden ateşi körüklemek için bazı boşboğazlar hazır bekleyip duruyorlardı burada. (*Ellerini BEATRICE'e doğru uzatarak*) Ben konuşurken benimle nasıl alay ettiğini duymuyor musunuz? Kesinlikle tanımalısınız o sesi, size "Arap Protestan, sapığın kızı!" diyen o sesi. (*Birden kendini toparlayarak*) Kim ne derse desin, dikkate değer bir kadındı yine de.

BEATRICE: (*Zayıf bir sesle*) Hiç olmazsa özgürsünüz artık.

RICHARD: (*Başını sallar, olumluca.*) Evet, elinden gelse babamın vasiyetinin koşullarını bile değiştirmeye kalkardı; ama yapamadı, ona da kalmadı bu dünya.

BEATRICE: *(Ellerini kavuşturmuş)* İkisi de yok artık, Bay Rowan. Her ikisi de seviyordu sizi, inanın bana. Son anlarında bile sizi düşünüyorlardı.

RICHARD: *(Yaklaşarak BEATRICE'in omzuna dokunur hafifçe ve duvardaki karakalem portreyi gösterir.)* Yakışıklı babamı görüyor musunuz burada? Gülümsüyor da, bak! En son düşünceleri! Öldüğü geceyi anımsıyorum. *(Bir an durur, sonra da sakince sürdürür konuşmasını.)* On dördünde bir çocuktum daha. Hasta yatağına çağırdı beni. *Karmen*'i izlemek için tiyatroya gitmek istediğimi biliyordu. Bana bir şilin vermesini söyledi anneme. Kendisini öptüm ve gittim. Eve döndüğümde ölmüştü. Bildiğim kadarıyla bunlar olmuştu son düşünceleri.

BEATRICE: Yumuşatmak için dualar ettiğiniz şu taş-yüreklilik... *(Yarıda keser sözünü.)*

RICHARD: *(Aldırmaksızın)* İşte, ondan kalan son anım bu. Güzel ve soylu bir şey yok mu bu anıda?

BEATRICE: Bay Rowan, sizi böyle konuşturan bir şey var kafanızda. İşte o şey buraya döndüğünüzden beri, üç aydır, değiştirdi sizi.

RICHARD: *(Yine resme bakar, sakince. Sevinçli gibidir.)* Belki de o yardım eder bana; benim güler yüzlü, yakışıklı babacı'm.

(Soldaki hol kapısı vurulur.)

RICHARD: *(Birdenbire)* Yok, yok. O güler yüzlü adamın değil, Bayan Justice; şu moruk anamın, onun ruhu gerek bana. Ben gidiyorum.

BEATRICE: Birisi çaldı kapıyı. Sizinkiler gelmiştir.

RICHARD: Hayır, Bertha'nın anahtarı var. Kapıyı çalan O'dur. Her kim ise, ben gidiyorum işte.

(Çabucak soldan çıkar ve elinde hasır şapkasıyla hemen döner.)

BEATRICE: O mu? O dediğiniz kim?

RICHARD: Canım, Robert olabilir. Bahçeden çıkıyorum ben. Şimdi görüşmem onunla. Postaneye gittiğimi söyleyiverin. Hadi hoşça kalın.

BEATRICE: *(Gittikçe telaşlanarak)* Robert'ı görmek istemiyorsunuz, ha?

RICHARD: *(Alçak sesle)* Şu anda istemiyorum. Bu konuşma sinirlerimi bozdu. Söyleyin beklesin biraz.

BEATRICE: Dön'ceksiniz, di mi?

RICHARD: Tanrı bilir.

(Hızla çıkar bahçeden. BEATRICE de onun arkasından gidiyormuş gibi yapar; ama birkaç adım attıktan sonra durur. Sağdaki -katlanır- kapıdan BRIGID girer ve soldan çıkar. Hol kapısının açıldığı işitilir. Birkaç saniye sonra BRIGID'le ROBERT HAND girerler. ROBERT HAND otuzla kırk arasında gösteren, orta boylu, sağlam yapılı bir adamdır. Sinekkaydı tıraşlı yüzünde kaş, gözü vb. oynar durur. Kapkara saçları, gözleri ve soluk bir teni vardır. Yürüyüşü ve konuşması oldukça ağırdır. Üstünde koyu mavi bir giysi,

elinde de ince kâğıda sarılmış büyük bir kırmızı gül demeti vardır.)

ROBERT: *(Elini uzatarak BEATRİCE'e gelir, el sıkışır.)* Oo, sevgili yeğenim! Brigid söyledi bur'da olduğunu. Benim haberim yoktu. Anneme tel çekmiş miydin geliyorum diye?

BEATRİCE: *(Gözünü güllere dikerek)* Hayır.

ROBERT: *(Onun bakışını izleyerek)* Güllerimi çok beğendin anlaşılır. Ev sahibesine getirdim onları. *(Beğenmiyor gibi)* Sanırım pek güzel sayılmazlar.

BRIGID: Yoo, çok güzel çiçekler, efe'm. Ha'm'fendi pek sevin'cek bunlara.

ROBERT: *(Seyirci tarafından görülmeyen bir sandalyeye özensizce bırakır gülleri.)* Kimse yok mu evde?

BRIGID: Yok efe'm. Buyrun oturun siz. Şimdi ner'deyse gelirler. Bey'fendi bur'daydı ama.
(Çevresine bakınır, hafif bir reveransla sağdan çıkar.)

ROBERT: *(Kısa bir sessizlikten sonra)* Nas'sın Beatty? Youghal'da ne var ne yok? Her zamanki gibi sıkıcı mıydı gene?

BEATRİCE: Hepsi iyilerdi ben ayrılırken.

ROBERT: *(Kibarca)* Şey, özür dilerim, geleceğini bilmiyordum; yoksa trende karşılardım seni. Niye habersiz geldin böyle? Senin de bi takım acayip yöntemlerin var, Beatty, kendince. Öyle değil mi?

BEATRICE: *(Aynı tonda)* Sağ ol Robert. Yalnız dolaşmaya iyice alıştım artık.

ROBERT: Evet, ama ben şey demek istiyordum... Neyse, boş ver, kendine özgü yönteminle geldin işte.

(Pencereden bir gürültü işitilir ve bir çocuk sesi 'Bay Hand!' diye seslenir.)

ROBERT: *(O yana döner.)* Hey Tanrı'm, işte Archie de kendine özgü bi yöntemle geliyor!

(ARCHIE soldaki açık pencereden sürünerek içeri yuvarlanır, alı al moru mor ve soluk soluğa ayağa kalkar. Dizlerine inen beyaz kısa pantolon ve jarse fanila giydirilmiş, başında kepi, gözünde gözlük, sekiz yaşlarında kıpır kıpır bir çocuktur. Konuşmasında, pek hafif de olsa, yabancı bir dilin(*) etkisi fark edilir.)

BEATRICE: *(Ona doğru giderek)* Aman Tanrı'm! N'oldu Archie?

ARCHIE: *(Ayağa kalkarak, soluk soluğa)* Of be! Cadenin ta öbür başından buraya dek koştum.

ROBERT: *(Gülümser, elini uzatır.)* İyi akşamlar, Archie. Niçin koştun?

ARCHIE: *(El sıkışırlar.)* İyi akşamlar. Tramvayın üst katında sizi gördük, ben 'Bay Hand!' diye bağırdım; ama siz görmediniz beni. Biz sizi gördüm ama, annemle ben. Bi dak'kaya o da gelir. Ben koştum.

(*) İtalyanca. (Ç.n.)

BEATRICE: (*Elini uzatarak*) Vah zavallı!

ARCHIE: (*Biraz sıkılınca BEATRICE'in elini sıkar.*) İyi akşamlar Bayan Justice.

BEATRICE: Geçen cuma derse gelmeyişime canın sıkıldı mı?

ARCHIE: (*BEATRICE'e kaçamak bir bakış fırlatarak gülümser.*) Hayır.

BEATRICE: Sevindin mi?

ARCHIE: (*Ansızın*) Ama çok geç oldu bugün.

BEATRICE: Kısacık bir derse ne dersin?

ARCHIE: (*Sevinmiş*) Peki, olur.

BEATRICE: Ama şimdi oturup çalışacaksın biraz, olur mu Archie?

ROBERT: Yüzmeye mi gittiydiniz?

ARCHIE: Evet.

ROBERT: İyi yüzebiliyor musun artık?

ARCHIE: (*Konsola yaslanır.*) Yok. Derin yerlere bırakmıyor annem. Bay Hand, siz güzel yüzebiliyor musunuz?

ROBERT: Ohoo, güzel de ne demek! Tıpkı bi taş gibi.

ARCHIE: (*Güler.*) Taş gibi mi? (*Eliyle göstererek*) Yani böyle dibe doğru, 'cump' diye?

ROBERT: (*O da göstererek*) Evet öyle, dosdoğru denizin dibine. İtalya'da ne diyorsunuz ona?

ARCHIE: Batmaya mı? Şey, giù. (*Eliyle aşağı ve yukarı doğru işaret ederek*) Buna giù, buna da su. Babamla konuşmak ister misiniz?

ROBERT: Evet. Onu görmeye geldim zaten.

ARCHIE: (*Çalışma odasına giderek*) Söyleyeyim kendisine. İçer'de çalışıyor.

BEATRICE: (*Sakince, ROBERT'a bakarak*) Hayır, dışarı çıktı. Elinde birkaç mektupla postaneye gitti.

ROBERT (*Önemsemez.*) Neyse, yok ziyanı. Yalnız postaneye gittiye beklerim.

ARCHIE: Zaten annem de geliyor. (*Pencereye doğru bir göz atar.*) Hah, geldi işte!

(*ARCHIE soldaki kapıdan koşarak çıkar. BEATRICE konsola doğru yürür yavaşça. ROBERT olduğu yerde kalır, ayakta. Kısa bir sessizlik. Soldaki kapıdan ARCHIE'yle BERTHA girerler. BERTHA ince yapılı, genç bir kadındır. Koyu gri gözleri vardır. Yumuşak yüz çizgilerinden sabırlı biri olduğu da çıkarılabilir. Davranışlarına bakılırsa kendine güvenen, yapmacıksız biridir. Eflatun bir giysi vardır üstünde; elinde yazlık şemsiyesinin sapına doluşmuş krem rengi eldivenler tutmaktadır.*)

BERTHA: (*BEATRICE'in elini sıkar.*) İyi akşamlar Bayan Justice, hoş geldiniz. Hâlâ Youghal'da sanıyorduk biz sizi.

BEATRICE: (*El sıkışarak*) İyi akşamlar Bayan Rowan.

BERTHA: (*Başını eğerek*) Hoş geldiniz Bay Hand.

ROBERT: (*Başını eğerek*) Hoş bulduk *signora!* Düşünebiliyor musunuz, onu bur'da buluncaya dek ben bile bilmiyordum döndüğünü.

BERTHA: (*İkisine*) Birlikte gelmediniz mi siz?

BEATRICE: Hayır; ben geldim ilkin. Bay Rowan da dışarı çıkıyordu. Sizin ner'deyse döneceğinizi söyledi.

BERTHA: Üzüldüm bu işe. Mektup yazsaydınız ya da bu sabah kızla bir haber gönderiverseydiniz...

BEATRICE: (*Coşkunca güler*.) Daha bir buçuk saat önce döndüm. Tel çekmeyi de düşündüm; ama ben ondan önce geleceğim için onun da bir anlamı kalmayacaktı.

BERTHA: Ya? Daha şimdi döndünüz demek?

ROBERT: (*Kollarını açarak, yapmacık bir incelikle*) Uçan kuştan haberin olacak bizim meslekte. Teyzesinin çocuğu, üstelik bi gas'teci olayım ben de, eylemlerinden hiçbi haberim olmasın! Bırakalım biz artık bu işleri.

BEATRICE: (*Ona bakmadan*) Benim eylemlerimin ilginç bir yanı olmasa gerek.

ROBERT: (*Aynı tonda*) Bi bayanın eylemleri her zaman ilginçtir.

BERTHA: Ayakta kaldınız ama, buyrun oturun. Çok yorgunsunuzdur her'alde.

BEATRICE: (*Çabuk çabuk*) Yo, hiç değilim. Archie'nin dersi için gelmiştim.

BERTHA: Uzun yolculuğunuzdan sonra böyle konuşmanız beni şaşırtıyor, Bayan Justice.

ARCHIE: (*Ansızın BEATRICE'e*) Hem so'ra, ders için yeni nota da getirmemiş'iniz.

BEATRICE: (*Azıcık utanmış*) Aa sahi, unutmuşum bak! Ama olsun, eski parçaya çalışırız.

ROBERT: (*ARCHIE'nin kulağını hafifçe çekerek*) Seni gidi küçük haylaz seni! Dersten kurtulmak istiyorsun, ha?

BERTHA: Aman, boş verin canım derse. Oturun da bi çay için. (*Sağdaki kapıya doğru giderek*) Brigid'e söyleyeyim.

ARCHIE: Ben söyle'yim anneci'm. (*Gitmeye davranır.*)

BEATRICE: Hayır Bayan Rowan, zahmet etmeyin, lütfen. Archie! Biz şeye başlasak iy'olaçak gerçekten...

ROBERT: (*Alçak sesle*) Gelin şunun ortasını bulalım. Yarım ders oluversin bugün.

BERTHA: Ama yorgunluktan bitmiştir.

BEATRICE: (*Çabucak*) Yoo, hiç bile değil. Trende de dersi düşünüyordum zaten.

ROBERT: (*BERTHA'ya*) Görüyorsunuz ya Bayan Rowan, vicdanlı olmak budur işte.

ARCHIE: Benim dersi mi, Bayan Justice?

BEATRICE: (*Önemsizce*) Bir piyano sesi duymayalı on gün oluyor.

BERTHA: Aman, çok iyi. Yalnız buysa sorun...

ROBERT: (*Coşkuyla, sevinçli*) Aman efem'im, elbet biz de isteriz piyano. Şu anda Beatty'nin kulaklarında ne çınlayıp duruyor, biliyorum. (*BEATRICE'e*) Söyleyeyim mi?

BEATRICE: Biliyorsan söyle.

ROBERT: Babasıgilin salonundaki küçük orgun cızırtılı ezgileri. (*BEATRICE'e*) Söyle, bildim mi?

BEATRICE: (*Gülümseyerek*) Evet. Duyar gibiyim onları.

ROBERT: (*Suratsızca*) Ben de. Protestanlığın o soluğu kesilmiş sesini.

BERTHA: Oralarda iyi eğlenemediniz mi Bayan Justice?

ROBERT: (*Araya girer.*) Yok canım siz de, ne eğlenmesi! Protestan damarı bi kabardı mı buralardan kaçır, oraya atar kendini –bi karamsarlık, bi ciddiyet, haklılık taslama, falan.

BEATRICE: Babamı görmeye gidiyorum ben.

ROBERT: (*Konuşmasını sürdürerek*) Buraya da anneyi görmeye gelir ama, anlıyorsunuz ya. Piyanoya düşkünlüğü de bizim aileden geliyor.

BERTHA: (*Ne diyeceğini şaşırmış*) Valla, şey, Bayan Justice, bi şeyler çalmak istiyorsanız yani... Ama Archie'yle uğraş'ca'm diye de kendinizi yormayın lütfen.

ROBERT: (*Tatlı dille*) Çal Beatty, çal. Başka bi şey görmüyor gözün.

BEATRICE: Archie de gelirse, ha?

ARCHIE: (*Omzunu silkerek*) Dinlemeye gelirim.

BEATRICE: (*ARCHIE'nin elini tutar.*) Azıcık da ders, ama. Çok kısacık.

BERTHA: Dersten sonra çaya kalırsınız artık.

BEATRICE: (*ARCHIE'ye*) Gel bakalım.

(*BEATRICE'le ARCHIE birlikte soldaki kapıdan çıkarlar. BERTHA konsola doğru gider, şapkasını çıkarır ve şemsiyesiyle birlikte konsolun üstüne bırakır. Sonra, küçük bir vazodan bir anahtar alarak konsolun çekmecelerinden birini açar, bir kâğıt parçası çıkarıp yeniden kapar çekmeceyi. ROBERT, ayakta, onu izlemektedir.*)

BERTHA: (*Elinde kâğıtla ona doğru gelerek*) Bunu avcumu sıkıştırmıştınız dün gece. Anlamı ne bunun?

ROBERT: Bilmiyor musunuz?

BERTHA: (*Okur.*) "Size hiçbir zaman söylemeye cesaret edemediğim bir söz var." Neymiş o söz?

ROBERT: Size karşı engin bir ilgi duyuşum.

(*Kısa bir ara. Üst kattan piyanonun sesi gelmektedir belli belirsiz.*)

ROBERT: (*Sandalyeden gül demetini alır.*) Size getirdim bunları. Bilmem kabul eder misiniz?

BERTHA: (*Gülleri alarak.*) Teşekkür ederim. (*Gülleri masaya bırakır ve yeniden açar pusulayı.*) Dün gece niçin cesaret edemediniz bunu söylemeye?

ROBERT: Konuşamadım ki sizinle, arkanızda da dolaşamadım. Bi yığın insan vardı bahçede. Bunun üstünde düşünmenizi istiyordum, onun içinde, tam ayrılacağınız sırada sıkıştırıverdim elinize.

BERTHA: Ve şimdi de söyleme cesaretini buldunuz.

ROBERT: (*Elini gözlerinin önünden geçirir yavaşça.*) Süzülüp geçtiniz şöyle. Yol pek seçilemiyordu alacakaranlıkta. Koyu yeşil ağaç kümelerini görebiliyordum. Ve siz de süzülür gibi geçtiniz ağaçların arkasından. Bi dolunaya benziyordunuz.

BERTHA: (*Güler.*) Niye benziyormuşum dolunaya?

ROBERT: O güzel giysiniz, fidan gibi boyunuzla küçük düzgün adımlar atarak yürüyüşünüz. Az ötemden geçip gözden uzaklaşana dek alacakaranlıkta bulutların arasından kayıp giden dolunayı seyreder gibi izledim sizi.

BERTHA: Dün gece düşündünüz mü beni?

ROBERT: *(Yaklaşır.)* Her zaman düşünüyorum ben sizi –çok güzel ve erişilmesi güç bi şey gibi– ay gibi ya da derinlerden gelen tatlı bir ezgi.

BERTHA: *(Gülümseyerek)* Ben hangisine benziyordum dün gece?

ROBERT: Gecenin yarısını uyanık geçirdim. Sesiniz kulaklarımdan gitmiyordu. Karanlıkta yüzünüzü de görür gibi oluyordum. Gözlerinizi... Sizinle konuşmak istiyorum ben. Beni dinler misiniz? Konuşabilir miyim?

BERTHA: *(Oturarak)* Buyrun.

ROBERT: *(Yanına oturarak)* Sizi sıkıyor muyum?

BERTHA: Yoo.

ROBERT: Bana sıkıyorum gibi geldi. Zavallı çiçeklerimi alıp bi köşeye atıverdiniz de.

BERTHA: *(Masadan çiçekleri alır ve yüzüne yaklaştırır, koklayacakmış gibi.)* Yani beklediğiniz bu muydu benden?

ROBERT: *(BERTHA'dan gözlerini ayırmadan)* sizin yüzünüz de bi çiçek zaten –ama çok daha güzel. Dikenli çit ardında açan bi kır çiçeği. *(Sandalyesini ona daha da yaklaştırarak)* Niçin gülüyorsunuz öyle? Benim sözlerime mi?

BERTHA: *(Çiçekleri kucağına koyarak)* Merak ediyorum, acaba hep bu sözü mü söylüyorsunuz –başkalarına da.

ROBERT: (*Şaşırmış*) Hangi başkalarına?

BERTHA: Başka kadınlara canım. Pek çok hayranınız olduğunu duyuyoruz da.

ROBERT: (*İstemeyerek*) Yani, bunun için mi siz de...?

BERTHA: Dedğim doğru ama, öyle değil mi?

ROBERT: Arkadaş olarak sayarsak, doğru.

BERTHA: Onlarla da mı aynı biçimde konuşuyorsunuz?

ROBERT: (*Gücenmiş bir sesle*) Bana nasıl böyle bir soru sorabiliyorsunuz? Ne tür bir kişi olduğumu sanıyorsunuz siz benim? Öyleyse niye dinliyorsunuz beni? Sizinle o biçimde konuşmam hoşunuza gitmedi mi yoksa?

BERTHA: Söylediğiniz sözler birer incelik örneği idi. (*Bir an ROBERT'a bakar.*) Teşekkür ederim onları söylediğiniz için –düşündüğünüz için de.

ROBERT: (*Öne doğru eğilerek*) Bertha!

BERTHA: Evet?

ROBERT: Sizi adınızla çağırmaya hakkım var sanıyorum. Eski günleri düşünelim bir –dokuz yıl öncesini. Bertha'yla Robert'tık o zamanlar. Şimdi de niçin öyle olmayalım?

BERTHA: (*Dünden razıymış gibi*) A, evet! Öyle olabiliriz yine.

ROBERT: Bertha, ta o geceden beri biliyordun hep ilgi-
mi, hani Kingstown rıhtımına ayak bastığınız
gece. Duygusal bağlarım işte o zaman güç kazan-
maya başlamıştı yeniden. Sen de anlamıştın
bunu. Gözlerinle de görmüştün.

BERTHA: Hayır. O gece değil.

ROBERT: Ya ne zaman?

BERTHA: Karaya çıktığımız gece pek pasaklıydım,
yorgunluktan dökülüyordum. *(Olumsuzca başını
sallayarak)* Sende öyle şeyler görmedim ben o
gece.

ROBERT: *(Gülerek)* O gece neler gördüğünü söyle öy-
leyse -daha ilk izlenimini falan.

BERTHA: *(Kaşlarını çatarak.)* Geminin merdivenine
sırtını dönmüş, iki bayanla çene çalıyordun.

ROBERT: Ha, şu orta yaşlı iki hanımla konuşuyor-
dum, evet, pek güzel de değildiler.

BERTHA: Ben hemen tanıdım seni. Ayrıca şişman-
lamış olduğunu da fark ettim.

ROBERT: *(BERTHA'nın elini tutar.)* Ve işte bu zavallı
şişko Robert'tan hiç hoşlanmıyor musun o za-
mandan beri? Söylediklerine inanmıyor musun
hiç?

BERTHA: Erkeklerin hoşlandıkları ya da çok beğen-
dikleri tüm kadınlarla öyle konuştuklarını
sanırım ben. Neye inanmamı istiyorsun yani?

ROBERT: Tüm erkekler mi, Bertha?

BERTHA: *(Yüzünde beliriveren bir üzüntüyle)* Sanırım öyle.

ROBERT: Ben de mi?

BERTHA: Evet, Robert. Sanıyorum, sen de.

ROBERT: Erkeklerin tümü öyleyse –hiç istisnasız? Ya da bi tek istisnayla, ha? *(Daha alçak bir sesle)* Yoksa o da mı –Richard da mı– bizim gibi– hiç olmazsa bu konuda? Yoksa o başka mı?

BERTHA: *(ROBERT'in gözlerinin içine bakar.)* Evet başka.

ROBERT: İyice emin misin, Bertha?

BERTHA: *(Azıcık utanmış, elini çekmeye çalışır.)* Yanıtladım ya işte.

ROBERT: *(Birdenbire)* Bertha, elini öpebilir miyim? Bırak da öpeyim, n'olur?

BERTHA: Eğer çok istiyorsan.

(ROBERT, BERTHA'nın elini dudaklarına götürür yavaşça. BERTHA ansızın ayağa kalkar ve kulak kesilir.)

BERTHA: Bahçe kapısını duydun mu?

ROBERT: *(O da kalkarak)* Hayır.

(Kısa bir suskunluk. Hafiften, piyanonun sesi gelmektedir üst kattan.)

ROBERT: (*Yalvararak*) Gitmeyin, n'olur. Bi daha buralardan gitmeyin artık. Bu topraklara göre sizin yaşamınız. Bu konuyu da konuşmaya gelmişim bugün –onunla konuşmaya– bu görevi kabul etmeye zorlamak için onu. Kabul etmeli bu işi. Ben sıkıştıracağım. Sen de razı etmelisin onu. Senin sözünü çok dinler o.

BERTHA: Artık burada kalmasını istiyorsun, ha?

ROBERT: Evet.

BERTHA: Niye?

ROBERT: Senin hatırın için, çünkü bu yurttan uzaklarda mutsuz oluyorsun. Hem onun hatırı için de, çünkü geleceğini de düşünmesi gerekir artık.

BERTHA: (*Gülerek*) Dün akşam onunla konuşurken sana ne dediğini anımsıyor musun?

ROBERT: Şey konusunda mı...? (*Azıcık düşünerek*) Ha, evet! *Babamız* adlı kitaptan günlük ekmeğimize, geçimimize ilişkin bi söz aktarmıştı. Geleceğe fazla önem vermenin dünyada sevgi ve umut denen şeyleri ortadan kaldırmak olduğunu söylemişti.

BERTHA: Onun anlaşılmaz bi adam olduğunu hiç düşünmüyor musun?

ROBERT: Bu konuda, evet.

BERTHA: Azıcık da –kaçık olduğunu?

ROBERT: (*Yaklaşır*) Hayır. Kaçık maçık değil o. Belki de biziz kaçık. Niye böyle bi soru...?

BERTHA: (*Güler.*) Kafalı, anlayışlı adamsın da ondan soruyorum sana.

ROBERT: Buralardan gitmemelisiniz. Bırakmayacağım sizi.

BERTHA: (*Gözlerini açıp ona bakarak*) Sen mi?

ROBERT: O gözler uzaklara gitmemeli. (*BERTHA'nın ellerini tutar.*) Gözlerini öpebilir miyim?

BERTHA: Öp bakalım.

(*BERTHA'nın gözlerini öper, sonra da elini BERTHA'nın saçlarının üstünden okşar gibi geçirir.*)

ROBERT: Ah, Bertha'cık!

BERTHA: (*Gülümseyerek*) Ben öyle küçük değilim ama. Niçin Bertha'cık diyorsun bana?

ROBERT: Bertha'cık! Bi kez sarayım seni, ha? (*Kolunu BERTHA'nın beline dolar.*) Gözlerime bakšana yine.

BERTHA: (*Bakar.*) Altın renkli noktacıklar görüyorum. Öyle de çok ki.

ROBERT: (*Çok sevinmiş*) Ah o sesin yok mu, bitiyorum! Bi öpücük versene bana, ağzından istiyorum bi öpücük.

BERTHA: Al bakalım.

ROBERT: Ah, korkuyorum! (*Ağzından öper BERTHA'yı ve birkaç kez saçını okşar, yumuşakça.*) En sonunda kollarımın arasındasın işte!

BERTHA: İsteğin bu muydu yani?

ROBERT: Dudaklarının benimkilere dokunuşunu duymak istiyorum.

BERTHA: Ee, sonra da doycak mısın artık?

ROBERT: (*Mırıldanır.*) Dudakların, Bertha!

BERTHA: (*Gözlerini kapar ve çabucak öper onu.*) Al işte! (*Ellerini ROBERT'ın omuzlarına koyar.*) Niye teşekkür etmiyorsun?

ROBERT: (*İç geçirir.*) Yaşamım söndü benim -bitti artık!

BERTHA: Aman, sen de! Böyle konuşmanın sırası mı şimdi, Robert?

ROBERT: Bitti artık, bitti. Bitirmek istiyorum bu yaşamı, alacağımı aldım artık ben bu dünyadan.

BERTHA: (*İlgilenmiş gibidir; ama fazla da önemsemez.*) Seni koca budala!

ROBERT: (*Daha da sıkı sarılır BERTHA'ya.*) Her şeye bi son vermek için -ölüm. Yüksek bi uçurumun tepesinden kendini bırakıvermek boşluğa, sonra da dosdoğru denizin dibine.

BERTHA: Lüften, Robert...

ROBERT: Sevdiğim kadının kollarında ve müzik dinleyerek -deniz, müzik ve ölüm.

BERTHA: (*Bir an ona bakar.*) Sevdiğin kadın mı?

ROBERT: (*Ivedice*) Seninle konuşmak istiyorum, Bertha –baş başa– ama bur'da değil. Gelir misin?

BERTHA: (*Gözlerini yere indirmiş*) Ben de seninle konuşmak istiyorum.

ROBERT: (*Sevecenlikle*) Evet canım, biliyorum. (*Yine öper BERTHA'yı.*) Seninle konuşacağım, her şeyi anlatacağım sana, o zaman. Seni öpeceğim, o zaman, uzun uzun öpücüklerle –bana geldiğin zaman– tatlı tatlı upuzun öpücükler konduracağım.

BERTHA: Nereye?

ROBERT: (*Tutkunca bir sesle*) Gözlerine. Dudaklarına. Doyum olmayan o güzel bedeninin her yanına.

BERTHA: (*ROBERT'in kollarından sıyrılarak, biraz sıkılmış*) Nereye geleyim demek istemiştim ben.

ROBERT: Benim eve. Annem o evde değil. Adresi yazacağım sana. Gel'cek misin?

BERTHA: Ne zaman?

ROBERT: Bu akşam. Sekizle dokuz arasında. N'olur gel! Seni bekleyeceğim bu akşam ve her akşam. Gel'ceksin, di mi?

(*BERTHA'nın başını ellerinin arasına alarak tutkuyla öper onu. Birkaç saniye sonra ROBERT'tan kurtulur BERTHA. ROBERT oturur.*)

BERTHA: (*Dışarıya kulak vererek*) Bahçe kapısı açıldı.

ROBERT: (*Pekiştirerek*) Bekleyeceğim seni.

(*Masadan pusulayı alır. BERTHA yavaşça uzaklaşır ondan. Bahçeye açılan kapıdan RICHARD girer.*)

RICHARD: (*İlerleyerek şapkasını çıkarır.*) Tünaydın.

ROBERT: (*Ayağa kalkar, canı sıkılmış ama dostça görünerek*) Tünaydın, Richard.

BERTHA: (*Masanın yanında, gülleri eline alarak*) Baksana, Bay Hand ne güzel güller getirmiş bana.

ROBERT: Sanırım solmaya yüz tutmuşlar.

RICHARD: (*Birden*) İzninizle, hemen geliyorum.

(*Döner ve hızla çalışma odasına girer. ROBERT cebinden bir kalem çıkarır, pusulanın üstüne birkaç sözcük karalar, sonra da BERTHA'ya uzatır çabucak.*)

ROBERT: (*Çabuk çabuk*) Adresim. Lansdowne Caddesinden tramvaya bin, adrese yakın bi yerde de ineceğini söyle.

BERTHA: (*Pusulayı alır.*) Hiçbi şey için söz vermiyorum.

ROBERT: Bekliy'ce'm.

(RICHARD çalışma odasından döner.)

BERTHA: *(Uzaklaşırken)* Suya koyayım ben bu gülleri.

RICHARD: *(Şapkasını BERTHA'ya uzatarak)* Evet, iyi olur. Lütfen şapkamı da rafa kor musun?

BERTHA: *(Şapkayı alır.)* Ben de sizi baş başa bırakıyorum, rahatça söyleşin bakalım. *(Çevresine bakınarak)* Bi şey istiyor musunuz? Sigara falan?

RICHARD: Sağ ol canım. Burada var.

BERTHA: Ben de gidebilirim öyleyse.

(RICHARD'ın şapkasıyla soldan çıkar, şapkayı holde bırakıp hemen döner; bir an konsolun önünde durur, pusulayı çekmeceye koyup kilitler, anahtarı da yerine koyduktan sonra gülleri alarak sağa doğru yürür. ROBERT önden giderek BERTHA'ya kapıyı açar. O da başıyla selamlayıp çıkar.)

RICHARD: *(Sağdaki küçük masanın yanındaki sandalyeyi göstererek)* Şöyle baş köşeye geç.

ROBERT: *(Oturur.)* Sağ ol Richard. *(Elini alnında gezdirerek)* Aman Tanrı'm, bugün de ne sıcak hava böyle! Gözlerimi rahatsız ediyor bu denli sıcak. Hani şu göz kamaştırması yok mu!

RICHARD: Perde de inik olduğu için epeyce loş sayılır içerisi; ama istersen...

ROBERT: (*Hemen*) Yoo, zahmet etme hiç. Niye böyle olduğunu biliyorum ben -gece işinin sonucu bu.

RICHARD: (*Şezlonga oturur.*) Çalışmak zorunda mısın geceleri?

ROBERT: (*Göğüs geçirir.*) Ah, evet! Her gece gas'tenin bir kesimini görmem gerekiyor. Sonra, başyazıları da ben yazıyorum. Bu günlerde güç bir döneme giriyoruz. Sıkıntımız yalnız bur'da olsa...

RICHARD: (*Kısa bir aradan sonra*) Bir haber filan var mı?

ROBERT: (*Değişik bir sesle.*) Evet. Ciddi olarak görüşmek istiyorum seninle. Senin için önemli bir gün olabilir bugün, daha doğrusu, bu akşam. Sabahleyin rektörle görüştüm. Çok beğeniyor seni, Richard. Kitabını okuduğunu söyledi.

RICHARD: Satın mı almış kitabımı; yoksa birinden ödünç mü almış?

ROBERT: Umarım, satın almıştır.

RICHARD: Bir sigara içeceğim ben. Bugüne dek otuz yedi adet satılmış Dublin'de.

(*Masanın üstündeki sigaralıktan bir tane alıp yakar.*)

ROBERT: (*Tatlı dille ama umutsuzca*) Ee, anlaşılan şimdilik kapattık bu konuyu. Yine demir maskeni takınmışsın bugün.

RICHARD: (*Sigarasından çekerek*) Haberin gerisini de duyalım bakalım.

ROBERT: *(Yeniden ciddiyetini takınır.)* Richard, gereğinden fazla kuşkucusun sen. İçine yerleşmiş bi kusur bu senin. Herkes gibi, o da senin için yapılabil'cek her türlü kolaylığı göstereceğine söz verdi bana. Bu görevi ancak senin yürütebileceğini söylüyor. Doğrusunu istersen şunu da söyledi bana: Eğer senin adın öne sürül'cek olursa, var gücüyle seni destekliy'cekmiş senatoda; hem sonra... basın yoluyla olsun, özel yollardan olsun ben de payıma düşeni yapacağım elbette. Bunu bi kamu görevi sayıyorum ben. Bi edebiyatçı, bi bilim adamı olarak Latince kökenli edebiyatlar kürsüsü yasal açıdan senin hakkın.

RICHARD: Ya koşullar?

ROBERT: Koşullar mı? Geleceğe ilişkin mi yani?

RICHARD: Geçmişten söz ediyorum ben.

ROBERT: *(Rahatça)* Ha, şu olay mı, çoktan unutuldu gitti. Düşüncesizce yapılmış bi eylem. Düşünmeden eyleme geçiveririz hemen.

RICHARD: *(Gözlerini ona dikerek)* Ahmakça bir davranış diye nitelemiştin o zamanlar -dokuz yıl önce. Başıma bela açtığımı söylemiştin bana.

ROBERT: Yanılmışım. *(Sesini yumuşatarak)* Konu apaçık ortada, Richard. Yıllar önce genç bi kızla kaçıp gittiğini herkes biliyor... Nasıl söylesem sana?... Senin hiç de dengin olmayan gencecik bi kızla. *(İncelikle)* Özür dilerim Richard, bunlar ne benim düşüncem ne de benim sözlerim. Ben yalnızca görüşlerine katılmadığım kişilerin sözlerini aktarıyorum.

RICHARD: Başyazılarından birine de konu yapmıştın bunu, değil mi?

ROBERT: Evet, öyle; ama kamuoyunda büyük bi ilgi yaratmıştı o günlerde. Hiç anlaşılmaz biçimde ortalıktan kayboluverme. Herkesin bildiği o olayda benim adım da karışmıştı işin içine, ünlü bi kişi olarak. Kuşkusuz arkadaşlık duygumu kötüye kullanarak olumsuz yönde etkilediğimi san'yorlar seni. Her neyse, bunlar bilinen şeyler hep. (*Azıcık duraksayarak*) Ama daha sonra olanlar bilinmiyor.

RICHARD: Bilinmiyor mu?

ROBERT: Elbette, orasını sen kendin biliyorsun, Richard. Ama artık o günlerdeki denli genç değilsin ne de olsa. Bu konu başyazılarımda da sık sık yer almıştır, öyle değil mi?

RICHARD: Kısacası, geçmiş yaşantımı yadsımamı mı istiyorsun?

ROBERT: Ben senin gelecekteki yaşantını düşünüyorum -bur'daki. Gururunu, özgürlük duygunu anlayışla karşılıyorum ben; ama onların görüş açılarını da anlıyorum. Şöyle ya da böyle, neyse, bi tek çıkış yolu var bu işin; o da dediğim gibi işte. Siz bur'dan çekip gittikten sonra olanlar... ya da olmayanlara ilişkin kulağına gelecek söylenti möylentileri yalanlayacağım diye uğraşıp durma. Uzak dur bu konudan. Gerisini bana bırak sen.

RICHARD: Bu söylentilerin gereğine bakacaksın sen de, öyle mi?

ROBERT: Elbette. Tanrı da yardım eder bana.

RICHARD: (*ROBERT'i süzerek*) Toplum düzenimiz uğruna mı?

ROBERT: Başka bi şey uğruna da –arkadaşlığımızın, yaşam boyu sürececek arkadaşlığımızın hatırı için.

RICHARD: Teşekkürler.

ROBERT: (*Azıcık kırılmış gibi*) Hem tüm gerçeği de söyleyeceğim sana.

RICHARD: (*Gülümser; başını sallar, olumluca.*) Evet, söyle lütfen.

ROBERT: Yalnız senin hatırın için değil. Aynı zamanda... yaşam yoldaşının, eşinin hatırı için de.

RICHARD: Evet, anlıyorum.

(Kül tablasında yavaşça ezerek söndürür sigarasını, sonra da ağır ağır ellerini ovuşturarak öne doğru eğilir.)

RICHARD: Niye onun hatırı için?

ROBERT: (*O da öne eğilerek, alçak bir sesle*) Richard, anlayış gösterip ona karşı dürüst davrandın mı hep? Diyeceksin ki özgürce yapmıştı seçimini o. Ama bi seçim yapabilmek için gerçekten özgür müydü acaba? Gözü açılmamış bi kızcağızdı henüz. Senin önerdiğin her şeyi benimsedi.

RICHARD: (*Gülümser.*) Benim kabul edemeyeceğim şeyleri önerdiğini de sen söylemiştin, di mi?

ROBERT: (*Başını sallar, onaylarcasına.*) Evet, anımsıyorum. Ve seninle gitti sonunda. Ama özgürce, tek başına mı yapmıştı bu seçimi? Açıkça söyle bana.

RICHARD: (*Ona döner, durgunca.*) Senin dediğin ya da diyebildiğin her şeye karşın ben onu elde etmek için uğraştım, sonunda da kazandım.

ROBERT: (*Yine başını sallayarak*) Evet ,sen kazandın.

RICHARD: (*Ayağa kalkar.*) Unuttuğum için bağışla. Biraz viski içer misin?

ROBERT: Bekleyen derviş muradına ermiş.

(*RICHARD büfeye gider, üstünde şişe ve bardaklar olan küçük bir tepsiyi getirip masaya bırakır.*)

RICHARD: (*Yine oturur. Şezlonga yaslanarak*) Buyur, istediğin kadar koy kendin, sıkılma lütfen.

ROBERT: (*Kalkıp kendine içki koyar.*) Sen içmiyormusun? Daha bırakmadın mı eski huyunu?
(*RICHARD başını sallar, olumsuzca.*) Hey Tanrı'm, yıllar önce geçirdiğimiz o çılgınca geceleri düşündükçe –saatlerce konuşmalar, tasarılar, eğlentiler, cümbüşler...

RICHARD: Bizim evde, hani.

ROBERT: Şimdi benim oldu artık. Sık sık gitmediğim halde, o zamandan beri elimde tutuyorum hep. Ne zaman gelmek isterse canın, söyle bana, e mi? Bi akşam gelsen çok iy'olur. Eski günleri yaşarız yine. (*Bardağını kaldırıp bir yudum alır.*) Sağlığına!

RICHARD: Yalnız bir eğlence evi değildi orası; yeni bir yaşamın da yüreği, can eviydi. (*Dalgınlaşarak*) Tüm günahlarımız, suçlarımız da eğlenti meğlenti diye diye işlendi hep.

ROBERT: Günahlar ha! İçip içip kutsal şeylere sövüp saymaksa (*Kendini gösterir.*) tamam, ben yaptım o işi. (*Bu kez RICHARD'ı göstererek*) Sense, içtikçe geleneklere karşı çıkıp boş ülkülere kaptırıyordun kendini. Suç falan dediğin bunlar mı yoksa?

RICHARD: Başka şeyler de var.

ROBERT: (*Hafiften alarak, tedirgince*) Ha, şu kadınları demek istiyorsun. Hiç pişmanlık filan duymuyorum ben. Belki sen duy'yorsundur. O gibi durumlar için iki anahtarımız vardı, hani. (*Bildiği halde, yine de*) Pişmanlık duy'yor musun?

RICHARD: (*Sinirli*) Senin için pek doğaldı bu gibi şeyler. Öyle değil mi?

ROBERT: Bence pek doğaldır hoşlandığım bi kadını öpmek. Niye öpmeyeyim? Bana güzel geliyorsa.

RICHARD: (*Şezlong yastığıyla oynayarak*) Sana güzel gelen her şeyi öper misin?

ROBERT: Her şeyi –eğer öpülebil'cek bi şeyse. (*Masa-
nın üstünde duran yassı bir taşı alır.*) Bu taşı
alalım, sözgelimi. Nasıl da soğukkanlı şuna
bak, parlak mı parlak, kırılıver'cek sanki, bi
kadınlar tapınağı gibi. Sessizce çeker durur şı-
marıklığımızı, güzel de üstelik. (*Dudaklarına
dokundurur taşı.*) Ve ben de öperim bunu işte,
güzel olduğu için. Hem sonra, kadın dediğin ne-
dir? O da doğanın bi yapıtı, taş gibi, çiçek gibi ya
da bi kuş gibi. Bi saygı belirtisidir öpücük.

RICHARD: Bence kadınla erkek arasında kurulan
birliğin bir belirtisidir öpücük. İsteklerimize gü-
zellik duygusu yoluyla bir yön vermemiz üstüne
sık sık söylevler dinleyip durduğumuz halde, is-
teklerimizin yalnız güzel şeyler olduğunu söy-
leyebilir misin?

ROBERT: (*Taşı alnına bastırarak*) Beni düşünmeye
zorlarsan bugün, başıma ağrılar girecek. Kafam
çalışmıyor bugün. Tüm doğallığım, kabalığım
üstümde. Onu bunu bırak sen, en güzel kadında
bile en çekici şey nedir?

RICHARD: Ne dedin, ne?

ROBERT: En güzel kadında olup da öteki kadınlarda
olmayan nitelikler değil de, o kadının ötekilerle
ortak nitelikleri. Yani... en ortak, sıradan. (*Ta-
şı çevirerek öteki yanını bastırır alnına.*) Şey de-
mek istiyorum, bedeni sıkıştırılınca nasıl da ar-
tar sıcaklığı; kanının devinimi, yediklerini
sindirim yoluyla hemencecik şeye dönüştü-
rüverir –ne derler onun adına be? (*Gülerek*) Bu-

gün amma da kabalaştım ha! Kim bilir senin usuna hiç takılmamıştır bu düşünce, ha?

RICHARD: (*Ince bir alayla*) Bir kadınla dokuz yıl yaşamış bir adamın pek çok düşünce takılır usuna.

ROBERT: Evet. Ben de öyle sanırım... Bu güzel soğuk taş, kafamı yerine getiriyor. Kâğıtlar uçmasın diye mi kullanıyorsunuz bunu; yoksa baş ağrısı ilacı olarak mı?

RICHARD: Bir gün Bertha deniz kıyısında bulmuş onu, eve getirdi. O da güzel olduğunu söylüyor bu taşın.

ROBERT: (*Sessizce yerine bırakır taşı.*) Haklı.

(*Bardağını kaldırır, içkisini yudumlar. Kısa bir ara.*)

RICHARD: Bu kadar mı bana söylemek istediklerin?

ROBERT: (*İvedice*) Ha, başka bi şey daha var. Rektör bu akşam için sana bi çağrı gönderdi benimle – akşam yemeğine çağır'yor evine. Ner'de oturduğunu biliyorsun, di mi? (*RICHARD başını sallar, olumluca.*) Belki unutmuş'undur diye sordum. Sizden başka kimse olmayacak, hiç kuşkun olmasın bundan. Yıllar sonra yeniden görüşmek istiyor seninle ve sımsıcak duygularla çağır'yor seni.

RICHARD: Saat kaçta?

ROBERT: Sekizde. Ama o da senin gibi özgürlüğe düşkün; zaman konusunda pek katı değil. Evet, Ri-

chard, gitmen gerek oraya; başka yolu yok. Bu akşam senin yaşamında bi dönüm noktası olacak gibi geliyor bana. Artık burada yaşayacak, burada çalışacak, burada düşünecek ve burada saygınlık kazanacaksın –kendi halkımız arasında.

RICHARD: (*Gülümseyerek*) Bundan yüz yıl sonra bir heykelimin dikilmesi amacıyla Birleşik Devletler'de bir yardım kampanyası başlatacak iki iyi niyet elçisi şimdiden hazır bile.

ROBERT: (*Tatlılıkla*) Günün birinde, heykelleri alaya alan bi özdeyiş yayımlamıştım: *Tüm heykeller iki türe ayrılır. (Kollarını göğsünde kavuşturur.) "Aşağıya nasıl ineceğim?" diyen heykelle (Başını başka yana çevirir, kavuşmuş kollarını çözerek sağ kolunu ileriye doğru uzatır.) öteki tür yani "Benim zamanımda çöp yığınları nah bu yükseklikteydi." diyen heykel.*

RICHARD: Benimki ikinci türden olsun, lütfen.

ROBERT: (*Uyuşuk uyuşuk*) Senin şu uzun purolardan verir misin bi tane?

(*RICHARD masadaki kutudan bir Virjinya purosunu alır ve sapı çıkarılmış olarak uzatır ROBERT'a.*)

ROBERT: (*Puroyu yakarak*) Bu purolar Avrupalılaştırıyor beni. Eğer İrlanda yeni bi İrlanda olcaksa, Avrupalı olmalı ilkin. İşte sen de bunun için bur'dasın zaten, Richard. Bi gün İngiltere'yle Avrupa arasında bi seçim yapmak zorun-

da kalacağız. Esmer göçmenlerin soyundan geliyorum ben: Bur'da bulunmaktan hoşlanışım da bu yüzden. Çocuklaştım belki de; ama böyle güzelim bi puroyu ya da bi fincan sade kahveyi başka neresinde bulabilirim Dublin'in? Sade kahve içen adamın ayaklarına kapanacaktır İrlanda. Ve şimdi de şu viskiden yalnız yarım ölçek alacağım, Richard, henüz sapıtmadığımı göstermek için sana.

RICHARD: *(Eliyle gösterir.)* Buyur, istediğin kadar al.

ROBERT: *(Kalkar, alır.)* Sağ ol Richard. *(Bir dikişte içer viskisini ve kaldığı yerden konuşmasını sürdürür.)* Ne diyordum, ha, sense şu şezlonga yan gelip yayılmışsın... Bi yandan senin oğlanın sesi, öte yandan da Bertha karıştı mı araya... Böyle çağırabilir miyim kendisini, Richard? Yani, ikinizin de eski bi arkadaşı olarak.

RICHARD: Aa, ne demek dostum!

ROBERT: *(Coşkuyla)* Swift'in yüreğini parçalayan korkunç bi öfke var sende. Daha yüksek bi evrenden düştün sen aramıza, Richard; ve yaşamın alçaklıklarını, rezilliklerini gördükçe müthiş bi öfke doluyor içine. Ben ise... söyleyeyim mi?

RICHARD: Bir sakıncası yok bence, söyle.

ROBERT: *(Yılışık)* Ben ise daha alçak bi evrenden geldim bu düzeye ve kişilerde kusurlarını başışlatacak ufak tefek kimi erdemlere rastladıkça şaşırıp kalıyorum.

RICHARD: (*Birden doğrulur yerinde, dirseklerini masaya dayar.*) Sen benim dostumsun öyleyse, desene?

ROBERT: (*Duygusuzca*) Hep senin için savaştım sen bur'da yokken. Ne denli uğraştım seni geri getirmek için. Yerini kaptırmamak, yine sana saklamak için nasıl da didinip durdum buralarda. Bundan sonra da senin savaşını vereceğim; çünkü inancım var sana, tıpkı bi öğrencinin öğretmenine olan inancı gibi. Bundan fazlasını söyleyemem artık. Belki acayip gelir sana... Bi kibrit versene.

RICHARD: (*Bir kibrit yakıp uzatır.*) Öğrencinin öğretmenine duyduğu inançtan daha da acayip bir inanç var.

ROBERT: O da neymiş?

RICHARD: Bir öğretmenin kendini aldatan öğrenciye duyduğu inanç.

ROBERT: Seninle bi ilahiyatçı yitirmiş oldu kilise, Richard. Ne var ki, sen de pek fazla önem veriyorsun yaşama. (*Ayağa kalkar, RICHARD'ın kolunu hafifçe sıkarak*) Boş ver, keyfine bak. Önemsenmeye değmez yaşam.

RICHARD: (*Yerinden kalkmadan*) Gidiyor musun?

ROBERT: Gitmem gerek. (*Döner, dostça bir sesle*) Evet, anlaştık mı? Akşama rektörün evinde buluşuyoruz. Ben saat on sıralarında uğrarım; size de bu arada bir saatten fazla zaman kalır, baş

başa görüşürsünüz. Ben gelene dek beklersin, tamam mı?

RICHARD: Olur.

ROBERT: Bi kibrit daha verirsen sevinirim.

(RICHARD bir kibrit çakıp uzatır, aynı anda ayağa da kalkar. Soldaki kapıdan ARCHIE, arkasından da BEATRICE girer.)

ROBERT: Beni kutlasana Beatty; Richard'ı yendim.

ARCHIE: *(Sağdaki kapıya doğru ilerleyerek seslenir.)*
Anneci'm, Bayan Justice gidiyor.

BEATRICE: Neyini kutlayacağız senin?

ROBERT: Kazandığım utkuyu, elbet. *(Elini hafifçe RICHARD'ın omzuna koyarak)* Archibald Hamilton Rowan'ın torunu yurduna döndü artık.

RICHARD: Hamilton Rowan'ın torunu değilim ben.

ROBERT: Olmazsan olma, döndün ya!

(Elinde gül dolu bir tasla BERTHA girer sağdan.)

BEATRICE: Acaba Bay Rowan...?

ROBERT: *(BERTHA'ya dönerek)* Richard rektörün yemeğine geliyor bu akşam. Dönüşü kutlanacak, umarım dana kızartması verilir yemekte. Ve gelecek öğretim yılı, üniversitenin bi kürsüsünde falan filanın adaşı Rowan'ın torununu da görmekten kıvanç duyacaktır. *(Elini uzatır.)* Hoşça kal, Richard. Akşama görüşeceğiz.

RICHARD: (*ROBERT'in elini sıkar.*) Philippi'de.

BEATRICE: (*O da el sıkışır RICHARD'la.*) En iyi dileklerimi kabul edin Bay Rowan.

RICHARD: Teşekkürler, ama inanmayın ona.

ROBERT: (*Sevinçli bir yüzle*) İnanın bana, inanın. (*BERTHA'ya*) Mutlu günler, Bayan Rowan.

BERTHA: (*İçtenlikle el sıkışarak*) Teşekkürler, size de. (*BEATRICE'e*) Çaya kalmıyor musunuz Bayan Justice?

BEATRICE: Hayır, teşekkür ederim. (*BERTHA'yla vedalaşır.*) Gitmem gerek. Mutlu günler. Hoşça kal Archie. (*Kapıya yönelir.*)

ROBERT: *Addio*, Archibald.

ARCHIE: *Addio*.

ROBERT: Bekle beni, Beatty. Sana yoldaş olurum.

BEATRICE: (*BERTHA'yla sağdan(*) çıkarırken*) Yok, yok, yorulma benim için.

ROBERT: (*Arkasından giderek*) Ama üstelersem –yeğenin sıfatıyla.

(*BERTHA, BEATRICE ve ROBERT soldaki kapıdan çıkarlar. RICHARD masanın yanında dikilir kalır, kararsızca. ARCHIE hole açılan kapıyı kapar, babasının yanına gelerek giysisinin yeninden çekiştirir.*)

(*) Oyun iki ayrı yayınevini baskıları karşılaştırılarak çevrilmiştir. İki baskıda da "sağdan" sözcüğü bulunmakta. Yazarın 'sol' yerine –yanlışlıkla– 'sağ' dediğini sanıyoruz. (Ç.n.)

ARCHIE: Hey, baba diyoruz sana!

RICHARD: (*Boş bulunarak*) Ha, ne var?

ARCHIE: Bi şey sormak istiyorum sana.

RICHARD: (*Şezlongun kıyısına ilişerek yere diker gözlerini.*) Neymiş o?

ARCHIE: Anneme söyler misin sabahleyin sütçüyle göndermesi için beni?

RICHARD: Sütçüyle mi?

ARCHIE: Evet. Süt arabasıyla. Kalabalık olmayan yollara çıkınca arabayı bana bırakacak sütçü. Atı bi görsen, çok iyi bi hayvancık. Gidebilir miyim?

RICHARD: Evet.

ARCHIE: Gidebileceğimi şimdiden söyle anneme ama. Olur mu?

RICHARD: (*Kapıya doğru bir göz atar.*) Olur.

ARCHIE: Bahçesindeki ineklerini göstereceğini söyledi bana sütçü. Biliyo'musun kaç tane ineği var?

RICHARD: Kaç tane?

ARCHIE: On bir. Sekiz tane kırmızı, üç de beyaz; ama birisi hastaymış şimdi. Yoo, hasta değil de düşmüş, düşmüş.

RICHARD: İnekler mi?

ARCHIE: *(Eliyle de pekiştirerek)* Elbet! Öküz değil; çünkü süt vermez öküzler. On bir tane inek. Epeyce süt veriyolar'dır her'alde. Nasıl süt verir bi inek?

RICHARD: *(Elini tutar ARCHIE'nin)* Kim bilir? Bir şey vermenin ne demek olduğunu biliyor musun sen?

ARCHIE: Vermek mi? Evet.

RICHARD: Sen bir şeye sahıpsen eğer, senin elinden alınabilir o şey.

ARCHIE: Soyguncular mı alır? Ha?

RICHARD: Ama o şeyi sen verirsen, kendiliğinden vermiş olursun. Hiçbir soyguncu da senden almaz onu. *(Başını eğer ve oğlunun elini yanına bastırır.)* Bir kez verince sen o şeyi, artık sonsuza dek senin demektir o. Hep senin olur. İşte budur vermek.

ARCHIE: Ama, babacı'm?

RICHARD: Evet?

ARCHIE: Bi ineği nasıl soyabilir soyguncu? Herkes görür onu. Belki de geceleyin, karanlıkta.

RICHARD: Geceleyin, evet.

ARCHIE: Bur'da da soyguncular var mıdır Roma'daki gibi?

RICHARD: Her yerde vardır yoksullar.

ARCHIE: Tabancaları var mıdır?

RICHARD: Hayır.

ARCHIE: Ya bıçakları? Bıçakları var mıdır?

RICHARD: *(Sertçe)* Evet canım, evet. Bıçakları da tabancaları da.

ARCHIE: *(Konudan uzaklaşır.)* Şimdi söyle anneme. Geliyor işte.

RICHARD: *(Kalkmaya davranır.)* Olur, söylerim.

ARCHIE: Kalkma babacı'm, otur or'da. Bekle annemi, gelince de söyle ona. Bur'da kalmayacağım ben. Bahçede oynarım.

RICHARD: *(Yeniden yerine çökerek)* Olur, git bakalım.

ARCHIE: *(Çabucak öper onu.)* Teşekkürler.

(Bahçeye açılan arka kapıdan koşarak çıkar gider. Soldaki kapıdan BERTHA girer. Masaya yaklaşır ve yanında durur, ayakta. Bir yandan güllerin yapraklarıyla oynarken, gözleri de RICHARD'dadır.)

RICHARD: *(Onu süzerek)* Ee?

BERTHA: *(Dalgınca)* Ee'si. Benden hoşlandığını söylüyor.

RICHARD: *(Çenesini eline dayar.)* Pusulasını gösterdin mi kendine?

BERTHA: Evet. Ne anlama geldiğini sordum.

RICHARD: Ne anlama geliyormuş?

BERTHA: Ben bilirmişim, öyle dedi. Ben de az buçuk bi şeyler anladığımı söyledim. Bunun üstüne benden çok hoşlandığını filan söyledi. Güzelmişim, falanmışım, bilmem neymişim, sıraladı işte tümünü.

RICHARD: Ne zamandan beri?

BERTHA: *(Yine dalgınlıkla)* Ne -ne zamandan beri?

RICHARD: Ne zamandan beri hoşlanıyormuş senden?

BERTHA: Bildi bileli hoşuna gidiyormuşum; ama yurda döndüğümüzden beri daha da çok. Bu efla-tun giysimle ay parçası oluyormuşum. *(RICHARD'a bakarak)* Benimle ilgili -bi şey konuşunuz mu?

RICHARD: *(Yumuşakça)* Her zamanki şeyler işte. Seninle ilgili değil.

BERTHA: Çok sinirli bi hâli vardı. Sen de görmüş'ündür?

RICHARD: Evet gördüm. Ee, sonra n'oldu?

BERTHA: Elinden tutmamı rica etti.

RICHARD: *(Gülümseyerek)* Evlilik konusunda mı?

BERTHA: *(Gülümseyerek)* Yok canım, yalnızca dokunmak için.

RICHARD: Tuttun mu sen de?

BERTHA: Evet. *(Birkaç yaprak kopararak)* Sonra, elimi okşadı ve izin istedi elimi öpmek için. Ben de verdim.

RICHARD: Ee?

BERTHA: Sonra, bi kez olsun sarılayım sana, dedi...
Sonra da...

RICHARD: Evet, sonra da?

BERTHA: Belime doladı kolunu.

RICHARD: *(Bir an yere bakar, sonra yine BERTHA'ya kaldırır gözlerini.)* Ondan sonra?

BERTHA: Çok güzel gözlerim varmış. O da gözlerimi öpebilir miymiş? *(Eliyle de pekiştirerek)* Öp bakalım dedim ben de.

RICHARD: O da öptü mü?

BERTHA: Evet. Önce birini sonra da öbürünü. *(Ansızın ayrılıverir konudan.)* Söylesene bana Dick, bütün bunlar canını sıkıyor mu senin? Çünkü ben sana söylemiştim böyle şeyler istemediğimi. Bana öyle geliyor ki senin canın sıkılıyor bunlara; ama sıkılmıyormuş gibi görünmeye çalışıyorsun. Ben hiç aldırmiyorum böyle şeylere.

RICHARD: *(Rahatça)* Biliyorum sevgilim; ama onun niyetinin ne olduğunu ya da sen böyle davrandıkça neler duyduğunu anlamak istiyorum.

BERTHA: (*RICHARD'ı gösterir eliyle.*) Anımsıyorsun değil mi, bu işi sürdürmeme sen izin verdin. Ta başından beri her şeyi anlatmıştım ben sana.

RICHARD: (*Az önceki gibi*) Biliyorum canım, biliyorum... Sonra n'oldu?

BERTHA: Bi öpücük istedi. Ben de *al bakalım* dedim.

RICHARD: Ee, sonra?

BERTHA: (*Bir avuç yaprağı avcunda ezerek*) Öptü beni.

RICHARD: Ağzından mı?

BERTHA: Bir iki kez.

RICHARD: Uzun öpücükler miydi bunlar?

BERTHA: Oldukça uzun. (*Düşünür azıcık.*) Evet, son öpüşünde.

RICHARD: (*Ellerini ovuşturur yavaşça, sonra*) Dudaklarıyla mı? Yoksa... öbür türlü mü?

BERTHA: Evet, son öpüşünde.

RICHARD: Senden kendisini öpmeni de istedi mi?

BERTHA: İstedi.

RICHARD: Öptün mü sen de?

BERTHA: (*Duraksar azıcık, sonra da dimdik yüzüne bakarak*) Öptüm. Ben de onu öptüm.

RICHARD: Ne türlü?

BERTHA: (*Omuzlarını silkerek*) Basbayağı işte.

RICHARD: Heyecan duydun mu?

BERTHA: Gözünün önüne getir işte. (*Birden kaşlarını çatarak*) Pek duydum sayılmaz. Güzel değil dudakları... Yine de azıcık heyecanlandım ne de olsa. Ama seninle olduğu kadar değil, Dick.

RICHARD: O da duydu mu?

BERTHA: Heyecan mı? Evet, duydu sanırım. Ah filan çekti. Allak bullak oldu yüzü.

RICHARD: (*Alnını eline dayayarak*) Anlıyorum.

BERTHA: (*Şezlonga doğru yürür, RICHARD'ın yanında dikilerek*) Kıskanıyor musun?

RICHARD: (*Yine aynı*) Yoo.

BERTHA: (*Yumuşak*) Kıskanıyorsun Dick.

RICHARD: Yok canım. Neyi kıskanacakmışım?

BERTHA: Beni öpüşünü.

RICHARD: (*Başını kaldırır.*) Bu kadar mı hepsi?

BERTHA: Evet, hepsi bu kadar. Kendisiyle buluşmamı istemesi dışında, hepsi bu.

RICHARD: Dışarıda bir yerde mi?

BERTHA: Hayır. Evinde.

RICHARD: (*Şaşırılmış*) Annesiyle oturuyor orada, değil mi?

BERTHA: Orası değil. Ayrı bir evi var kendinin. Adresi de yazdı bana.

(Konşola gider, vazodan anahtarı alır, çekmeceyi açar ve adres yazılı kâğıt parçasıyla RICHARD'ın yanına döner.)

RICHARD: *(Kendi kendine)* Kulübemiz.

BERTHA: *(Kâğıt parçasını ona uzatır.)* İşte.

RICHARD: *(Okur.)* Tamam. Bizim kulübe.

BERTHA: Sizin ne...?

RICHARD: Yok yok, ben bizim diyorum ya onun aslında. *(BERTHA'ya bakarak)* Sana sık sık sözünü ettiğim kulübe hani -iki de anahtarımız vardı, Robert'la benim. Yalnız kendine kaldı artık. Söyleşip kafaları çekerek kimi tasarımlar kurarak o çılgın gecelerimizi geçirdiğimiz yer- o zamanlar. Evet, çılgın geceler. Robert'la ikimiz, baş başa. *(Koltuğa fırlatır kâğıt parçasını ve birden ayağa kalkar.)* Kimi zaman da yalnız ben. *(BERTHA'ya diker gözlerini.)* Yalnız dedimse öyle tek başıma da değil, anlarsın ya. Sana söylemiştim hani, anımsadın mı?

BERTHA: *(Çok şaşırmış)* Orası mı?

RICHARD: *(Birkaç adım uzaklaşır ondan, çenesini tutarak düşünür gider hiç kımıldamadan.)* Evet.

BERTHA: *(Kâğıt parçasını yeniden alarak)* Ner'de bu yer?

RICHARD: Bilmiyor musun?

BERTHA: Lansdowne Caddesinden tramvaya binmemi söyledi ve adamdan seni or'da indirmesini rica edersin, dedi. Orası, şey... kötü bi yer mi?

RICHARD: Yok canım, yazlık evler filan. (*Şezlonga dönüp oturur.*) Sen ne yanıt verdin?

BERTHA: Hiçbi yanıt vermedim. O ise bekleyeceğini söyledi.

RICHARD: Bu akşam mı?

BERTHA: Her akşam, dedi. Sekizle dokuz arasında.

RICHARD: Ve ben de bu akşam görüşmeye gideceğim -profesörle. Benden istenen şu görev konusunda. (*BERTHA'ya bakarak*) Görüşmeyi bu akşama denk getiren de Robert- sekizle dokuz arasında. Acayip, değil mi? Aynı saate rastlaması.

BERTHA: Hem de çok.

RICHARD: Benim kuşkulanıp kuşkulanmadığımı sordu mu?

BERTHA: Hayır.

RICHARD: Adımı da anmadı mı?

BERTHA: Hayır.

RICHARD: Bir kez olsun söylemedi mi?

BERTHA: Valla, hiç anımsamıyorum.

RICHARD: (*Sıçrayıp ayağa kalkarak*) Evet, tamam! Şimdi anlaşıldı!

BERTHA: Ne anlaşıldı?

RICHARD: *(Uzun adımlarla bir o yana bir bu yana gezinerek)* Yalancı, hırsız, aptal! Şimdi anlaşıldı her şey! Aşağılık bi hırsız! N'olabilir başka?*(Acı bir gülüşle)* Benim büyük dostum! Yurtsevermiş bir de! Hırsız, hırsız –başka bir şey değil! *(Durrur, ellerini ceplerine sokarak)* Hem de aptalın teki!

BERTHA: *(Ona bakarak)* N'apacaksın şimdi?

RICHARD: *(Kısa keserek)* Ardından gideceğim. Bulaçağım. Konuşacağım onunla. *(Azıcık yatışarak)* Birkaç sözcük yetecek işini bitirmeye. Hırsız, hem de aptal.

BERTHA: *(Kâğıt parçasını fırlatır atar koltuğun üstüne.)* Her şeyi anlıyorum şimdi!

RICHARD: *(Dönerek)* Elbette!

BERTHA: *(Kızgınca)* Şeytan bu işi yapan.

RICHARD: O mu?

BERTHA: *(Ona dönerek)* Hayır, sen sen! Onu benim aleyhime döndürmek şeytanın yapacağı bir iştir ancak; tıpkı kendi çocuğumu bile benden soğutmaya çalıştığın gibi. Ama başaramadın.

RICHARD: Nasıl, nasıl? Tanrı aşkına söyle, n'apmışım ben?

BERTHA: *(Coşkulu)* Evet, evet. Herkes gördü bu dediklerimi. Ne zaman küçük bi yanlışını olsun dü-

zeltmeye kalktıysam çocuğun, sen de aptallıklarında ayak diredin durdun. Sanki koca bi adammış gibi karşına alarak allak bullak ettin çocukcağ'zı, uğraştın durdun yani. Ondan sonra da, tabi', taşıyürekli ana olduk biz; sen de onun üstüne düştün yalnız. (*Gittikçe artan bir coşkuy-la*) Ama yüz çevirtemedin benden –kendi annesinden. Çünkü niye? Çünkü çocuğun yaradılışında fazlasıyla var ana sevgisi.

RICHARD: Hiçbir zaman öyle bi şey yapmaya kalkmadım, Bertha. Çocuklara karşı fazla ciddi olmadığımı sen de bilirsin.

BERTHA: Çünkü sen kendi anneni de sevmedin hiç. Ne olursa olsun, ana anadır. Kendisini dünyaya getiren bi anayı sevmeyen hiçbi kişi duymadım ben, senden başka.

RICHARD: (*Yavaşça ona yaklaşarak*) Sonra pişman olacağın şeyler söyleme, Bertha. Oğlumun bana düşkün oluşuna sevinmiyor musun?

BERTHA: Öyle olmayı kim öğretti ona? Karşılama için sana koşup gitmeyi kim öğretti ona? Eve dönerken kendisine oyuncaklar getirmeni istiyordu, bunları kim söyletiyordu ona? Ben söyletiyordum. Sense bi çıktın mı evden, ne çocuk kalırdı usunda ne de ben; yağmurlarda dolaşır dururdun öyle, başıboş. Seni sevmesini ben öğrettim ona.

RICHARD: Evet, sevgilim. Bunları hep senin yaptığını biliyorum ben.

BERTHA: (*Neredeyse ağlamaklı*) Ondan sonra da herkes benden yüz çevirsin diye uğraşıyorsun. Herkes senden yana olsun. Bizi de yalancının, taşyürekliğin biri olarak bilsin herkes, senden başka. Çünkü alıklığımdan yararlanıyorsun, daha önce de –ta başında– yaptığın gibi.

RICHARD: (*Öfkeyle*) Demek bunu söyleme yürekliliğini de gösteriyorsun, ha?

BERTHA: (*Karşı kor ona.*) Evet, söylüyorum. O zaman da söyledim şimdi de. Çünkü sen her isteğine boyun eğecek alığın biri sanıyorsun beni. (*Eliyle de göstererek*) Git bakalım şimdi ardından. Ne söyleyeceksen söyle ona. Küçült, yerin dibine geçir onu ve nefret ettir benden. Hadi, gitsene!

RICHARD: (*Kendini toparlayarak*) Sana sonsuz özgürlük tanıdığımı unutuyorsun –yine de tanıyorum bu özgürlüğü sana.

BERTHA: (*Alayla*) Özgürlükmüş!

RICHARD: Evet, hem de sonsuz; ancak benim durumu bildiğimi o da bilmeli. (*Daha da yatışmış*) Yumuşak konuşacağım onunla. (*Yalvararak*) Berttha, inan bana sevgilim! Kıskançlık filan değil bu. İstediginizi yapmakta özgürsünüz –ikiniz de; ama bu biçimde değil. Nefret etmeyecek senden. Beni onunla aldatmak ya da aldatıyor görünmek istemezsin, değil mi?

BERTHA: Hayır, istemem. (*Gözlerinin içine bakarak*) Hangimiz hangimizi aldatıyor acaba?

RICHARD: İkimizden mi? Senle benden, ha?

BERTHA: *(Yatışmış, kararlı bir sesle)* Şu senin sonsuz özgürlük dediğin şeyi bana niye tanıdığını biliyorum.

RICHARD: Niye?

BERTHA: Sen de sonsuz özgürlüğe sahip olasın diye —o kız için.

RICHARD: *(Sinirlenmiş)* Ama, hey Tanrı'm, bunca zamandır biliyordun sen bu konuyu. Hiç saklamadım ki ben.

BERTHA: Sakladın. Aranızdaki bi tür arkadaşlık filan sanıyordum ben de —ta yurda dönüşümüze dek, ondan sonra da anladım.

RICHARD: Öyle zaten, Bertha.

BERTHA: *(Başını sallar olumsuzca.)* Hayır, hayır. Çok daha ötesinde arkadaşlığın; işte bu yüzden sen de sonsuz özgürlük veriyorsun bana. Gece yaralarına dek *(çalışma odasını göstererek)* içer'de oturup da yazıp durduğun tüm o şeyler kimin için? O kız için. Arkadaşlık mı diyorsun sen buna?

RICHARD: İnan bana, canım Bertha. Benim sana inandığım gibi sen de bana inan.

BERTHA: *(Düşüncesizce bir el hareketiyle)* Hey güzel Tanrı'm, anlıyorum bu işi! Biliyorum! Aşktan başka n'olabilir aranızda?

RICHARD: (*Dinginleşmiş*) Benim kafama sokmaya uğraşıyorsun o düşünceyi; ama başkalarından düşünce müşünce almadığımı anımsatırım sana.

BERTHA: (*Kızgınca*) Aşk, aşk aranızdaki! Bunun için göz yumuyorsun Robert'in ileri gitmesine. Elbette! Hiç etkilemiyor seni. O kıza âşiksın sen.

RICHARD: Aşkmış! (*Bir ah çekerek ellerini savurur ve ondan uzaklaşır.*) Seninle tartışamam ben.

BERTHA: Tartışamazsın, ben haklıyım çünkü. (*Arkasından birkaç adım giderek*) Başkaları duysa ne derler?

RICHARD: (*Ona döner.*) Umurumda mı sanıyorsun?

BERTHA: Benim umurumda ama. Robert bilseydi ne derdi buna? Benim için beslediğin o yüce duygulardan bol bol söz eden sen kalkıp başka bi kadına açıyorsun bu duygularını. Tutup Robert yapardı bu işi, ya da başka erkekler, anlardım hadi; çünkü yüksekte atar tutar onlar. Ama sen yapıyorsun, Dick! Niye Robert'a söylemiyorsun öyleyse?

RICHARD: İstersen kendin söyleyebilirsin.

BERTHA: Söyleyeceğim. Kesinlikle söyleyeceğim.

RICHARD: (*Soğukkanlı*) O sana açıklar bu konuyu.

BERTHA: Bi türlü konuşup başka türlü davrananlardan değil o. Kendi yolunda dürüst bi kişi.

RICHARD: (*Güllerden birini yolup yolup ayaklarına fırlatır BERTHA'nın.*) Gerçekten de öyle! Doğruluk paçalarından akıyor adamın!

BERTHA: İsteddiğin kadar alay edebilirsin onunla. Senin şu dalgayı sandığından çok daha iyi anlıyorum ben. O da anlayacak elbet. Yıllarca uzun uzun mektup yazmalar, sen ona, o da sana. Yıllarca. Ama döndüğümünden bu yana çok iyi anlıyorum artık -bu dalgayı.

RICHARD: Anlayamazsın. Robert da anlayamaz.

BERTHA: (*Alaylı alaylı güler.*) Elbette. Ne Robert anlayabilir bunu, ne de ben. Yalnız o kadın anlayabilir; çünkü öyle derin bi konu ki!

RICHARD: (*Kızgınca*) Ne Robert ne sen -ne de o! Hiçbiriniz!

BERTHA: (*Büyük bir kinle*) O anlar! O anlar bu işi! Mikrop karı!

(*BERTHA yerinde döner, sağdaki küçük masaya doğru yürür. RICHARD eliyle bir hareket yapacak olur ansızın; ama kendini tutar. Kısa bir ara.*)

RICHARD: (*Ölçülü*) Bertha, ağzından çıkanı kulağın duysun!

BERTHA: (*Coşkuyla dönerek*) Hiçbi kötü niyetim yok! Senden daha çok acıyorum ona; çünkü ben de bi kadınıym. İçtenlikle acıyorum. Ama dediklerim de doğru, ha!

RICHARD: Yüce gönüllülük mü yani bu seninki?

BERTHA: *(Bahçeden yana işaret ederek)* Bizim gönümüz yücedir; ama onunki değildir. Şimdi diyeceklerimi iyi koy kafana.

RICHARD: Neymiş onlar?

BERTHA: *(Azıcık yaklaşır, daha yumuşak bir sesle)* Sen çok şey verdin o kadına, Dick. Belki de layıktır buna. Bunların tümünü takdir de ediyordur belki. Öyle biri olduğunu biliyorum.

RICHARD: İnaniyor musun buna?

BERTHA: İnaniyorum elbet. Hem şuna da inanıyorum ki bu verdiklerinin karşılığında çok az şey alırsın ondan— ya da onun gibilerinden. Kulacağına iyi koy bu sözlerimi, Dick. Çünkü 'hep bana, hep bana' diyen takımından bu kadın; verici değildir bu gibiler. Yanlış mı tüm bu dediklerim? Ha?

RICHARD: *(Yarım ağızla)* Hayır. Tümü değil.

(BERTHA eğilip gülü yerden alır, vazoya kor yenden. RICHARD onu izler. Sağdaki -katlanır- kapıda BRIGID görünür.)

BRIGID: Çay masanın üstünde, ha'm'fendi.

BERTHA: Sağ ol, Brigid.

BRIGID: Küçük Bey bahçede mi?

BERTHA: Evet. Çağır. gelsin.

(BRİGİD odadan geçip bahçeye çıkar. BERTHA sağdaki mutfak kapısına doğru gider. Şezlongun yanına gelince durup kâğıt parçasını alır.)

BRİGİD: *(Bahçede)* Küçük Bey! Çaya beklen'yo'sunuz.

BERTHA: Gidebilir miyim o yere?

RİCHARD: Gitmek mi istiyorsun?

BERTHA: Ne diyecekmiş bakalım, anlamak istiyorum. Gidebilir miyim?

RİCHARD: Niye soruyorsun bana? Kararını kendin ver.

BERTHA: Sen ne diyorsun? Gideyim mi?

RİCHARD: Hayır.

BERTHA: Yasaklıyor musun yani gitmemi?

RİCHARD: Yoo.

BRİGİD: *(Bahçeden)* Çabuk gelin Küçük Bey! Çayınız sizi bekliyo'.

(BRİGİD odadan geçer ve katlanır kapıdan çıkar. BERTHA pusulayı giysisinin kemerine sıkıştırıp sağa doğru yürür yavaş yavaş. Kapının yanında geri dönerek durur.)

BERTHA: Gitme, de bana; ben de gitmeyeyim.

RİCHARD: *(Ona bakmaksızın)* Kendin ver kararını.

BERTHA: O zaman suçlar mısın beni?

RICHARD: (*Coşkulu*) Hayır, hayır! Suçlamam seni. Özgürsün. Seni suçlayamam.

(*Bahçe kapısında ARCHIE görünür.*)

BERTHA: Aldatmadım seni.

(*Mutfak kapısından çıkar. RICHARD dikilir kalır masanın yanında. Annesi çıkar çıkmaz, ARCHIE, RICHARD'ın yanına gelir koşarak.*)

ARCHIE: (*Çabuk çabuk*) N'oldu, sordun mu anneme?

RICHARD: (*İrkilerek*) Neyi?

ARCHIE: Gidebilir miyim?

RICHARD: Evet.

ARCHIE: Sabahleyin mi? Olur mu dedi?

RICHARD: Evet. Sabahleyin.

(*Oğlunun omzuna atar kolunu, sevecenlikle bakar ona.*)

İKİNCİ PERDE

Robert Hand'in Ranelagh'deki yazlık evinde bir oda. Sağ önde, sehpasında açık bir müzik parçası duran siyah renkli küçük bir piyano. Yine sağda azıcık geride sokak kapısına açılan bir oda kapısı. Arka duvarda yatak odasına açılan, koyu renkli perdeler çekilmiş katlanır bir kapı. Piyanonun yanında kocaman bir masa; üstünde de sarı, geniş abajurlu, büyük bir gaz lambası. Masanın yanında kumaş kaplı sandalyeler. Daha önde de küçük bir oyun masası. Arka duvara dayanmış bir kitaplık. Sol duvarda (geride) bahçeye bakan bir pencere ve (önde) yine bahçeye açılan bir kapı ile sundurma. Şurada burada tahta sandalyeler. Sundurmayla perdeli katlanır kapının yanındaki saksılarda çiçekler, kimi bitkiler. Duvarlarda çerçeveli, siyah-beyaz resimler asılıdır, epeyce. Sağ köşede (geride) bir büfeyle odanın ortasında (masanın solunda) bir Türk nargilesi, yanmayan alçak bir gaz sobası ve bir sallanan sandalyeden oluşan bir küme. Aynı günün akşamıdır.

(ROBERT HAND, gece gezmesine gider gibi giyinmiş, piyanoda oturmaktadır. Mumlar sönmüştür, masanın üstündeki lamba ise yanmaktadır. ROBERT, alçak perdeden, "Tannhauser" in(*) son perdesindeki Wolfram'ın şarkısının giri-

---

(*) Richard Wagner'in 1845'te bestelediği opera. (Ç.n.)

şini çalmaktadır hafiften. Bırakır çalmayı, dirseğini klavyenin kıyısına dayayarak bir şeyler düşünür. Sonra ayağa kalkar, piyanonun arkasından bir pompa çıkarır, odanın içinde gezinerek parfüm püskürtür havaya. Yavaşça içine çeker havayı, sonra da pompayı piyanonun arkasına kör yine. Masanın yanındaki bir sandalyeye oturur ve saçlarını özenle düzeltirken "of" çeker bir iki kez. Sonra da, ellerini pantolonunun ceplerine sokarak arkasına yaslanır, bacaklarını açıp yayılır ve bekler. Sokak kapısının çalınışı işitilir. ROBERT ayağa kalkar çabucak.)

ROBERT: (Bir çığlık atar.) Bertha!

(Sağdaki kapıdan çıkar ivediyle. Beklenmedik birinin karşılandığını yansıtan bir gürültü gelir dış kapıdan. Birkaç saniye sonra içeriye ROBERT, arkasından da sırtında yine kül renkli yünlü giysisi, bir elinde koyu renk fötr şapka, ötekinde de bir şemsiye olduğu halde RICHARD ROWAN girer.)

ROBERT: Önce şunları dışarıya bırakıvereyim bir.

(Şapkayla şemsiyeyi alır, hole bırakıp döner.)

ROBERT: (Bir sandalye çekerek) Buyur, otur. Beni evde bulduğun için şanslısın. Gündüz niye söylemedin bana? Böyle şaşırtmacalara öldüm bittim bayılmış'ındır hep. Sana geçmişi anımsatmam delişmen yaratılışına çok fazla geldi anlaşılabilir. Nasıl sanatçı bi havaya büründüğümü görüyor musun? (Duvarları gösterir.) Senin bil-

diğinden bu yana piyano eklendi. Sen gelmeden az önce Wagner'den bi şeyler tıngırdatıyordum. Vakit öldürmek için. Görüyorsun savaşa hazırım ben. (*Güler.*) Az önce rektörle nasıl uyuşacağınızı düşünüp duruyordum ben de. (*Abartılmış bir kaygıyla*) Ama sen bu giysiyle mi gidiyorsun oraya? Ama boş ver, fazla bi şey değiştirmez her'alde. Bi de saatten n'aber, ona bakalım. (*Cep saatini çıkarır.*) Ohoo, saat yirmi geçiyor sekizi!

RICHARD: Biriyle mi buluşacaktın?

ROBERT: (*Sinirli sinirli güler.*) Amma da kuşkucusun ya'u!

RICHARD: Öyleyse kalabilir miyim?

ROBERT: Elbette. ne demek! (*İkisi de oturur.*) Birkaç dak'kadan bi şey çıkmaz. Sonra da birlikte gidebiliriz. Zamana bağlı değiliz. Sekizle dokuz arasında dediymi, değil mi? Saat kaç ki şimdi? (*Saatine bakmaya davranır yeniden; ne var ki cayverir.*) Ha, sekizi yirmi geçiyor, tamam.

RICHARD: (*Yorgunca, canı sıkkın*) Siz de bu saatte buluşmak için sözleştiydiniz, değil mi? Burada.

ROBERT: Ne buluşması?

RICHARD: Bertha'yla.

ROBERT: (*Yüzüne bakar dik dik.*) Oynattın mı sen?

RICHARD: Ya sen?

ROBERT: (*Kısa bir aradan sonra*) Kim söyledi sana?

RICHARD: Kendisi.

(Kısa bir sessizlik.)

ROBERT: *(Alçak bir sesle)* Evet. Ben oynattım anlaşılabilir. *(Çabuk çabuk)* Beni dinle, Richard. Gelişin öyle rahatlattı ki beni -hiçbi ilaç sağlamazdı bunu. Tanrı seni inandırıyor ki öğle sonundan beri düşünüp duruyordum, aptal durumuna düşmeden bu işten yakamı nasıl sıyrabilirim diye. İyi ki geldin! Bi haber göndermeye bile niyetlendim... bi mektup, birkaç satırcık. *(Birden)* Ama iş işten geçmişti artık... *(Alnından geçirir elini.)* Açıkça konuşayım seninle, her şeyi anlatayım sana.

RICHARD: Her şeyi biliyorum ben. Bir süredir biliyorum.

ROBERT: Ne zamandan beri?

RICHARD: Bu iş başladığından beri aranızda.

ROBERT: *(Yine çabuk çabuk)* Evet, kafamdan bi zorun vardı benim. Hafiflikten başka bi şey değildi bu. Bu akşam onu buraya çağırmamın bi yanlışlığı olduğunu kabul ediyorum. Her şeyi açıklayabilirim sana. Açıklayacağım da. İçtenlikle.

RICHARD: Çok isteyip de bir türlü ona söyleme yitliğini gösteremediğin bir sözcük varmış, neydi o, açıklar mısın bana? Açıklayabilirsen ya da istersen.

ROBERT: (*Yere bakar, sonra kaldırır başını.*) Evet, söyleyebilirim. Senin... senin karının kişiliğine çok hayranım ben. Buydu işte o söz. Söyleyebilirim bunu. Gizli bi şey değil.

RICHARD: Öyleyse o gönül okşayıcı sözlerini niye gizli tutmak istiyordun?

ROBERT: Gönül okşayıcı sözler mi?

RICHARD: Ona günden güne, yavaş yavaş yaklaşımların, bakışların, fısıldamaların. (*Ellerinin sinirli bir hareketiyle*) *Insomma* derler İtalyanlar; kur yapmak, anlayacağın.

ROBERT: (*Şaşkına dönmüş*) Ama sen ner'den biliyorsun tüm bunları?

RICHARD: O söyledi bana.

ROBERT: Öğleden sonra mı?

RICHARD: Yoo, zaman zaman söylüyordu işte, sıcağı sıcağına.

ROBERT: Biliyordun demek? Ondan öğreniyordun, ha? (*RICHARD başını sallar, olumluca.*) Hep gözetliyor muydun bizi?

RICHARD: (*Pek soğukça*) Evet, gözetliyordum sizi.

ROBERT: (*Hemen*) Beni demek istiyorum, yani. Hiç de söz açmadın bu konudan! Oysa çıtlatabilirdin azıcık – beni bu günahahtan kurtarmak için. Beni deniyordun sen. (*Elini alınından geçirir yine.*) Müthiş bir denemeymiş bu: Şimdi de öyle. (*Her*

şeyi kabullenmiş) Neyse, oldu geçti; ama tüm yaşamım boyunca bi ders olacak bana. Bu yaptıklarım ve şey yüzünden şimdi nefret ediyorsun benden...

RICHARD: *(Ona bakarak, yavaşça)* Öyle bir şey söyledim mi, senden nefret ediyorum, diye?

ROBERT: Nefret etmiyor musun benden? Etmelisin.

RICHARD: Bertha bana söylemeseydi bile yine anlardım ben. Bugün öğleden sonra eve geldiğimde bir an için çalışma odama giriverdiğimi görmedin mi?

ROBERT: Evet, girdin. Anımsıyorum.

RICHARD: İşte, kendini toparlamana yetecek fırsatı vermek içindi sana o. Senin gözlerini görmek canımı sıkıyordu benim. Bir de o gülleri görünce. Nedenini söyleyemem. Bir yığın solmuş gül.

ROBERT: Vermek zorundaymışım gibi geldi bana. Acayip mi kaçıyordu? *(Üzüntülü bir yüzle RICHARD'a bakar.)* Belki de çok fazlaydı, ha? Ya da çok solmuş ve pek sıradan?

RICHARD: İşte bu yüzden nefret etmedim senden. Her şey canımı sıkıverdi birden.

ROBERT: *(Kendi kendine)* Ve şurası da gerçek işte: Aldık başımıza belayı.

(Birkaç saniye önüne bakar sessizce, bilincini yitirmiş gibi; sonra da, başını çevirmeksizin konuşmasını sürdürür.)

ROBERT: Demek o da deniyordu beni, senin uğruna bi deneme yapıyordu benimle!

RICHARD: Kadınları benden daha iyi bilirsin sen. Dedğine göre sana acımış Bertha.

ROBERT: (*Kara kara düşünerek*) Acımış bana; çünkü ben artık... aranan bi âşık değilim. Tıpkı güllerim gibi: sıradan, içi geçmiş.

RICHARD: Tüm erkekler gibi senin de doğru yolu bulamayan saçma sapan bir yüreğin var.

ROBERT: (*Yavaşça*) En sonunda söyledin işte. Tam da zamanını buldun.

RICHARD: (*Öne doğru eğilir.*) Robert, olmaz böyle. Yakışmaz bize. Dostlukla geçen yıllar, tüm bir yaşam. Düşünsene bir an. Ta çocukluğumuzdan, gençliğimizden beri... Olmaz, olmaz. Hem de böyle geceleyin, hırsızlar gibi. (*Ondan yana bir göz atarak*) Ve böyle bir yerde. Yok Robert, bizim gibi kişilere yakışmaz bu.

ROBERT: Çok iyi bi ders oldu! Richard böyle konuştuğun için, tehlike geçtiği için ne denli rahatladığımı anlatamam sana. Evet, evet. (*Azıcık çekinerek*) Çünkü... eğer düşünecek olursan, senin için de bi tehlike söz konusuymuştu. Öyle değil mi?

RICHARD: Ne tehlikesi?

ROBERT: (*Aynı tonda*) Bilmem. Şunu demek istiyorum: Bu konuyu açmamış olsaydın, yani, gözleyip dursaydın bizi ve şeye dek bekleseydin...

RICHARD: Neye dek?

ROBERT: *(Yüreklenerek)* Ondan gittikçe daha çok hoşlanacağım bi noktaya gelinceye dek (çünkü, inan bana, sersemce bir düşüncemden başka bi şey değil bu), onu yürekten seveceğim, ona tutulacağım bi yere varıncaya dek. O zaman da şimdi böyle konuştuğun gibi mi konuşurdun benimle? *(RICHARD suskundur. ROBERT daha da yüreklenerek sürdürür sözlerini.)* O zaman başka olurdu durum, değil mi? İş işten geçmiş olurdu o zaman, oysa şimdi geçmiş değil. Ne diyebilirdim o zaman? Şunu söyleyebilirdim ancak: İşte, sen benim dostumsun, sevgili arkadaşım benim. Çok üzgünüm, ama ona da tutkunum ben. *(Birden coşkunca bir hareketle)* Çok seviyorum onu ve senden alacağım, nitekim alabilirim de; çünkü ona âşığım ben.

(Birkaç saniye birbirlerine bakarlar sessizce.)

RICHARD: *(Coşkusuzca)* Sık sık işitip de hiç değer vermediğim dil işte bu. Sinsice mi, yoksa zorla mı alırdım demek istiyorsun? Benim evimde sinsice yapamazdın bu işi, çünkü her zaman açıktır kapılar; bir direnmeyle karşılaşmayınca zora da başvurmazdın.

ROBERT: Zorun Tanrı katında bile yeri olduğunu unutuyorsun: Tanrı katı da bi kadın gibidir aynı.

RICHARD: *(Gülümseyerek)* Devam et.

ROBERT: *(Çekinerek, ama yürekli)* Onun üstünde hakkın var mı sence -onun gönlü üstünde?

RICHARD: Hiçbir hakkım yok.

ROBERT: Onun için yaptıklarına karşılık? Öyle çok ki! Hiçbi şey istemiyo'sun, ha?

RICHARD: Hiçbir şey.

ROBERT: *(Kısa bir aradan sonra alnına vurur eliyle.)*
Neler söylüyorum ben? Ya da neler düşünüyorum? Azarlasaydın keşke beni, sövüp saysaydın bana, nefret etseydin benden; hak ettim çünkü. *Sen* seviyorsun bu kadını. Uzun bi zaman önce bana dediklerini anımsıyorum da. Senin o, senin yapıtın. *(Birden)* Ha, tamam, işte bunun için benim de gönlüm ona kaydı. Sen öyle güçlüsün ki onun aracılığıyla bile kendine çekiyorsun beni.

RICHARD: Yoo, güçsüzüm ben.

ROBERT: *(Coşkuyla)* Richard! Güçlülüğün canlı simgesisin sen!

RICHARD: *(Ellerini uzatır.)* Baksana şu ellere.

ROBERT: *(RICHARD'ın ellerini tutarak)* Evet, benimkiler daha güçlü; ama ben öteki tür güçlülüğü söylemek istemiştim.

RICHARD: *(Sıkıntıyla)* Sanırım zorla almaya kalkardın Bertha'yı.

(Yavaşça çeker ellerini.)

ROBERT: *(Hızlı hızlı)* Bi kadın için önüne geçilmez bi tutku duyduk mu çılgınlık anlarından başka bi

şey yaşamıyoruz. Hiçbi şey görmüyor gözümüz. Başka hiçbi şey düşünemiyoruz. Yalnız ona sahip olmak. Hayvanca bi şey bu de, insanlık dışı de, ne dersen de.

RICHARD: (*Azıcık sıkılarak*) Bir kadına sahip olmanın özlemini çekmek sevgi değildir bence.

ROBERT: (*Sabırsızca*) Sevdiği kadına sahip olmak için –bedenine sahip olmak için yani– can atmayan hiçbi erkek bu yeryüzünde yaşamamıştır bugüne dek. Doğa yasasıdır bu.

RICHARD: (*Alayla*) Bana ne ondan? Karşı mı çıktım ben buna?

ROBERT: Ama seviyorsan eğer... Başka ne denir buna?

RICHARD: (*Duraksayarak*) Onun iyiliğini istemek.

ROBERT: (*İçtenlikle*) Ama ona sahip olmak için gece gündüz bizi yakıp duran o tutku? Benim gibi sen de duyuyorsun bunu. Ve bu, senin şimdi söylediğin şey değil.

RICHARD: Şeye katılıyor musun...? (*Bir an durur.*) Şu tartışılmaz gerçeği benimsiyor musun: Sevdiğin kadın senin kafanla düşünüp değerlendirme yapmalı, bedeni senin bedeninin yoluyla algılamalı duyguları? Sen benimser misin bu yargıyı?

ROBERT: Ya sen?

RICHARD: (*Yerini değiştirir.*) Bir zamanlar benimsiyordum, Robert: Kendi varlığımınki denli kesin bir gerçek –ya da gerçeğe benzer bir düş.

ROBERT: (*Sakınarak*) Ya şimdi?

RICHARD: Böyle bir duygu besleseydin içinde, ben de sezseydim bunu –şimdi bile...

ROBERT: Ne yapardın?

RICHARD: (*Yavaşça*) Alır başımı giderdim. Ona ben değil sen gerekli olurdun o zaman. Ona rastlamadan önce olduğum gibi tek başıma kalırdım yine.

ROBERT: (*Ellerini ovuşturur coşkuyla*) Vicdanıma küçücük güzel bi yük!

RICHARD: (*Dalgınca*) Bugün bize geldiğinde oğlumla karşılaştınız. O söyledi geldiğini. Neler duydun onu görünce?

ROBERT: (*Çabucak*) Kıvanç.

RICHARD: Başka bir şey?

ROBERT: Başka şey duymadım. Aynı zamanda iki şeyi birden düşünemezdim zaten. Ben böyleyim işte. En yakın arkadaşımı tabutunda yatıyor görsem, yüzünün de gülünç bi görünüşü olsa gülmeden edemem. (*Çaresizlik belirten küçük bir el hareketiyle*) Böyleyim ben. Ama yürekten de üzülürdüm öte yandan.

RICHARD: Vicdandan söz ettin... Oğlum yalnız bir çocuk gibi mi göründü senin gözüne – yoksa melek gibi mi?

ROBERT: (*Başını sallar olumsuzca.*) Yoo. Ne meleşe ne de bir İngiliz'e benzetebildim. Ha, yeri gelmişken söyleyivereyim, bunlar beni en az ilgilendiren iki şey.

RICHARD: Hiçbir zaman duymadın öyleyse başka şeyler? Onunla... Bertha'yla olduğun zamanlarda bile mi? Söyle bana. Öğrenmek istiyorum.

ROBERT: Başka bi şey duyuyorum ben içimde. Ben şuna inanıyorum ki kıyamet günü (eğer böyle bi gün gelecekte başımıza), tüm insanlar bi araya toplandığımızda, Yüce Tanrı böyle diyecek bize. Biz de tek bir kulla namusumuzla yaşadığımızı söyleyeceğiz, ya da...

RICHARD: (*Sertçe*) Yalan söylersin O'na.

ROBERT: Yaşamaya çalıştığımızı. O da bize diyecek ki: "Aptallar! Kendinizi yalnız bir kişiye adanmak zorundasınız, diye kim söyledi size? Siz kendinizi pek çok kişiye özgürce verebilecek biçimde yaratıldınız. Bu yazgıyı Ben elimle yazdım alınlarınıza."

RICHARD: Kadınların alınına da mı?

ROBERT: Evet. Ta içimizde duyduğumuz bi sevgiye yüreğimizi kapayabilir miyiz? Kapamalı mıyız? Karşımızdaki kadın kapasın mı?

RICHARD: Bedensel birleşmeden söz ediyorduk.

ROBERT: Erkekle kadın arasındaki sevgi işte oraya varmalı sonunda. Ne var ki, fazla üstüne düşü-

yoruz biz bedensel birleşmenin; çünkü kafalarımız çarpık. Bu tür birleşme bugün bize başka tür bi ilişkiden -bi öpüşten- daha önemli gelmiyor artık.

RICHARD: Daha önemli değilse, ta sonuna dek vardırmadan niye doymuyorsun öyleyse? Bu akşam niçin bekliyordun burada?

ROBERT: Gidebildiğince ileri gitme eğilimindedir bu tutku; ama bana ister inan ister inanma, öyle bi düşünce yoktu kafamda -işi sonuna dek vardırmak.

RICHARD: Elinden gelirse vardır. Dünyanın bana sağladığı hiçbir silahı kullanmayacağım sana karşı. Eğer alınlarımıza Tanrı'nın parmağıyla yazılan yazgı senin dediğin yazgıysa, biz de bu Tanrı'nın kuluyuz.

(Ayağa kalkar ve bir süre ileri geri dolaşır sessizce. Sonra sundurmaya doğru gider, pencerenin pervazına yaslanır. ROBERT da onu izler gözleriyle.)

ROBERT: Her zaman görmüşümdür bunu. Kendimde ve başkalarında.

RICHARD: *(Dalgınlıkla)* Evet?

ROBERT: *(Belirsiz bir el hareketiyle)* Herkeste aynı görüş. Bi kadının da aradığı sevgiyi buluncaya dek pek çok erkekle bu işi denemeye hakkı olduğu. Ahlakdışı bi görüş, değil mi? Bu konuda bi de kitap yazmak istiyordum. Başlamıştım da...

RICHARD: *(Önceki gibi)* Evet?

ROBERT: Bana bu işi yapıyor gibi gelen –bu görüşü kendi yaşamında uygulayan– bi kadın tanı-
mıştım çünkü. Çok ilgilendirmişti beni.

RICHARD: Ne zaman olmuştu bu?

ROBERT: Şey, epey oluyor. Siz yokken.

(RICHARD durduğu yerden ansızın ayrılır, yine dolaşmaya başlar ileri geri.)

ROBERT: Görüyorsun ya senin sandığından daha dü-
rüstüm ben.

RICHARD: Keşke onu anmasaydın şimdi –her kim
idiyse ya da ise.

ROBERT: *(Rahatça)* Bi borsa simsarının karısıydı,
halen de karısı.

RICHARD: *(Dönerek)* Adamı tanıyor musun?

ROBERT: Hem de yakından.

*(RICHARD aynı yere oturur yeniden, başı elleri
arasında öne eğilir.)*

ROBERT: *(Sandalyesini azıcık yaklaştırarak)* Sana
bi soru sorabilir miyim?

RICHARD: Sor bakalım.

ROBERT: *(Biraz duraksayarak)* Bu son yıllarda karı-
nı –yani ondan uzak kaldığın sıralarda filan,
hani gezi mezi dolayısıyla– başka biriyle... al-

datmak geçmedi mi içinden hiç? Aldatmak dediysem hani, duygusal olarak değil. Cinsel yönden yani... Hiç geçmedi mi içinden böyle bi şey?

RICHARD: Geçti.

ROBERT: Ne yaptın o zaman?

RICHARD: *(Daha önceki gibi)* İlkini anımsıyorum şimdi. Eve geldim. Geceydi. Çıt yoktu bizim evde. Yavrucuğum beşiğinde uyuyordu. Karım da uyumuştum. Uykusundan uyandırdım onu ve anlattım kendisine. Yatağının yanında ağlayıp yüreğini parçalamıştım.

ROBERT: Tüh Richard, niye yaptın bunu?

RICHARD: Niye mi aldattım onu?

ROBERT: Yok canım! Niye anlattın ona, ta uykulardan uyandırıp? Bu konu üzüm üzüm üzümüştür kadıncağ'zın yüreğini.

RICHARD: Olduğum gibi tanınmalı beni.

ROBERT: İyi ama olduğun gibi değildin ki o sırada. Bi zayıflık anı.

RICHARD: *(Düşünceler içinde yitmiş)* Saflığının yalımını körüklüyordum suçumla.

ROBERT: *(Kabaca)* Aman, bırak şimdi suçtan suçsuzluktan söz etmeyi! Neyi var neyi yoksa senin yaptın tümü de. Hiç görülmemiş, olağanüstü bi kişilik –hiç değilse, benim gözümde.

RICHARD: (*Anlaşılmaz bir biçimde*) Ya da öldürdüm onu.

ROBERT: Onu öldürdün mü?

RICHARD: Ruhunun el değmemişliğini.

ROBERT: (*Sabırsızca*) İyice dağıttı! Sensesiz ne olurdu onun durumu?

RICHARD: Yepyeni bir yaşam vermeye çalıştım ona.

ROBERT: Verdin de işte. Yeni ve zengin bi yaşam.

RICHARD: Ondan aldıklarımın tümüne –kızlığına, kahkahasına, genç kızlığının güzelliğine, gençecik yüreğindeki umutlara– değer mi bu yaşam?

ROBERT: (*Kesince*) Ohoo, hem de fazlasıyla değer! (*Birkaç saniye RICHARD'a bakar sessizce.*) Eğer ona ilgi göstermeseydin, hovardalık etseydin, yalnız acı çektirmek için ta oralara götürmüş olsaydın onu... (*Durur. RICHARD başını kaldırıp ona bakar.*)

RICHARD: Ee, n'olurdu?

ROBERT: (*Azıcık şaşırmış*) Sen de biliyorsun işte, senin yurtdışındaki yaşamına ilişkin dedikodular almış yürümüştü bur'da –çılgınca bi yaşam sürüyormuşsun. Roma'da seni bilen, senle tanışmış ya da seninle ilgili bi şeyler duymuş kimi kişiler dedikodu çıkarıp duruyorlardı.

RICHARD: (*Suratı asık*) Devam et.

ROBERT: (*Biraz kabaca güler.*) Ben bile ona bi kurban gözüyle bakmışımdır zaman zaman. (*Yumuşakça*) Şurası da kuşkusuz ki Richard, ben her zaman senin büyük yeteneklere sahip bi kişi olduğunu sezmiş ve anlamışımdır –yetenekten de üstün bi şey bu seninki. İşte bu da özürlü kılıyordu seni –benim gözümde geçerli bi özür.

RICHARD: Belki de şimdi –şu anda– onu ihmal edişim hiç düşündürdü mü seni? (*Sinirli sinirli ellerini kavuşturur ve ROBERT'a doğru eğilir.*) Ben hâlâ ses çıkarmayabilirim. O da sonunda teslim olabilir sana –her şeyiyle; hem de birçok kez.

ROBERT: (*Birden geri çekilir.*) Sevgili Richard'cı'm, sayın dostum, ant içerek belirteyim ki sana acı çektirmeye hakkım yok.

RICHARD: (*Sürdürerek*) Öyleyse senin şu olgudan kesinlikle haberin vardır: Bugüne dek belki de yüz değişik biçimde karşına çıktığı halde hiçbirinde inanasın gelmeyen şeyden, yani, eski bir ilahiyatçı olan –yanılmıyorsam– Duns Scotus diye birinin ruhun ölümü diye nitelediği olgudan.

ROBERT: (*Sabırsızca*) Ruhun ölümü mü? Hayır, ölümden sonra da yaşamını sürdürür ruh. Ölüm dediğin, yaşamın, geriden gelecek yeni bi yaşamın doğmasını sağlayan en yetkin aşamasıdır; doğanın da değişmez yasasıdır bu zaten.

RICHARD: Senin deyişinle söyleyecek olursak, şu öteki doğa yasası da 'değişim'dir. Sen Bertha'dan ve benden yüz çevirsen; güzelliği ya da şimdi

sana güzel gelen şeyleri seni bıktırma, senin için beslediğim sevecenlik sana yapmacık ve iğrenç gelmeye başlasa, nasıl olur acaba?

ROBERT: Hiç olmayacak bunlar. Hiçbi zaman.

RICHARD: Hem, beni tanımış olduğun için ya da her ikimizle de ilişkide bulunmuş olduğun için kendinden bile yüz çevirirsen?

ROBERT: *(Sözüne önem vererek)* Hiçbi zaman öyle şeyler olmayacak Richard. Emin ol bundan.

RICHARD: *(Alayla)* Öyle olmuş ya da olmamış pek umurumda değil benim; çünkü çok daha fazla korktuğum başka bir şey var.

ROBERT: *(Başını sallar olumsuzca.)* Korktuğun mu? İnanmıyorum sana, Richard. Ta çocukluğumuzdan beri senin düşüncelerini izledim hep. Törel korkunun ne olduğunu bilmiyorsun sen.

RICHARD: *(Elini onun koluna koyar.)* Dinle. Ölünün biri o. Benim yatağında yatan. Kaç kez ve kabaca ayarttığım, üstelik sevdiğim, uğruna gözyaşları döktüğüm bedenine bakarım kimi zaman. Ve şunu da bilirim ki her zaman bana bağlı bir köle olmuştur bedeni. Bana, yalnız o verdi bana...*(Birden susup yanına döner. Konuşacak durumda değildir.)*

ROBERT: *(Yumuşakça)* Kendine acı çektirme Richard. Hiç gerek yok buna. Bedence ve ruhça sana bağlı o. Niye korkuyorsun daha?

RICHARD: *(Ondan yana döner, öfkeli gibidir.)* Öyle korku değil. Ne var ki, nalıncı keseri gibi hep kendime yonttuğum için kendimi ayıplayacağımdan korkuyorum bir gün; çünkü kendinin nesi var nesi yoksa verebileceklerinin tümünü başka birine vermesinin acısını çektiremem ona; çünkü bağlılığını aldım ben ondan, karşılığında ise sevgi dünyasını kararttım onun. Korkum işte bu benim. Onunla onun olması gereken yaşam kesitleri arasında kalışım, onunla senin aranda, onunla herhangi biri, onunla herhangi bir şey arasında kalışım. Yapmayacağım bunu. Yapamam ve yapmayacağım da. Gözüm kesmiyor.

(Parıldayan gözlerle sandalyesinde arkasına yaslanır soluk soluğa. ROBERT ayağa kalkar sessizce ve onun sandalyesinin arkasında dikilir.)

ROBERT: Buraya bak, Richard. Söylenebilecek her şeyi söyledik. Bırak artık şu geçmişi.

RICHARD: *(Çabuk ve sertçe)* Dur bakalım. Bir şey daha var. Senin de beni olduğum gibi bilmen gerek.

ROBERT: Daha mı? Daha mı var?

RICHARD: Bugün bizdeyken senin gözlerini görünce canımın sıkıldığını söylemişim sana. Alçakgönüllülüğün ve utanışın, bana öyle geldi ki, kardeşlik duygusuyla bağladı seni bana. *(Ona doğru yarı döner.)* O anda, geçmişte birlikte geçen tüm yaşamımızı görür gibi oldum ve boynuna sarılıveresim geldi içimden.

ROBERT: *(Birden fazlaca duygulanır.)* Beni böyle ba-
ğışlamakla büyüklük gösteriyorsun Richard.

RICHARD: *(Kendisiyle savaşım durumunda)* Bana karşı –dostluğumuza karşı, ona karşı– düzme-
cilikler, gizli işler yapmamanı; kurnazlıkla, gizlice ve bayağıcasına –geceleyin, karanlıkta– onu benden çalmamanı söylemiştim sana dostum, Robert.

ROBERT: Biliyorum. Büyüklük gösterdin öyle söylemekle.

RICHARD: *(Başını kaldırıp şaşmaz bir bakışla ona bakar.)* Hayır. Büyüklük değil. Alçaklık.

ROBERT: *(İstemeyerek bir el hareketi yapar.)* Nasıl? Niyeymiş o?

RICHARD: *(Ötelere bakar yine, daha alçak bir sesle)* Sana anlatmam gereken şey de işte bu. Çünkü alçak yüreğimin ta göbeğinde seninle onun tarafından –geceleyin, karanlıkta– gizlice, bayağıcasına, kurnazlıkla aldatılmamı bekledim durdum. En iyi dostum, seninle onun tarafından. Tinsel ve özdeksel bakımdan namusuma sonsuza dek silinmeyecek bir leke sürülmesini tutkuyla ve alçakça bekleyip durdum, bir de...

ROBERT: *(RICHARD'ın arkasından öne doğru eğilir, ellerini onun ağzına koyar.)* Tamam, tamam. Yeter. *(Ellerini çeker.)* Ama neyse. Konuş bakalım.

RICHARD: Bir de alnındaki utanç damgasını sonsuza dek taşıyacak bir yaratık olmak ve ruhuma utançının kalıntılarıyla yeniden bir çekidüzen vermek istiyordum.

ROBERT: Sen de bunun için istiyordun onun şey yapmasını...

RICHARD: *(Durgunca)* Ben suçluluğumdan söz ederken hep, o da her zaman suçsuzluğundan, temizliğinden söz açar, gururumla oynar benim.

ROBERT: Senin sorunun gururdan öyleyse?

RICHARD: Gururdan, o alçakça bekleyişten ve daha da derinlerdeki başka bir etmenden.

ROBERT: Seni anlıyorum.

(Yerine döner ve sandalyesini yaklaştırarak konuşmaya başlar hemen.)

ROBERT: Şimdi belki de erdemlilik denen şeyin son bağlarından her ikimizi –senin gibi beni de– koparıp özgürlüğe kavuşturacak bir anı yaşıyor olabiliriz. Sana karşı beslediğim dostluk duygusu kimi bağlarla bağladı beni.

RICHARD: Görünüşe bakılırsa zayıf bağlarla.

ROBERT: Karanlıkta oynadım oyunumu, gizli gizli. Bi daha öyle yapmayacağım artık. Özgürce hareket etmeme izin verecek denli gözün pek mi?

RICHARD: Bir düello mu yani –aramızda?

ROBERT: (*Gittikçe artan bir coşkuyla*) Birbirine benzemeyen kişiliklerimizin kendi içlerinde ve dünyadaki düzme olan her şeye karşı açacakları bi savaş. Doğruluğun görüntüsüne karşı senin açacağın, dostluğun görüntüsüne karşı da benim açacağım bi savaş. Tüm yaşam bi fetihtir, insan tutkusunun alçaklığın buyruklarına karşı kazandığı utkudur. Var mısın Richard? Gözün keşiyor mu bu savaşı? Aramızdaki dostluğu ta atomlarına dek parçalasa bile, kendi yaşamındaki en son görüntüyü bi daha geri gelmeyecek biçimde bozup dağıtsa bile, ha? Biz doğmadan önce bi sonsuzluk vardı: Biz öldükten sonra da başka bi sonsuzluk gelecek. Yalnız tutkunun – özgür, alını açık, önüne geçilmez tutkunun – o gözler kamaştırıcı anı; kölelerin, yoksulların yaşam dedikleri şeyin ezginliğinden kaçıp kurtulabileceğimiz tek çıkış yoludur. Senin gençlik günlerinde şimdi oturmakta olduğumuz şuracıkta senden sık sık işitip durduğum sözler değil mi bunlar? Değişiklik mi oldu yoksa sende?

RICHARD: (*Alnından geçirir elini.*) Evet, benim gençlik düşüncelerim bunlar.

ROBERT: (*Büyük bir istek ve coşkunlukla*) Richard, sen sürdün getirdin beni bu noktaya. Onunla ben senin isteklerine uyduk yalnızca. Kafamda yatıp duran bu sözcükleri sen kendin uyandırdın. Ne dersin, savaşalım mı? Özgürce? Birlikte?

RICHARD: (*Duygularını gemleyerek*) Birlikte olmaz. Kendi savaşını kendin ver. Seni öyle başıboş bırakmayacağım. Benim savaşı bana bırak sen.

ROBERT: *(Ayağa kalkar, kararlıca)* Öyleyse, beni hoş görüyorsun demektir?

RICHARD: *(O da ayağa kalkar, coşkusuza)* Kendini kurtar sen.

(Sokak kapısına vurulur.)

ROBERT: *(Korkuyla)* Ne demek oluyor bu?

RICHARD: *(Durgunca)* Belli ki Bertha. Gelmesini istememiş miydin sen?

ROBERT: Evet, ama... *(Çevresine bakınarak)* Kısacası, gidiyorum ben, Richard.

RICHARD: Hayır, ben gidiyorum.

ROBERT: *(Umutsuza)* Richard, yalvarırım sana. Bırak gideyim. Kapandı bu iş. Bertha senin artık. Senin olsun o; beni de bağışla, ikiniz de bağışlayın.

RICHARD: Bana bırakmakla cömertliğini gösteriyorsun yani?

ROBERT: *(Kızgınca)* Richard, böyle konuşursan beni kızdırırsın, ha!

RICHARD: İster kız ister kızma, yaşamımı senin cömertliğine dayandıramam ben. Bu akşam, burada seninle yalnız olarak buluşmasını istedin ondan. Kendi aranızda çözün bu sorunu.

ROBERT: *(Çabuk çabuk)* Kapıyı açiver sen. Ben bahçede bekliy'ce'm. *(Sundurmaya doğru gider.)*

Elinden geldiğince durumu ona açıklayıver,
Richard. Şimdi görecek durumda değilim onu.

RICHARD: Sana söyleyeyim, ben gideceğim. İstiyor-
san dışar'da bekle dur sen.

*(Sağdaki kapıdan çıkar. ROBERT da sundurma-
dan dışarı fırlar ivecenlikle, ama aynı anda geri
döner.)*

ROBERT: Şemsiye! *(Umulmadık bir el hareketiyle)*
Eyvah!

*(Sundurmadan dışarı çıkar yine. Dış kapının
açılıp kapanışı duyulur. İçeriye önce RICHARD;
arkasından da sırtında koyu kahverengi bir giy-
si, başında ise koyu kırmızı küçük bir şapkayla
BERTHA girer. BERTHA'nın ne şemsiyesi var-
dır ne de yağmurluğu.)*

RICHARD: *(Sevinçle)* Eski İrlanda'mıza hoş geldiniz
efe'm!

BERTHA: *(Heyecanlı, ciddi olarak)* Burası mı o yer?

RICHARD: Evet, burası. Nasıl bulabildin?

BERTHA: Taksiyle geldim. Tramvayla gelip de yol
sorup durmak istemedim ona buna. *(Merakla
çevresine bakınarak)* Beklemiyor muydu? Dı-
şarı filan mı gitti?

RICHARD: *(Bahçeden yana işaret eder.)* Bekliyor.
Dışar'da. Bekleyip duruyormuş ben geldiğimde.

BERTHA: *(Yine kendini toparlamış)* Gördün mü, yine
de geldin bak.

RICHARD: Gelmeyeceğimi mi sanıyordun?

BERTHA: İlgisiz kalamayacağını biliyordum. Görüyorsun ya, ne de olsa tüm öteki erkekler gibisin sen de. Gelme zorunluğunu duydun. Başkaları gibi sen de kıskançsın.

RICHARD: Beni burada bulmakla canın sıkılmış gibi.

BERTHA: Ne geçti aranızda?

RICHARD: Her şeyi bildiğimi, uzun bir süredir bilmekte olduğumu söyledim ona. Nereden öğrendiğimi sordu. Senden duyduğumu söyledim.

BERTHA: Nefret ediyor mu benden?

RICHARD: Onun içinden geçeni okuyamam ben.

BERTHA: (*Umarsızca oturur.*) Evet. Nefret ediyor benden. Kendisini aptal yerine koyduğuma, aldatığıma inanıyor. Biliyordum böyle düşüneceğini.

RICHARD: Kendisine karşı içten davrandığımı söyledim.

BERTHA: İnanmaz buna o. Kim olsa inanmaz. İlk ben söylemeliydim ona –sen değil.

RICHARD: Sana karşı gereğinde zor kullanmaya bile hazır aşağılık bir soyguncu gibi geldi bana. Seni bundan korumak zorundaydım.

BERTHA: Kendim de yapabiliirdim o işi.

RICHARD: Emin misin?

ROBERT: (*Başını kaldırarak*) Yoo, hiçbi sakıncası yok. Hem niye hoşlanmayalım? Ne gibi duygular beslediğimi daha bilmiyor bile. Geceleyin, bu saatte bizi yalnız bırakıp gitti bur'da; çünkü iyice bilmek istiyor bu işi - kurtulmaya can atıyor.

BERTHA: Neden?

ROBERT: (*Daha da yaklaşır ona ve konuşurken sıkıca tutar kolundan.*) Her kuraldan, Bertha, her bağdan. Tüm yaşamı boyunca kendini kurtarmaya çabaladı durdu hep. Birinden başka her zinciri kopardı bugüne dek, işte o kalanı koparmak da bize düşüyor, Bertha - seninle bana.

BERTHA: (*Neredeyse işitilmeyecek denli*) Emin misin?

ROBERT: (*Daha da yüreklenererek*) Şundan eminim ki insanlarca konan hiçbi yasa sevi güdüsü önünde saygıya değmez. (*Öfkeli gibi*) Kim demiş onu, yalnız bir kişi için yaratıldık diye? Eğer öyleyse, kendi varlığımıza karşı işlenen bi suçtur bu. Hiçbi yasa konmamıştır güdülerin önüne. Yasalar tutsaklar ve köleler içindir. Bertha, adımı söylesene benim! Sesinin adımı söyleyişini duyayım. Yumuşakça!

BERTHA: (*Yumuşakça*) Robert!

ROBERT: (*BERTHA'nın omzuna yerleştirir kolunu.*) Yalnız bizi gençlik ve güzelliğe yönelten güdü ölmez. (*Sundurmadan yanı gösterir.*) Dinle bak!

BERTHA: (*Kaygıyla*) Neyi?

ROBERT: Yağan yağmuru. Toprağa düşen yaz yağmuru. Gece yağmuru. Karanlık, coşkunluk bir de sevi baskını. Toprak seviliyor bu gece - seviyor ve erkeğinin oluyor. Sevgilisinin kolları sarılmış beline, onunsa sesi soluğu çıkmıyor. Sen de konuşsana, tatlım!

BERTHA: *(Ansızın öne doğru eğilir, kulak kesilir.)*
Suss!

ROBERT: *(Dinleyerek gülümser.)* Yok bi şey. Kimse yok. Yapayalnızız.

(Hışırdayan yaprakların sesini de getiren bir yel dalgası eser sundurmadan içeri. Lambanın yalını çılginca titreşir.)

BERTHA: *(Lambayı göstererek.)* Bak!

ROBERT: Yelden başka bi şey değil. Öbür odadan gelen ışık bize yeter aslında.

(Masaya uzanıp lambayı söndürür. Yatak odasının kapısından vuran ışık oturdukları yere düşmektedir, bir çizgi gibi. Oda epeyce karanlıktır.)

ROBERT: Mutlu musun? Söyle bana.

BERTHA: Gidiyorum artık, Robert. Çok geç oldu. Bu kadarla yetiniver sen de.

ROBERT: *(Saçını okşayarak)* Daha olmaz, dah'olmaz. Söylesene bana, azıcık seviyor musun beni?

BERTHA: Senden hoşlanıyorum, Robert. Kanımca da iyi birisin. *(Yarı kalkarak)* Oldu mu istediğin?

ROBERT: (*Acı acı gülümser.*) Rıhtımda geze geze eve dönerken ve uzaklarda ışıl ışıl yanan geminin kapkara ırmakta süzülüp gidişini, sizi benden alıp götürüşünü görünce, ne biçim mutluluk duymuştum. (*Daha da yatışmış bir sesle*) İyi ama neden seçtin onu? Hiç mi sevmiyordun beni?

BERTHA: Yoo, seviyordum. Onun arkadaşı olduğun için seviyordum seni. Sık sık söz ederdik senden. Hem de öyle sık ki! Dick'e her mektup yazışında ya da gazete - kitap filan gönderdiğinde. Hem hâlâ seviyorum ben seni, Robert. (*Gözlerinin içine bakarak*) Hiçbi zaman unutmadım seni.

ROBERT: Ben de seni. Yine göreceğimi biliyordum seni. Ta o çekip gittiğiniz gece biliyordum bunu yine dönüp geleceğini. İşte bu yüzden mektuplar yazdım, uğraştım durdum yine görmek için seni -bur'da.

BERTHA: İşte ben de bur'dayım. Haklıymış'ın.

ROBERT: (*Ağır ağır*) Dokuz yıl. Dokuz kat daha güzel!

BERTHA: (*Gülümseyerek*) A, ben mi? Bende ne görüyorsun sen?

ROBERT: (*Gözlerini ona dikerek*) Eşi görülmemiş, güzel bi ha'm'fendi.

BERTHA: (*İğrenmiş gibi*) Aman, lütfen böyle sıfatlar takma bana!

ROBERT: (*İçtenlikle*) Daha fazlasına layıksın sen.
Genç ve güzel bir ece.

BERTHA: (*Birden gülererek*) Aman sen de, Robert!

ROBERT: (*Sesini alçaltıp ona doğru eğilerek*) İyi ama, güzel bi insan olduğunu sen kendin bilmiyor musun? Güzel bi bedenini olduğunu bilmiyor musun sen? Güzel ve genç?

BERTHA: (*Tatlılıkla*) Yaşlanıp gidice'm günün birinde.

ROBERT: (*Başını sallar olumsuzca.*) Orasını hayal bile edemiyorum. Bu gece genç ve güzelsin işte. Bu gece yine bana döndün geldin. (*Tutkuyla*) Kim biliyor yarın n'olacağını? Seni bi daha hiç ya da şimdi gördüğüm gibi görmeyebilirim hiçbi zaman.

BERTHA: Acı çeker misin o zaman?

ROBERT: (*Duymazlıktan gelerek odaya göz gezdirir şöyle bir.*) Bu odayla bu saat senin gelişin için düzenlendi. Sen gittin mi, her şey gider.

BERTHA: (*Sıkıntılı*) Ama yine göreceksin beni, Robert... daha önceki gibi.

ROBERT: (*Gözlerini iyice açarak ona bakar.*) Onu - Richard'ı- üzme için.

BERTHA: Yoo, üzülmez o.

ROBERT: (*Başını eğerek*) Evet, evet; üzülür.

BERTHA: Birbirimizden hoşlandığımızı biliyor. Durum böyleyken, bi sakıncası var mı bunun?

ROBERT: Hayır. Çünkü onu seçmiştin sen artık. Anlamıştım bunu. Buluştuğumuz, üçümüzün de bir araya geldiğimiz o ilk gece açıkça görmüştüm bunu. Niye seçtin onu?

BERTHA: (*Başını eğer.*) Aşk dediğin bu değil mi işte?

ROBERT: (*Sözünü sürdürerek*) Ondan sonra, her gece seninle buluşmak için ikimiz -onunla ben- o köşeye geldiğimizde bunu görüp duruyordum, bu ilgiyi seziyordum hep. O köşeyi anımsıyorsun ya, Bertha?

BERTHA: (*Yine başı eğik.*) Evet.

ROBERT: İşte oradan siz yürüyüşünüze çıkıp baş başa, ben de caddeye vurduğum zaman tek başıma, iyice anlıyordum bunu. Ve senden söz edip bana, dışarıya gideceğini söyleyince - işte en çok o zaman...

BERTHA: Niye en çok o zaman?

ROBERT: Çünkü ilk ihanet suçumu işte o zaman işledim ona karşı.

BERTHA: Ne diyorsun, Robert? Dick'e ilk ihanetin mi?

ROBERT: (*Başını sallar, olumluca.*) Hem son da değil. Senden, kendisinden söz etti. Yaşamınızın birlikte nasıl olacağından - özgür, işte falan filan. Özgürmüş, evet! Kendisiyle gidip gitmeyeceğini sormayacaktı bile sana. (*Acımasız*) Nitekim sormadı da. Ne var ki, sen bi yol tutturmuş gidiyordun işte.

BERTHA: Onunla olmak istiyordum ben. Biliyorsun... *(Başını kaldırıp ona bakarak)* Biliyorsun işte o zamanlar nasıl olduğumuzu - Dick'le benim.

ROBERT: *(Ona aldırış etmeyerek)* Yalnız gitmesini - seni de götürmemesini- sana karşı beslediği duyguların geçici olup olmadığını anlamak için kendi başına yaşamasını salık verdim ona; çünkü gelip geçici duygular mutluluğunuzu da onun meslek yaşamını da altüst edebilirdi.

BERTHA: Peki, Robert. Ayıp etmişsin bana. Ama hoş görüyorum seni, çünkü onun ve benim mutluluğumuzu düşünüyordun sen.

ROBERT: *(Ona doğru eğilerek)* Hayır, Bertha. Öyle düşünmüyordum. İşte ihanetim de aslında burada. Kendimi düşünüyordum ben - o çekip gidince senin ondan, onun da senden soğuyabileceğini düşünüyordum. Ben de sana armağanımı sunacaktım işte o zaman. Bunun ne olduğunu biliyorsun artık. Erkeklerin kadınlara sundukları şu bildiğimiz, önemsiz armağan işte. En iyisi değildi belki de ama. En iyisi ya da kötüsü, her neyse -senin olacaktı işte.

BERTHA: *(Başını ondan uzaklaştırarak)* Öğüdünü dinlemedi senin.

ROBERT: *(Yine önceki gibi)* Hayır. Ve birlikte kaçıp gittiğiniz o gece - Ah! Ne denli mutluydum, bilsen!

BERTHA: *(Onun ellerini tutarak sıkıca)* Sakin ol, Robert. Biliyorum, beni her zaman sevdin sen. Peki ama, niçin unutmadın beni?

ROBERT: *(İki elini de ona uzatarak)* Çünkü o zamanlar sana sunulacak başka bi armağanım, -kendim gibi- sıradan, önemsiz bi armağanım vardı. Öğrenmek istersen eğer, söylerim.

BERTHA: *(Saatine bakarak)* Geçmiş geçmişte kaldı, Robert. Hem sanırım gitmem de gerek artık. Saat dokuz oluyor ner'deyse.

ROBERT: *(İvecenlikle)* Yo, yo; daha değil. Bir itiraf daha kaldı, ayrıca bizim de konuşmaya hakkımız var.

(Hızla masanın önünden geçer ve onun yanına oturur.)

BERTHA: *(Ona doğru dönerek sol elini omzuna koyar ROBERT'ın.)* Evet, Robert. Biliyorum işte, benden hoşlanıyorsun. Bunu bana söylemen gereksiz. *(Güler yüzle)* Daha başka itiraflarda Lulunmana gerek yok bu akşam.

(Devinip giden yaprakların sesiyle birlikte sertçe bir yel dalgası dolar sundurmadan içeriye. Lambanın yalımı hızlı hızlı titrer.)

BERTHA: *(Onun omzu üstünden göstererek)* Bak! Fitol fazla yüksek yine de.

(ROBERT, yerinden kalkmadan, masaya uzanır ve daha da kısar fitili. Oda yarı karanlıkta kalır. Yatak odasının kapısından dışarı vuran ışık daha güçlü gelmektedir.)

ROBERT: Hızını artırıyor yel. Şu kapıyı kapı'ca'm.

BERTHA: (*Kulak kabartarak*) Yoo, yağmur yağıyor hâlâ. Bi yel dalgasıydı o, gelip geçti şöyle.

ROBERT: (*Omzuna dokunur BERTHA'nın.*) Hava çok soğuksa sence, söyle. (*Yarı kalkarak*) Kapıy'ca'm şunu.

BERTHA: (*Onu alıkoyarak*) Yoo, kalsın. Üşümüyorum. Hem gidiyorum artık, Robert. Gitmem gerek.

ROBERT: (*Kesin bir biçimde*) Hayır, hayır. *Gerek merak* diye bi şey yok şimdi. Bunun için bırakıldık zaten bur'da. Senin yanışın var, Bertha. Geçmiş geçmişte kalmadı. Burada zamanımıza bakalım biz şimdi. Sana karşı olan duygularım o zamanki gibi şimdi de aynı, ne var ki o zamanlar - küçümsedin sen bunu.

BERTHA: Yoo, Robert. Küçümsemedim.

ROBERT: (*Sözünü sürdürerek*) Küçümsedin. Ben de bunu tüm bu yıllar süresince içimde duydum durdum bilinçsizce -ta şimdiye dek. Hani senin bildiğin ve düşünmek bile istemediğin şu yaşam denen karın ağrısını- beni mahkûm ederek içine attığın o yaşam cehennemini - çekerken bile.

BERTHA: Ben mi?

ROBERT: Evet, sana sunacağım, herkesin bildiği o süssüz püssüz armağanı görmezlikten gelerek - benimki yerine onun armağanını kabul ettiğin zaman - attın beni o cehenneme.

BERTHA: (*Ona bakarak*) Ama sen de hiç...

BERTHA: Buraya gel de ağzını sileyim. (*Sabahlığının cebinden mendilini çıkarır, diliyle ıslatarak ağzını siler ARCHIE'nin.*) İsler, karalar içinde kalmış her yanın; seni gidi pis böcek!

ARCHIE: (*Gülerek yineler.*) İsler! Ne demekmiş o 'isler'?

(*Pencerenin önündeki parmaklıkta tıkırdayan bir süt şişesinin sesi duyulur.*)

BRIGID: (*Perdeleri yana çeker, dışarıya bakar.*) Hah, geldi işte!

ARCHIE: (*Çabuk çabuk*) Dur, bekle! Geliyorum! Hoşça kal anneci'm! (*İvecenlikle annesini öpüp gitmek için döner.*) Babacı'm kalktı mı?

BRIGID: (*Kolundan tutup götürür.*) Şimdi karşına çıkar yolda.

BERTHA: Dikkat et kendine Archie, çok geç de kalma; yoksa bi daha göndermem seni.

ARCHIE: Olur. Pencereden bakarsanız görürsünüz beni. Hadi, hoşça kalın!

(*BRIGID'le ARCHIE soldaki kapıdan çıkarlar. BERTHA ayağa kalkar, perdeleri daha da çeker, pencere boşluğunda dikilerek dışarıya bakar. Sokak kapısının açılışı duyulur: Sonra da alçak sesle konuşmalar ve şişe sesleri gelir. Kapı kapanır. Birkaç saniye sonra BERTHA'nın, göze çarpacak biçimde, sevinçle el salladığı görülür. İçeriye BRIGID girer ve BERTHA'nın arkasında durarak omzu üstünden dışarıya bakar.*)

BRİGİD: Oturuşuna bakın şunun! Tüm ciddiyeti de üstünde.

BERTHA: *(Olduğu yerden ansızın geri çekilerek)* Uzak dur pencereden. Dışar'dan görülmek istemiyorum.

BRİGİD: Niye hanımcı'm, ne var ki?

BERTHA: *(Katlanır kapıya doğru yürüyerek)* Kalkmadığımı, iyi olmadığımı söylersin. Kimseyi göreceğim durumda değilim şimdi.

BRİGİD: *(Arkasından gider.)* Kim o hanımcı'm?

BERTHA: *(Durarak)* Dur bi dak'ka.

(Kulak kabartır. Sokak kapısının çalınışı duyulur.)

BERTHA: *(Kuşku içinde kalır bir an, sonra)* Yok yok, evde olduğumu söyle.

BRİGİD: *(Kuşkuyla)* Bur'da yani?

BERTHA: *(İvedice)* Evet. Yeni kalktığımı söyle.

(BRİGİD soldan çıkar. BERTHA çifte kapıya doğru gider, sanki düzeltiyormuş gibi, perdelerle oynar sinirli sinirli. Sokak kapısının açıldığı duyulur. Az sonra da BEATRİCE JUSTİCE girer içeriye ve -BERTHA hemen dönmeyince- soldaki kapının yanında duraksayarak dikilir kalır. Daha önceki gibi giyinmiştir yine, elinde de bir gazete vardır.)

BRIGID: Hayır, gelmedi. Küçük Bey de o gelmeden kendisini uyandırmamı söyledi. Gezmeye gid'yo' arabayla. Ama ben bi bardak ayırmıştım gecedem. Çaydanlığı da şimdi kaynatırım hemen-cecik. Güzel bi de yumurta ister misiniz yanında?

BERTHA: Hayır, sağ ol.

BRIGID: Ya da şöyle kızarmış bi parça ekmek?

BERTHA: Hayır Brigid, sağ olasın. Yalnız bi bardak çay.

BRIGID: *(Katlanır kapıdan yana yürürken)* Bi dak'ka bile sürmez. *(Durur, geri dönerek soldaki kapıya doğru gider.)* Ama önce Küçük Beyi uyandırmam gerek, yoksa bi patırtı kopar sonra.

(Soldaki kapıdan çıkar. Bir iki dakika sonra BERTHA yerinden kalkar, çalışma odasına gider. Kapıyı ardına dek açıp içeriye bakar. Buranın pek çok kitap rafı ve üstünde sönük bir lamba, kâğıtlar bulunan, önünde kumaş kaplı bir sandalye duran büyük bir yazı masasıyla küçük, dağınık bir oda olduğu görülür. Eşikte dikilir kalır bir süre, sonra da içeriye girmeden yine kapar kapıyı. Pencerenin yanındaki sandalyesine döner ve oturur. Sağdaki kapıdan, sırtında yine aynı giysi, ARCHIE girer, arkasından da BRIGID.)

ARCHIE: *(BERTHA'nın yanına gelir, öptürmek için yüzünü uzatırken)* Buon giorno(*) anneci'm!

(*) İtalyanca "Günaydın". (Ç.n.)

BERTHA: *(Onu öperek) Buon giorno, Archie! (BRIGID'e) Başka bi yelek giydirdin mi içine?*

BRIGID: Bırakmıyo' ki ha'm'fendi, giydireyim.

ARCHIE: Üşümüyorum anneci'm.

BERTHA: Giymen gerektiğini söylemiştim, di mi?

ARCHIE: Ama soğuk mu var ki, baksana.

BERTHA: *(Kendi başından bir tarak çeker, ARCHIE'nin saçını geriye doğru tarar, iki yandan.) Hâlâ uyku gitmemiş gözlerinden.*

BRIGID: Dün akşam siz dışarı çıktıktan hemen sonra yattı, ha'm'fendi.

ARCHIE: Biliyo'sun anneci'm, bugün bana bırakacak arabayı.

BERTHA: *(Tarağı yine saçına sokarak birden sarılıverir ona.) Aman, aman, koca adam olmuş da at sürecekmış artık benim oğlum!*

BRIGID: Yaa, at diye del'ol'yo' nedense.

ARCHIE: *(Kendinden geçerek) Dört nala koşturacağım onu. Pencereden görürsün sen de, anneci'm. Kamçıyı bi aldım mı... (Bir kamçı şaklatma devinimi yaparken var gücüyle de bağırır.) Avanti!!! (*)*

BRIGID: Bi de zavallı atı döveceksin, ha?

(*) İtalyanca "İleri! Deeh!". (Ç.n.)

BERTHA: Hiç uyumadım ki sabaha dek. Güneşin doğuşunu göreyim diye kalktım ben de.

BRIGID: (*Bahçe kapısını açar.*) Onca yağın yağmurdan sonra pırıl pırıl bi sabah başlıyo'. (*Yerinde dönerek*) Ama siz de yorgunluktan öl'yo'sunuzdur hanımcı'm. Böyle bi şey yapışınıza ne der bey'fendi? (*Çalışma odasına varıp kapıyı çalar.*) Richard Bey'fendi!

BERTHA: (*O yana bakar.*) Or'da değil. Bir saat önce dışarı çıktı.

BRIGID: Ha oraya, yalı boyuna, di mi?

BERTHA: Evet.

BRIGID: (*Ona doğru gelir ve bir sandalyenin arkasına abanır.*) Canınız bi şeye mi sıkıl'yo' hanımcı'm?

BERTHA: Yoo, Brigid.

BRIGID: Aman sıkılmasın. Her zaman böyleydi zaten o, kendi başına dolaşır dururdu or'da bur'da. Her şeyi öğrenmeye kalkan bi kuştur sanki o, bey'fendi, bildim bileli de öyledir. Bu huyunda bi değişiklik olmadığı kesin, gerisini bilmem. Belki gece yarılara dek (*çalışma odasını göstererek*) içer'de kitaplarına kapandığından ötürü diye canınız ona sıkıl'yo', di mi? Boş verin, bırakın kendi başına. Size döner gene. Yüzünüz güneş gibi ışık saçıyo' diye düşündüğünden eminim, hanımcı'm.

BERTHA: (*Üzgün*) Geçti o günler.

BRIGID: (*Gizli bir şey söyler gibi*) Hatırlamanın tam yeri geldi işte -ne hüneri varsa sizin için ortaya döküp saçtığı o günleri. (*BERTHA'nın yanına çöker. Daha alçak bir sesle*) Sizinle ilgili her konuda hep bana açıldığını, -Tanrı rahmet eylesin- annesine hiçbir şeyden söz etmediğini biliyo' musunuz? Mektuplarınız ve her konuda işte.

BERTHA: Ne? Ona yazdığım mektuplar mı?

BRIGID: (*Sevinmiş*) Evet. Mutfak masasının üstüne oturuşunu hatırlıyorum, bacaklarını sallandırışını; ondan sonra da uzun uzadıya konuşur da konuşurdu artık: Sizden, kendisinden, İrlanda'dan ve her türlü çılgınlıklardan söz eder dururdu - hem de benim gibi okuması yazması olmayan yaşlı bi kadına. Onun da huyu hep böyleydi işte. Ama bazen de yüksek mevkilerden büyük bi kişiyle görüş'cek oldu mu kendisi de büyürdü artık iki kat. (*Birden BERTHA'ya bakar.*) N'o, şimdi de ağlıyo' musunuz? Aa, gerçekten; ağlamayın canım! Daha nice iyi günler var önümüzde.

BERTHA: Hayır Brigid, yaşam boyunca ancak bir kez gelir öyle bi dönem. Yaşamın geri kalan yılları da o dönemi anıp durmaktan başka bi şeye yaramaz.

BRIGID: (*Bir süre susar, sonra sevecenlikle*) Bi bardak çay içer misiniz, hanımcı'm? İyi gelir sinirlerinize.

BERTHA: Evet, içerim. Ama sütçü de gelmedi henüz.

ROBERT: *(Ona engel olarak saçını öper.)* Gitme, Bertha! Daha zamanımız var. Hem de seviyor musun beni? Uzun bi süredir bekleyip durdum bugüne dek. İkimizi de seviyor musun - ondan başka beni de? Ha, Bertha? Korkma gerçekten! Söyle bana. Gözlerinle söyle. Ya da konuş!

(Karşılık vermez BERTHA. Sessizlikte yağmurun yağışı işitilir.)

ÜÇÜNCÜ PERDE

Richard Rowan'ın Merrion'daki evinin salonu. Sağdaki katlanır kapıyla bahçeye açılan çifte kapı kapalıdır. Sol duvardaki pencerenin yeşil kadife perdele-ri çekilidir. Salon yarı karanlıktır. Ertesi gün saba-hın erken saatleri. Bertha pencerenin yanına oturmuş, perdelerin arasından dışarıya bakmaktadır. Sirtında koyu portakal renginde bol bir sabahlık vardır. Üs-tünkörü taranmış saçları ensesinde toplanmış. Elleri-ni kucagında kavuşturmuştur. Yüzü yorgun, benzi sol-gundur.

(Sağdaki katlanır kapıdan elinde kuştüyü bir sü-pürge ve bir toz beziyle BRİGİD girer içeriye. Salonun öbür başına yürüyecek gibidir; ancak BERTHA'yı gö-rüverince birden durur ve haç çıkarır elinde olma-dan.)

BRİGİD: İyi sabahlar hanımcı'm. Ödümü kopardınız. Niye kalktınız erkenden böyle?

BERTHA: Saat kaç?

BRİGİD: Yediyi geçiyor hanımcı'm. Epey oldu mu kal-kalı?

BERTHA: Eh, biraz oluyor.

BRİGİD: *(Ona yaklaşarak)* Sizi uyandıran kötü bi düş-mü gördünüz?

ROBERT: (*İki elini de ona uzatarak*) Çünkü o zamanlar sana sunulacak başka bi armağanım, -kendim gibi- sıradan, önemsiz bi armağanım vardı. Öğrenmek istersen eğer, söylerim.

BERTHA: (*Saatine bakarak*) Geçmiş geçmişte kaldı, Robert. Hem sanırım gitmem de gerek artık. Saat dokuz oluyor ner'deyse.

ROBERT: (*İvecenlikle*) Yo, yo; daha değil. Bir itiraf daha kaldı, ayrıca bizim de konuşmaya hakkımız var.

(*Hızla masanın önünden geçer ve onun yanına oturur.*)

BERTHA: (*Ona doğru dönerek sol elini omzuna koyar ROBERT'in.*) Evet, Robert. Biliyorum işte, benden hoşlanıyorsun. Bunu bana söylemen gereksiz. (*Güler yüzle*) Daha başka itiraflarda lulunmana gerek yok bu akşam.

(*Devinip giden yaprakların sesiyle birlikte sertçe bir yel dalgası dolar sundurmadan içeriye. Lambanın yalımı hızlı hızlı titrer.*)

BERTHA: (*Onun omzu üstünden göstererek*) Bak! Fitol fazla yüksek yine de.

(*ROBERT, yerinden kalkmadan, masaya uzanır ve daha da kısar fitili. Oda yarı karanlıkta kalır. Yatak odasının kapısından dışarı vuran ışık daha güçlü gelmektedir.*)

ROBERT: Hızını artırıyor yel. Şu kapıyı kapı'ca'm.

BERTHA: (*Kulak kabartarak*) Yoo, yağmur yağıyor hâlâ. Bi yel dalgasıydı o, gelip geçti şöyle.

ROBERT: (*Omzuna dokunur BERTHA'nın.*) Hava çok soğuksa sence, söyle. (*Yarı kalkarak*) Kapıy'ca'm şunu.

BERTHA: (*Onu alıkoyarak*) Yoo, kalsın. Üşümüyorum. Hem gidiyorum artık, Robert. Gitmem gerek.

ROBERT: (*Kesin bir biçimde*) Hayır, hayır. *Gerek merak* diye bi şey yok şimdi. Bunun için bırakıldık zaten bur'da. Senin yanlıştın var, Bertha. Geçmiş geçmişte kalmadı. Burada zamanımıza bakalım biz şimdi. Sana karşı olan duygularım o zamanki gibi şimdi de aynı, ne var ki o zamanlar - küçümsedin sen bunu.

BERTHA: Yoo, Robert. Küçümsemedim.

ROBERT: (*Sözünü sürdürerek*) Küçümsedin. Ben de bunu tüm bu yıllar süresince içimde duydum durdum bilinçsizce -ta şimdiye dek. Hani senin bildiğin ve düşünmek bile istemediğin şu yaşam denen karın ağrısını- beni mahkûm ederek içine attığın o yaşam cehennemini - çekerken bile.

BERTHA: Ben mi?

ROBERT: Evet, sana sunacağım, herkesin bildiği o süssüz püssüz armağanı görmezlikten gelerek - benimki yerine onun armağanını kabul ettiğin zaman - attın beni o cehenneme.

BERTHA: (*Ona bakarak*) Ama sen de hiç...

ROBERT: Hayır. Çünkü onu seçmiştin sen artık. Anlamıştım bunu. Bulduğumuz, üçümüzün de bir araya geldiğimiz o ilk gece açıkça görmüştüm bunu. Niye seçtin onu?

BERTHA: *(Başını eğer.)* Aşk dediğin bu değil mi işte?

ROBERT: *(Sözünü sürdürerek)* Ondan sonra, her gece seninle buluşmak için ikimiz -onunla ben- o köşeye geldiğimizde bunu görüp duruyordum, bu ilgiyi seziyordum hep. O köşeyi anımsıyorsun ya, Bertha?

BERTHA: *(Yine başı eğik.)* Evet.

ROBERT: İşte oradan siz yürüyüşünüze çıkıp baş başa, ben de caddeye vurduğum zaman tek başıma, iyice anlıyordum bunu. Ve senden söz edip bana, dışarıya gideceğini söyleyince - işte en çok o zaman...

BERTHA: Niye en çok o zaman?

ROBERT: Çünkü ilk ihanet suçumu işte o zaman işledim ona karşı.

BERTHA: Ne diyorsun, Robert? Dick'e ilk ihanetin mi?

ROBERT: *(Başını sallar, olumluca.)* Hem son da değil. Senden, kendisinden söz etti. Yaşamınızın birlikte nasıl olacağından - özgür, işte falan filan. Özgürmüş, evet! Kendisiyle gidip gitmeyeceğini sormayacaktı bile sana. *(Acımasız)* Nitekim sormadı da. Ne var ki, sen bi yol tutturmuş gidiyordun işte.

BERTHA: Onunla olmak istiyordum ben. Biliyorsun... *(Başını kaldırıp ona bakarak)* Biliyorsun işte o zamanlar nasıl olduğumuzu - Dick'le benim.

ROBERT: *(Ona aldırış etmeyerek)* Yalnız gitmesini - seni de götürmemesini- sana karşı beslediği duyguların geçici olup olmadığını anlamak için kendi başına yaşamasını salık verdim ona; çünkü gelip geçici duygular mutluluğunuzu da onun meslek yaşamını da altüst edebilirdi.

BERTHA: Peki, Robert. Ayıp etmişsin bana. Ama hoş görüyorum seni, çünkü onun ve benim mutluluğumuzu düşünüyordun sen.

ROBERT: *(Ona doğru eğilerek)* Hayır, Bertha. Öyle düşünmüyordum. İşte ihanetim de aslında burada. Kendimi düşünüyordum ben - o çekip gidince senin ondan, onun da senden soğuyabileceğini düşünüyordum. Ben de sana armağanımı sunacaktım işte o zaman. Bunun ne olduğunu biliyorsun artık. Erkeklerin kadınlara sundukları şu bildiğimiz, önemsiz armağan işte. En iyisi değildi belki de ama. En iyisi ya da kötüsü, her neyse -senin olacaktı işte.

BERTHA: *(Başını ondan uzaklaştırarak)* Öğüdünü dinlemedi senin.

ROBERT: *(Yine önceki gibi)* Hayır. Ve birlikte kaçıp gittiğiniz o gece - Ah! Ne denli mutluydum, bilsen!

BERTHA: *(Onun ellerini tutarak sıkıca)* Sakin ol, Robert. Biliyorum, beni her zaman sevdin sen. Peki ama, niçin unutmadın beni?

ROBERT: (*Acı acı gülümser.*) Rıhtımda geze geze eve dönerken ve uzaklarda ışıl ışıl yanan geminin kapkara ırmakta süzülüp gidişini, sizi benden alıp götürüşünü görünce, ne biçim mutluluk duymuştum. (*Daha da yatışmış bir sesle*) İyi ama neden seçtin onu? Hiç mi sevmiyordun beni?

BERTHA: Yoo, seviyordum. Onun arkadaşı olduğun için seviyordum seni. Sık sık söz ederdik senden. Hem de öyle sık ki! Dick'e her mektup yazışında ya da gazete - kitap filan gönderdiğinde. Hem hâlâ seviyorum ben seni, Robert. (*Gözlerinin içine bakarak*) Hiçbi zaman unutmadım seni.

ROBERT: Ben de seni. Yine göreceğimi biliyordum seni. Ta o çekip gittiğiniz gece biliyordum bunu - yine dönüp geleceğini. İşte bu yüzden mektuplar yazdım, uğraştım durdum yine görmek için seni -bur'da.

BERTHA: İşte ben de bur'dayım. Haklıymış'ın.

ROBERT: (*Ağır ağır*) Dokuz yıl. Dokuz kat daha güzel!

BERTHA: (*Gülümseyerek*) A, ben mi? Bende ne görüyorsun sen?

ROBERT: (*Gözlerini ona dikerek*) Eşi görülmemiş, güzel bi ha'm'fendi.

BERTHA: (*İğrenmiş gibi*) Aman, lütfen böyle sıfatlar takma bana!

ROBERT: (*İçtenlikle*) Daha fazlasına layıksın sen.
Genç ve güzel bir ece.

BERTHA: (*Birden gülererek*) Aman sen de, Robert!

ROBERT: (*Sesini alçaltıp ona doğru eğilerek*) İyi ama, güzel bi insan olduğunu sen kendin bilmiyor musun? Güzel bi bedenini olduğunu bilmiyor musun sen? Güzel ve genç?

BERTHA: (*Tatlılıkla*) Yaşlanıp gidice'm günün birinde.

ROBERT: (*Başını sallar olumsuzca.*) Orasını hayal bile edemiyorum. Bu gece genç ve güzelsin işte. Bu gece yine bana döndün geldin. (*Tutkuyla*) Kim biliyor yarın n'olacağını? Seni bi daha hiç ya da şimdi gördüğüm gibi görmeyebilirim hiçbi zaman.

BERTHA: Acı çeker misin o zaman?

ROBERT: (*Duymazlıktan gelerek odaya göz gezdirir şöyle bir.*) Bu odayla bu saat senin gelişin için düzenlendi. Sen gittin mi, her şey gider.

BERTHA: (*Sıkıntılı*) Ama yine göreceksin beni, Robert... daha önceki gibi.

ROBERT: (*Gözlerini iyice açarak ona bakar.*) Onu - Richard'ı- üzme için.

BERTHA: Yoo, üzülmez o.

ROBERT: (*Başını eğerek*) Evet, evet; üzülür.

BERTHA: Birbirimizden hoşlandığımızı biliyor. Durum böyleyken, bi sakıncası var mı bunun?

ROBERT: (*Başını kaldırarak*) Yoo, hiçbi sakıncası yok. Hem niye hoşlanmayalım? Ne gibi duygular beslediğimi daha bilmiyor bile. Geceleyin, bu saatte bizi yalnız bırakıp gitti bur'da; çünkü iyice bilmek istiyor bu işi - kurtulmaya can atıyor.

BERTHA: Neden?

ROBERT: (*Daha da yaklaşır ona ve konuşurken sıkıca tutar kolundan.*) Her kuraldan, Bertha, her bağdan. Tüm yaşamı boyunca kendini kurtarmaya çabaladı durdu hep. Birinden başka her zinciri kopardı bugüne dek, işte o kalanı koparmak da bize düşüyor, Bertha - seninle bana.

BERTHA: (*Neredeyse işitilmeyecek denli*) Emin misin?

ROBERT: (*Daha da yüreklenererek*) Şundan eminim ki insanlarca konan hiçbi yasa sevi güdüsü önünde saygıya değmez. (*Öfkeli gibi*) Kim demiş onu, yalnız bir kişi için yaratıldık diye? Eğer öyleyse, kendi varlığımıza karşı işlenen bi suçtur bu. Hiçbi yasa konmamıştır güdülerin önüne. Yasalar tutsaklar ve köleler içindir. Bertha, adımı söylesene benim! Sesinin adımı söyleyişini duyayım. Yumuşakça!

BERTHA: (*Yumuşakça*) Robert!

ROBERT: (*BERTHA'nın omzuna yerleştirir kolunu.*) Yalnız bizi gençlik ve güzelliğe yönelten güdü ölmez. (*Sundurmadan yanı gösterir.*) Dinle bak!

BERTHA: (*Kaygıyla*) Neyi?

ROBERT: Yağan yağmuru. Toprağa düşen yaz yağmuru. Gece yağmuru. Karanlık, coşkunluk bir de sevi baskını. Toprak seviliyor bu gece - seviyor ve erkeğinin oluyor. Sevgilisinin kolları sarılmış beline, onunca sesi soluğu çıkmıyor. Sen de konuşsana, tatlım!

BERTHA: *(Ansızın öne doğru eğilir, kulak kesilir.)*
Suss!

ROBERT: *(Dinleyerek gülümser.)* Yok bi şey. Kimse yok. Yapayalnızız.

(Hışırdayan yaprakların sesini de getiren bir yel dalgası eser sundurmadan içeri. Lambanın yalımı çılgınca titreşir.)

BERTHA: *(Lambayı göstererek.)* Bak!

ROBERT: Yelden başka bi şey değil. Öbür odadan gelen ışık bize yeter aslında.

(Masaya uzanıp lambayı söndürür. Yatak odasının kapısından vuran ışık oturdukları yere düşmektedir, bir çizgi gibi. Oda epeyce karanlıktır.)

ROBERT: Mutlu musun? Söyle bana.

BERTHA: Gidiyorum artık, Robert. Çok geç oldu. Bu kadarla yetiniver sen de.

ROBERT: *(Saçını okşayarak)* Daha olmaz, dah'olmaz. Söylesene bana, azıcık seviyor musun beni?

BERTHA: Senden hoşlanıyorum, Robert. Kanımca da iyi birisin. *(Yarı kalkarak)* Oldu mu istediğin?

ROBERT: *(Ona engel olarak saçını öper.)* Gitme, Bertha! Daha zamanımız var. Hem de seviyor musun beni? Uzun bi süredir bekleyip durdum bugüne dek. İkimizi de seviyor musun - ondan başka beni de? Ha, Bertha? Korkma gerçekten! Söyle bana. Gözlerinle söyle. Ya da konuş!

(Karşılık vermez BERTHA. Sessizlikte yağmurun yağışı işitilir.)

ÜÇÜNCÜ PERDE

Richard Rowan'ın Merrion'daki evinin salonu. Sağdaki katlanır kapıyla bahçeye açılan çifte kapı kapalıdır. Sol duvardaki pencerenin yeşil kadife perdeleri çekilidir. Salon yarı karanlıktır. Ertesi gün sabahın erken saatleri. Bertha pencerenin yanına oturmuş, perdelerin arasından dışarıya bakmaktadır. Sırtında koyu portakal renginde bol bir sabahlık vardır. Üstünkörü taranmış saçları ensesinde toplanmış. Ellerini kucagında kavuşturmuştur. Yüzü yorgun, benzi solgundur.

(Sağdaki katlanır kapıdan elinde kuştüyü bir süpürge ve bir toz beziyle BRİGİD girer içeriye. Salonun öbür başına yürüyecek gibidir; ancak BERTHA'yı görürince birden durur ve haç çıkarır elinde olmadan.)

BRİGİD: İyi sabahlar hanımcı'm. Ödümü kopardınız. Niye kalktınız erkenden böyle?

BERTHA: Saat kaç?

BRİGİD: Yediyi geçiyor hanımcı'm. Epey oldu mu kalkalı?

BERTHA: Eh, biraz oluyor.

BRİGİD: *(Ona yaklaşarak)* Sizi uyandıran kötü bi düşünme gördünüz?

BERTHA: Hiç uyumadım ki sabaha dek. Güneşin doğuşunu göreyim diye kalktım ben de.

BRİGİD: (*Bahçe kapısını açar.*) Onca yağın yağmurdan sonra pırıl pırıl bi sabah başlıyo'. (*Yerinde dönerek*) Ama siz de yorgunluktan öl'yo'sunuzdur hanımcı'm. Böyle bi şey yapışınıza ne der bey'fendi? (*Çalışma odasına varıp kapıyı çalar.*) Richard Bey'fendi!

BERTHA: (*O yana bakar.*) Or'da değil. Bir saat önce dışarı çıktı.

BRİGİD: Ha oraya, yalı boyuna, di mi?

BERTHA: Evet.

BRİGİD: (*Ona doğru gelir ve bir sandalyenin arkasına abanır.*) Canınız bi şeye mi sıkıl'yo' hanımcı'm?

BERTHA: Yoo, Brigid.

BRİGİD: Aman sıkılmasın. Her zaman böyleydi zaten o, kendi başına dolaşır dururdu or'da bur'da. Her şeyi öğrenmeye kalkan bi kuştur sanki o, bey'fendi, bildim bileli de öyledir. Bu huyunda bi değişiklik olmadığı kesin, gerisini bilmem. Belki gece yarılara dek (*çalışma odasını göstererek*) içer'de kitaplarına kapandığından ötürü diye canınız ona sıkıl'yo', di mi? Boş verin, bırakın kendi başına. Size döner gene. Yüzünüz güneş gibi ışık saçıyo' diye düşündüğünden eminim, hanımcı'm.

BERTHA: (*Üzgün*) Geçti o günler.

BRİGİD: (*Gizli bir şey söyler gibi*) Hatırlamanın tam yeri geldi işte -ne hüneri varsa sizin için ortaya döküp saçtığı o günleri. (*BERTHA'nın yanına çöker. Daha alçak bir sesle*) Sizinle ilgili her konuda hep bana açıldığını, -Tanrı rahmet eylesin- annesine hiçbir şeyden söz etmediğini biliyomusunuz? Mektuplarınız ve her konuda işte.

BERTHA: Ne? Ona yazdığım mektuplar mı?

BRİGİD: (*Sevinmiş*) Evet. Mutfak masasının üstüne oturuşunu hatırlıyorum, bacaklarını sallandırışını; ondan sonra da uzun uzadıya konuşur da konuşurdu artık: Sizden, kendisinden, İrlanda'dan ve her türlü çılgınlıklardan söz eder dururdu - hem de benim gibi okuması yazması olmayan yaşlı bi kadına. Onun da huyu hep böyleydi işte. Ama bazen de yüksek mevkilerden büyük bi kişiyle görüş'cek oldu mu kendisi de büyüdü artık iki kat. (*Birden BERTHA'ya bakar.*) N'o, şimdi de ağlıyo' musunuz? Aa, gerçekten; ağlamayın canım! Daha nice iyi günler var önümüzde.

BERTHA: Hayır Brigid, yaşam boyunca ancak bir kez gelir öyle bi dönem. Yaşamın geri kalan yılları da o dönemi anıp durmaktan başka bi şeye yaramaz.

BRİGİD: (*Bir süre susar, sonra sevecenlikle*) Bi bardak çay içer misiniz, hanımcı'm? İyi gelir sinirlerinize.

BERTHA: Evet, içerim. Ama sütçü de gelmedi henüz.

BRIGID: Hayır, gelmedi. Küçük Bey de o gelmeden kendisini uyandırmamı söyledi. Gezmeye gid'yo' arabayla. Ama ben bi bardak ayırmıştım gecedem. Çaydanlığı da şimdi kaynatırım hemen-cecik. Güzel bi de yumurta ister misiniz yanında?

BERTHA: Hayır, sağ ol.

BRIGID: Ya da şöyle kızarmış bi parça ekmek?

BERTHA: Hayır Brigid, sağ olasın. Yalnız bi bardak çay.

BRIGID: *(Katlanır kapıdan yana yürürken)* Bi dak'ka bile sürmez. *(Durur, geri dönerek soldaki kapıya doğru gider.)* Ama önce Küçük Beyi uyandırmam gerek, yoksa bi patırtı kopar sonra.

(Soldaki kapıdan çıkar. Bir iki dakika sonra BERTHA yerinden kalkar, çalışma odasına gider. Kapıyı ardına dek açıp içeriye bakar. Buranın pek çok kitap rafı ve üstünde sönük bir lamba, kâğıtlar bulunan, önünde kumaş kaplı bir sandalye duran büyük bir yazı masasıyla küçük, dağınık bir oda olduğu görülür. Eşikte dikilir kalır bir süre, sonra da içeriye girmeden yine kapar kapıyı. Pencerenin yanındaki sandalyesine döner ve oturur. Sağdaki kapıdan, sırtında yine aynı giysi, ARCHIE girer, arkasından da BRIGID.)

ARCHIE: *(BERTHA'nın yanına gelir, öptürmek için yüzünü uzatırken)* Buon giorno(*) anneci'm!

(*) İtalyanca "Günaydın". (Ç.n.)

BERTHA: *(Onu öperek) Buon giorno, Archie! (BRİGİD'e) Başka bi yelek giydirdin mi içine?*

BRİGİD: Bırakmıyo' ki ha'm'fendi, giydireyim.

ARCHIE: Üşümüyorum anneci'm.

BERTHA: Giymen gerektiğini söylemiştim, di mi?

ARCHIE: Ama soğuk mu var ki, baksana.

BERTHA: *(Kendi başından bir tarak çeker, ARCHIE'nin saçını geriye doğru tarar, iki yandan.) Hâlâ uyku gitmemiş gözlerinden.*

BRİGİD: Dün akşam siz dışarı çıktıktan hemen sonra yattı, ha'm'fendi.

ARCHIE: Biliyo'sun anneci'm, bugün bana bırakacak arabayı.

BERTHA: *(Tarağı yine saçına sokarak birden sarılıverir ona.) Aman, aman, koca adam olmuş da at sürecekmış artık benim oğlum!*

BRİGİD: Yaa, at diye del'ol'yo' nedense.

ARCHIE: *(Kendinden geçerek) Dört nala koşturacağım onu. Pencereden görürsün sen de, anneci'm. Kamçıyı bi aldım mı... (Bir kamçı şaklatma devinimi yaparken var gücüyle de bağırır.) Avanti! (*).*

BRİGİD: Bi de zavallı atı döveceksin, ha?

(* İtalyanca "İleri! Deeh!". (Ç.n.)

BERTHA: Buraya gel de ağzını sileyim. (*Sabahlığının cebinden mendilini çıkarır, diliyle ıslatarak ağzını siler ARCHIE'nin.*) İsler, karalar içinde kalmış her yanın; seni gidi pis böcek!

ARCHIE: (*Gülerek yineler.*) İsler! Ne demekmiş o 'is-ler'?

(*Pencerenin önündeki parmaklıkta tıkırdayan bir süt şişesinin sesi duyulur.*)

BRIGID: (*Perdeleri yana çeker, dışarıya bakar.*) Hah, geldi işte!

ARCHIE: (*Çabuk çabuk*) Dur, bekle! Geliyorum! Hoşça kal anneci'm! (*İvecenlikle annesini öpüp gitmek için döner.*) Babacı'm kalktı mı?

BRIGID: (*Kolundan tutup götürür.*) Şimdi karşına çıkar yolda.

BERTHA: Dikkat et kendine Archie, çok geç de kalma; yoksa bi daha göndermem seni.

ARCHIE: Olur. Pencereden bakarsanız görürsünüz beni. Hadi, hoşça kalın!

(*BRIGID'le ARCHIE soldaki kapıdan çıkarlar. BERTHA ayağa kalkar, perdeleri daha da çeker, pencere boşluğunda dikilerek dışarıya bakar. Sokak kapısının açılışı duyulur: Sonra da alçak sesle konuşmalar ve şişe sesleri gelir. Kapı kapanır. Birkaç saniye sonra BERTHA'nın, göze çarpacak biçimde, sevinçle el salladığı görülür. İçeriye BRIGID girer ve BERTHA'nın arkasında durarak omzu üstünden dışarıya bakar.*)

BRİGİD: Oturuşuna bakın şunun! Tüm ciddiyeti de üstünde.

BERTHA: *(Olduğu yerden ansızın geri çekilerek)* Uzak dur pencereden. Dışar'dan görülmek istemiyorum.

BRİGİD: Niye hanımcı'm, ne var ki?

BERTHA: *(Katlanır kapıya doğru yürüyerek)* Kalkmadığımı, iyi olmadığımı söylersin. Kimseyi göreceğimde değilim şimdi.

BRİGİD: *(Arkasından gider.)* Kim o hanımcı'm?

BERTHA: *(Durarak)* Dur bi dak'ka.

(Kulak kabartır. Sokak kapısının çalınışı duyulur.)

BERTHA: *(Kuşku içinde kalır bir an, sonra)* Yok yok, evde olduğumu söyle.

BRİGİD: *(Kuşkuyla)* Bur'da yani?

BERTHA: *(İvedice)* Evet. Yeni kalktığımı söyle.

(BRİGİD soldan çıkar. BERTHA çifte kapıya doğru gider, sanki düzeltiyormuş gibi, perdelerle oynar sinirli sinirli. Sokak kapısının açıldığı duyulur. Az sonra da BEATRİCE JUSTİCE girer içeriye ve -BERTHA hemen dönmeyince- soldaki kapının yanında duraksayarak dikilir kalır. Daha önceki gibi giyinmiştir yine, elinde de bir gazete vardır.)

BEATRICE: (*Hızla ilerler.*) Bayan Rowan, böyle zamansız geldiğim için bağışlayın beni.

BERTHA: (*Döner.*) Günaydın, Bayan Justice. (*Ona doğru gelir.*) Bi şey mi oldu?

BEATRICE: (*Ürkekçe*) Bilmiyorum. Benim de size sormak istediğim işte bu.

BERTHA: (*Merakla ona bakar.*) Soluk soluğa kalmışsınız. Oturmaz mısınız?

BEATRICE: (*Oturarak*) Sağ olun.

BERTHA: (*Karşısına oturarak gazetesini gösterir.*) Bi şey mi var gas'tede?

BEATRICE: (*Ürkekçe güler: Gazeteyi açar.*) Evet.

BERTHA: Dick'le mi ilgili?

BEATRICE: Evet. İşte burada. Yeğenimin yazdığı uzun bir yazı, bir başyazı. Tüm yaşamı burada Bay Rowan'ın. Görmek ister misiniz?

BERTHA: (*Gazeteyi alır, açar.*) Hani, ner'de?

BEATRICE: Ortada. Başlığı da: *Seçkin Bir İrlandalı*.

BERTHA: Yazı... Dick'i övüyor mu, yoksa yeriyor mu?

BEATRICE: (*Coşkunca*) A, ne demek, övüyor elbet! Bay Rowan'a ilişkin neler dediğini okuyabilirsiniz işte. Hem sonra, Robert'ın bunu yazmak için geç saatlere dek kentte kaldığını da biliyorum dün gece.

BERTHA: (*Çekingen*) Evet. Emin misiniz?

BEATRICE: Evet. Hem de çok geç. Eve gelişini duydum. İkiyi çoktan geçmişti saat.

BERTHA: (*Onu izleyerek*) Meraklandınız mı bu duruma? Yani sabahın o saatinde uyanınca?

BEATRICE: Uykum hafiftir benim. Hem sonra onun işyerinden geldiğini de biliyordum, sonra da... Bay Rowan'la ilgili bir yazı yazmış olabileceğini ve bu yüzden o kadar geç geldiğini düşündüm.

BERTHA: Böyle bi şey ner'den geldi usunuza hemen-
cecik?

BEATRICE: Nereden olacak, dün öğleden sonra burada olup bitenlerden -yani, Robert'ın dediklerinden, Bay Rowan'ın bu yeni görevi benimsediğini söylemesinden sonra, usuma böyle bir şeyin gelmesi pek doğaldı.

BERTHA: Evet, evet. Elbette.

BEATRICE: (*İvecenlikle*) Ne var ki, beni meraklandıran şey bu değil. Hemen az sonra şey oldu, yegenimin odasında bir gürültü duydum.

BERTHA: (*Elindeki gazeteyi buruşturarak, soluğu kesilir gibi*) Aman Tanrı'm! Neymiş o? Söyleyin.

BEATRICE: (*Ona ilgiyle bakarak*) Peki ama, niye yüreğiniz kalktı öyle?

BERTHA: *(Yine yerine çökerek, zorlama bir gülüşle)*
Evet, öyle ya, çok saçmalık benimki de. Baştan
aşağı bozuk sinirlerim. Hem de çok kötü uyudum
bu gece. O yüzden kalktım böyle erkenden. Ee,
anlatın, neymiş o gürültü?

BEATRICE: Şey canım, yerde çekilen valizinin sesi.
Sonra da hafiften ıslık çalarak odasında dolaşıp
durduğunu işittim. Ondan sonra da valizi kilit-
leyip kayışlarını bağlayışını.

BERTHA: Bi yolculuğa çıkıyor!

BEATRICE: Beni de meraklandıran buydu işte. Ro-
bert'in Bay Rowan'la bozuşmuş ve onu yere çalan
bir yazı döşenmiş olmasından korktum.

BERTHA: İyi, ama niye bozuşsunlar? Aralarında ge-
çen herhangi bi şey dikkatinizi çekti mi sizin?

BEATRICE: Çekti sanırım. Bir soğukluk.

BERTHA: Son zamanlarda mı?

BEATRICE: Bir süre önce.

BERTHA: *(Buruşuk gazeteyi düzelterek)* Nedenini bi-
liyor musunuz?

BEATRICE: *(Duraksayarak)* Hayır.

BERTHA: *(Kısa bir aradan sonra)* Peki, dediğimize gö-
re, bu yazı onu övüyorsa, bozuşmamışlar demek-
tir. *(Düşünceye dalar bir an.)* Hem de dün gece
yazılmış.

BEATRICE: Evet. Yazıyı görmek için bu gazeteyi aldım hemen. Peki, ama niye böyle ansızın çekip gidiyor öyleyse? Bu işte bir terslik var bana kalırsa. Aralarında bir şey geçmiş gibi geliyor bana.

BERTHA: Üzülür müsünüz öyle bi şey olsa?

BEATRICE: Çok üzülürüm hem de. Biliyorsunuz Bayan Rowan, Robert'la ben kardeş çocuklarıyız; eğer Bay Rowan'a yurda döndü diye ters davranmaya kalktıysa pek çok üzülürüm buna, ya da ciddi bir tartışma geçtiyse aralarında, özellikle şey için...

BERTHA: *(Gazeteyle oynayarak)* Ne için?

BEATRICE: Bay Rowan'ı yurda dönmesi için sıkıştırıp duran kişi yeğenim olduğu için. Vicdanımı rahatsız ediyor bu durum.

BERTHA: Bay Hand'in vicdanını rahatsız etmesi gerekir, öyle değil mi?

BEATRICE: *(Kararsızca)* Benimkini de ediyor. Çünkü -Bay Rowan burada yokken kendisinden söz eder dururdum yeğenime ve bir kerteğe dek de ben oldum onu şey eden...

BERTHA: *(Ağır ağır başını sallar.)* Anlıyorum. Bu da vicdanınızı rahatsız ediyor. Yalnız bu mu?

BEATRICE: Öyle sanıyorum.

BERTHA: *(Güler yüzle)* Kocamı İrlanda'ya döndüren sizsiniz gibi görünüyor, Bayan Justice.

BEATRICE: Ben mi, Bayan Rowan?

BERTHA: Evet, siz. Ona yazdığınız mektuplarla ve az önce dediğiniz gibi yeğeninize de söyleyerek. Onu geri getiren kişinin kendiniz olduğunu düşünmüyor musunuz yani?

BEATRICE: *(Ansızın yüzü kızarılarak)* Hayır. Böyle bir şey düşünemem.

BERTHA: *(Bir an ona bakar, sonra yana dönerek)* Döndüğünden beri durmadan bi şeyler yazdığını biliyorsunuz kocamın.

BEATRICE: Öyle mi?

BERTHA: Bilmiyor muydunuz? *(Çalışma odasından yana işaret eder.)* Gecelerin büyük bölümünü or' da geçirir yazı yazarak. Hem de her gece.

BEATRICE: Çalışma odasında mı?

BERTHA: Çalışma ya da yatak odası. Ne derseniz deyin işte. Yatak odası da oldu artık, bi divanda kıvrılıp uyuyor. Bu gece de or'da uyudu. Bana inanmıyorsanız size gösterebilirim.

(Çalışma odasına doğru gitmeye davranır. BEATRICE de hızla kalkıp önleyici bir eylemde bulunur.)

BEATRICE: Siz söyleyince gözü kapalı inanırım Bayan Rowan.

BERTHA: *(Yeniden oturarak)* Evet işte. Yazıp duruyor. Yazdıkları da son zamanlarda -İrlanda'ya

döndüğümüzden bu yana- yaşamına giren bi şeye ilişkin olmalı. Bi değiş'k 'k filan. Yaşamına bi değişiklik geldiğini biliyor musunuz siz? (*Araştıran gözlerle bakar ona.*) Böyle bi şey biliyor ya da seziyor musunuz?

BEATRİCE: (*Kararlı gözlerle yanıtlar onun bakışını.*)
Bayan Rowan, bana sorulacak bir soru değil bu. Dönüşünden bu yana yaşamına herhangi bir değişiklik gelmişse, sizin bilmeniz ve sezmeniz gerekir bunu.

BERTHA: Bunu siz de bilebilirsiniz benim kadar. Bu evle çok içli dışlısınız.

BEATRİCE: Sizinle içli dışlı olan yalnız ben değilim ki. (*Bir süre soğuk soğuk birbirlerine bakarlars sessizce. BERTHA bir yana koyar gazeteyi ve BEATRİCE'e daha yakın bir sandalyeye oturur.*)

BERTHA: (*Elini BEATRİCE'in dizine koyarak*) Ve benden de nefret ediyorsunuz, değil mi Bayan Justice?

BEATRİCE: (*Zorlamayla*) Sizden nefret etmek mi? Ben mi?

BERTHA: (*Üsteleyerek, ama yumuşakça*) Evet. Bi kişiden nefret etmenin ne demek olduğunu bilirsiniz.

BEATRİCE: Niye nefret edecekmişim sizden? Bugüne dek hiç kimseden nefret etmedim ben.

BEATHA: Şimdiye dek bi kimseye âşık oldunuz mu hiç? (*BEATRİCE'nin bileğine koyar elini.*) Söyleyin. Oldunuz, değil mi?

BEATRICE: *(O da yumuşakça)* Evet. Bir zamanlar.

BERTHA: Şimdi değil misiniz?

BEATRICE: Hayır.

BERTHA: İçtenlikle söyleyebilir misiniz bunu bana?
Yüzüme bakın.

BEATRICE: *(Ona bakar.)* Evet , söyleyebilirim.

(Kısa bir ara. BERTHA elini çeker ve biraz bozulmuş olarak yana çevirir başını.)

BERTHA: Bu evle başka bi kişinin de içli dışlı olduğunu söylediniz az önce. Yeğeninizi demek istediniz... O muydu âşık olduğunuz kişi?

BEATRICE: Evet.

BERTHA: Unuttunuz mu artık onu?

BEATRICE: *(Yavaşça)* Unutmaya çalışıyorum.

BERTHA: *(Ellerini kavuşturarak)* Nefret ediyorsunuz benden. Mutlu olduğumu sanıyorsunuz. Ne denli yanıldığınızı bi bilebilseydiniz.

BEATRICE: *(Başını sallar olumsuzca.)* Nefret etmiyorum.

BERTHA: Mutluymuşum! Yazdıklarının hiçbirini anlamadığım halde, hiçbi bakımdan kendisine yardımcı olamadığım halde, kimi zaman bana söylediklerinin yarısını bile anlamadığım halde mi mutlu olacaktım! Siz ise anlattıklarını her zaman anlayabiliyorsunuz. *(Heyecana kapı-*

larak) Ama onun için korkuyorum ben, ikisi için de korkuyorum. (*Ansızın ayağa kalkar ve konsola doğru gider.*) Bu biçimde çekip gitmemeli. (*Çekmeceden bir not defteri alır ve ıvecenlikle birkaç satır karalar.*) Hayır, olamaz bu! Böyle bir şey yapacak denli çıldırdı mı bu adam? (*BEATRİCE'e dönerek*) Evde mi hâlâ?

BEATRİCE: (*Merakla ona bakarak*) Evet. Buraya gelmesini mi yazdınız ona?

BERTHA: (*Ayağa kalkar.*) Evet, öyle yazdım. Brigid le göndereceğim kendisine. Brigid!

(Hızla soldaki kapıdan çıkar.)

BEATRİCE: (*Elinde olmadan bakakalır arkasından.*) Doğruymuş demek ki!

(RİCHARD'ın çalışma odasından yana bir göz atar ve başını elleri arasına alır. Az sonra kendine gelerek küçük masadan gazeteyi alır, açar, çantasından çıkardığı bir gözlüğü gözüne takarak okumaya koyulur. Bahçeden RİCHARD ROWAN girer içeriye. Daha önceki gibi giyinmiştir, ayrıca başında hafif bir şapka, elindeyse ince bir baston vardır.)

RİCHARD: (*Birkaç saniye BEATRİCE'i izleyerek eşikte dikilir.*) Şeytanlar toplanmış (*Yalı boyundan yana işaret eder.*) dışarıya. Ta sabahın köründen beri saçma sapan konuşmalarını dinleyip durdum.

BEATRİCE: (*Ayağa kalkar.*) Bay Rowan!

RICHARD: Tanrı inandırır sizi. İnsan sesinden geçilmiyor bu adada. Sizinki de var aralarında, "Yoksa sizi göremezdim." diyordu. Bertha'nın sesi de var. Ama, inanın bana, bunların tümü de cin ya da şeytan. Haçı tersinden çıkardım da öyle susturdum onları.

BEATRICE: *(Kekeleyerek)* Böyle erken bi saatte... geldim buraya Bay Rowan... yani, çünkü... bunu göstermek için size... Robert yazmış... dün gece... sizinle ilgili.

RICHARD: *(Şapkasını çıkarır.)* Sevgili Bayan Justice, buraya niçin geldiğinizi sanırım dün söylemiştiniz bana; hiçbir şeyi de unutmam ben. *(Ona doğru yaklaşarak elini uzatır.)* Günaydın.

BEATRICE: *(Birden gözlüğünü çıkarır ve gazeteyi tutuşturur RICHARD'ın eline.)* Bunun için geldim ben. Sizinle ilgili bir yazı. Robert yazmış dün gece. Okur musunuz?

RICHARD: *(Başını eğerek kabul eder.)* Şimdi mi okuyayım? Hayhay.

BEATRICE: *(Üzüntüyle bakar ona.)* Ah, Bay Rowan, size bakmak acı veriyor bana.

RICHARD: *(Gazeteyi açar, okur.)* Pek Saygıdeğer Rahip Mulhall'ın Ölümü. O yazı bu mu?

(Soldaki kapıda BERTHA görünür ve dinlemek için durur.)

RICHARD: *(Bir sayfa çevirir.)* Evet, bulduk işte! Seçkin Bir İrlandalı. *(Epeyce yüksek, sert bir sesle okumaya başlar.)* "Yurdumuzun karşı karşıya bulunduğu sorunların en az önem taşıyanı bu yurdu kendilerine en çok gereksinim duyulduğu bir sırada bırakıp gittikten sonra yalnızlık ve sürgün günlerinde geç de olsa sevmeyi öğrendikleri yurtlarına -hem de bu yurdun uzun süredir özlemini çektiği bir utkunun arifesinde- geri çağrılmış olan yurttaşlarımıza karşı yurdumuzun takınacağı tutum konusu değildir. Sürgün günlerinde, dedik; ama burada bir ayırım yapmamız gerekiyor. Bir ekonomik sürgün vardır, bir de tinsel sürgün. İnsanların geçimini sağlayan ekmek parasını bulmak için yurdundan ayrılanlar olduğu gibi bireylerden oluşan bir ulusu ayakta tutan ruhun besinini aramak için başka ülkelere gitmeleri hoş karşılanan seçkin yurt çocukları da vardır. On yıl önceki Dublin'in kültür ve sanat çevresini anımsayanlar Bay Rowan'la ilgili pek çok anılarını tazeleyeceklerdir. Kişinin yüreğini parçalayan o haksızlığa karşı duyulan şiddetli öfkenin..."

(Gözlerini gazeteden kaldırır ve eşikte dikilip duran BERTHA'yı görür. Sonra da gazeteyi bir yana koyarak ona bakar. Uzun bir sessizlik.)

BEATRICE: *(Kendini zorlayarak)* Gördünüz mü Bay Rowan, en sonunda size de gün doğdu. Üstelik burada. Hem sonra, Robert gibi içten bir dostunuz, sizi anlayan bir dostunuz olduğunu da görüyorsunuz.

RICHARD: Baştaki tümcenin şu kesimi ilginizi çekti mi: ... bu yurdu kendilerine en çok gereksinim duyulduğu bir sırada bırakıp gidenler...?

(BERTHA'ya bakar keskince; sonra döner, çalışma odasına gider, kapıyı da arkadan kapatır.)

BERTHA: (Kendi kendine konuşur gibi) Her şeyden vazgeçtim onun uğruna; dinimden, ailemden, kendi esenliğimden.

(Bir koltuğa oturur yavaşça. BEATRICE ona doğru gelir.)

BEATRICE: (Zayıf bir sesle) Ama Bay Rowan'ın düşünceleri de şey gibi gelmiyor mu size...?

BERTHA: (Sertçe) Düşünceler müşünceler! Ama bu dünyada başkalarının da düşünceleri var canım ya da var gibidir işte. Hiç düşüncesine müşüncesine aldirmeden onun huysuzluklarını çekmek zorundadırlar, çünkü bi şeyler yapabilecek yetenektedir o. Bense, değilim. Hiçbi şey değilim ben.

BEATRICE: Siz de onu destekliyorsunuz işte.

BERTHA: (Artan bir sertlikle) Aman, boş sözler bunlar, Bayan Justice! Onun için baş belasından başka bi şey değilim ben, oğlum da şey -hani o tür çocuklara derler ya canım. Bi taş parçası mı sanıyorsunuz siz beni? Benimle karşılaşmak zorunda kaldıklarında davranışlarında görmüyorum, gözlerinden okumuyorum mu sanıyorsunuz bu durumu?

BEATRİCE: Siz de kendinizi ezdirmeyin onlara, Bayan Rowan.

BERTHA: (*Kurumlanarak*) Kendimi ezdirmek ha! Eğer bilmek istiyorsanız söyleyeyim ki kendimle çok kıvanıyorum ben. Başkaları onun için n'aptı şimdiye dek? Ben adam ettim onu. Ötekilerin tümünün de ne yeri vardır onun yaşamında? Pabuçlarının altındaki çamur bile olamazlar! (*Ayağa kalkar ve heyecanlı heyecanlı doluşır ileri geri.*) Ötekiler gibi, o da küçümseyebilir beni -şimdilik. Siz de yukarı'dan bakabilirsiniz bana. Ama hiçbir zaman başımı eğdiremeyeceksiniz benim, hiçbiriniz.

BEATRİCE: Peki ama, beni niye suçluyorsunuz?

BERTHA: (*Düşünmeden ona doğru giderek*) Öyle acılar içindeyim ki. Kabalık ettimse bağışlayın. Dost olmamızı istiyorum ben. (*Ellerini uzatır.*) Olur musunuz?

BEATRİCE: (*Onun ellerini tutarak*) Hem de sevinçle.

BERTHA: (*Ona bakarak*) Ne de güzel uzun uzun kirpikleriniz var sizin! Gözlerinizin ise öyle üzgün bi bakışı var ki!

BEATRİCE: (*Gülümseyerek*) Pek az görebiliyorum. Gözlerim çok zayıfladı.

BERTHA: (*İçtenlikle*) Ama çok güzel.

(*Yavaşça kucaklar ve öper onu. Sonra da, azıcık sıkılarak, ondan uzaklaşır. Soldan BRİGİD girer.*)

BRIGID: Kendisine verdim, ha'm'fendi.

BERTHA: Bi haber gönderdi mi?

BRIGID: Tam da dışarı çıkıyo'muş, ha'm'fendi; hemen arkamdan buraya geleceğini haber vermemi söyledi.

BERTHA: Sağ ol Brigid.

BRIGID: (*Giderken*) Çayla kızarmış ekmeği şimdi mi istersiniz ha'm'fendi?

BERTHA: Şimdi kalsın Brigid. Daha sonra. Bay Hand geldiğinde, hemen buyur et kendisini.

BRIGID: Peki ha'm'fendi.

(*Soldan çıkar.*)

BEATRICE: O gelmeden ben de gideyim artık Bayan Rowan.

BERTHA: (*Azıcık utanarak*) Dostuz artık, değil mi?

BEATRICE: (*Aynı tonda*) Olmaya çalışırız. (*Dönerek*) Bahçeden geçmeme izin verir misiniz? Yeğenimle karşılaşmak istemiyorum şimdi.

BERTHA: A, elbette. (*Onun elini tutar.*) Şimdi böyle şeyler konuşmamız öyle acayip ki. Ama her zaman istemişimdir bunu. Ya siz?

BEATRICE: Sanırım ben de istiyordum.

BERTHA: (*Gülümseyerek*) Roma'da bile. Archie'yle şöyle dolaşmaya filan çıktığımda, sizi düşünür-

düm hep, nasıl biri olduğunuzu falan; çünkü Dick'ten duyduklarım ile tanıyordum sizi. Kili-selerden çıkan ya da arabalarla geçip giden de-ğişik kişilere bakardım da kimilerinin size ben-zeyebileceğini düşünürdüm. Çünkü Dick esmer olduğunuzu söylemişti bana.

BEATRICE: *(Yine heyecanlanarak)* Ya, öyle mi?

BERTHA: *(Onun elini sıkarak)* Mutlu günler dilerim. Yine buyrun.

BEATRICE: *(Elini çekerek)* Ben de size. Hoşça kalın.

BERTHA: Kapıya dek geçireyim sizi.

(Çifte kapıdan birlikte çıkar, bahçeye iner-ler. Çalışma odasından RICHARD ROWAN gi-rer içeri. Kapının yanında durarak bahçeye ba-kar. Az sonra da dönüp küçük masaya gelir, ga-zeteyi alarak okur. Birkaç saniye sonra, kapıda BERTHA görünür ve okumasını bitirinceye dek durup onu izler. RICHARD yine bırakır gazeteyi ve çalışma odasına gitmek için döner.)

BERTHA: Dick!

RICHARD: *(Durarak)* Evet?

BERTHA: Benimle konuşmadın.

RICHARD: Diyecek bir şeyim yok ki. Senin var mı?

BERTHA: Dün akşam olanları öğrenmek istemiyor musun?

RICHARD: Hiçbir zaman öğrenemeyeceğim orasını.

BERTHA: Sorarsan, ben de anlatırım sana.

RICHARD: Sen anlatırsın, evet. Ne var ki, hiçbir zaman gerçeği bilemeyeceğim ben. Dünyada öğrenemeyeceğim işin o yanını.

BERTHA: *(Ona doğru yaklaşarak)* Sana gerçeği söyleyeceğim, Dick, her zaman olduğu gibi. Hiçbi zaman yalan söylemedim sana.

RICHARD: *(Havada yumruklarını sıkarak, öfkeyle)* Evet, evet. Gerçeğiymiş! Ama işte orasını hiçbir zaman bilemeyeceğiz diyoruz sana.

BERTHA: Peki öyleyse, niçin bıraktın gittin beni dün akşam?

RICHARD: *(Sertçe)* Yalnız kalmaya ihtiyacın vardı da, ondan.

BERTHA: *(Gözdağı verircesine)* Bu işe sen ittin beni. Beni sevdiğinden değil. Eğer beni sevseydin ya da sevginin ne olduğunu bilseydin, bırakıp gitmezdin beni. Kendi canın öyle istedi diye bu işe itiverdin bizi.

RICHARD: Ben yaratmadım kendimi. Ben böyleyim işte.

BERTHA: Hep böyle dersin zaten. Önünde başımı eğdiresin diye, susturasın diye beni; her zamanki huyun bu. Başına buyruk olabilesin, *(Bahçeden yana işaret eder.)* onunla baş başa kalabilesin diye! Senin sevgin de bu işte! Ağzından çıkan her söz yalan.

RICHARD: (*Kendini tutarak*) Beni dinlemeni istemek boşuna.

BERTHA: Seni dinlemek, ha! Git de sen sevgiline dinlet kendini. Zamanını niye öldüreceksin benimle? Git, onunla konuş.

RICHARD: (*Başını sallar.*) Evet, anlaşılıyor. Yakınımdaki başka herkesi, şimdiye dek edindiğim her dostu, bana yaklaşma girişiminde bulunan her insanı uzaklaştırdığın gibi, şimdi de onu soğuttun benden. Nefret ediyorsun ondan.

BERTHA: (*İçtenlikle*) Hadi canım sen de, ilgisi yok! Bana kalırsa, beni mutsuz ettiğin gibi, rahmetli anneni de mutsuz edip öldürdüğün gibi, kızcağ'zın da sen yitirdin mutluluğunu. Kadın katili! Hah, şana bu adı takmalı işte!

RICHARD: (*Gitmek için döner.*) *Arrivederci!*

BERTHA: (*Coşkuyla*) Güzel ve soylu bi kişi. Hoşuma gidiyor. Bende olmayan her şey var onda - doğuştan getirdiği ve öğrenimle kazandığı nice meziyetler. Onu da benzetmeye uğraştın, ama beceremedin. Çünkü pek çetin ceviz o senin için, oysa biz tam dişine göreyiz. Bunun farkındasın sen de.

RICHARD: (*Bağırırçasına*) Ne diye konuşup duruyorsun onun hakkında yahu, allahalla'?

BERTHA: (*Ellerini kavuşturarak*) Ah, keşke sana hiç rastlamamış olsaydım! Nasıl lanet okuyorum o güne!

RICHARD: (*Sertçe*) Engel mi oluyoruz yani sana? Özgür olmak istiyorsun artık. Yalnız sen 'evet' de, tamam, oldu demektir.

BERTHA: (*Gururla*) Ne zaman istersen hazırım ben.

RICHARD: Sevgilinle özgürce buluşabilesin diye, ha?

BERTHA: Evet.

RICHARD: Her gece mi?

BERTHA: (*Gözlerini yere dikip son kerte öfkeli konuşur.*) Sevgilimle buluşmak için işte! (*Ellerini ileri uzatarak*) Sevgilimle! Evet! Sevgilimle!

(*Gözyaşı ve hıçkırığa boğulur birden, elleriyle yüzünü örterek bir sandalyeye çöker. RICHARD ona yaklaşır yavaşça ve omzuna dokunur.*)

RICHARD: Bertha! (*Karşılık vermez BERTHA.*) Bertha, özgürsün artık.

BERTHA: (*Onun elini iter, ayağa kalkar.*) Dokunma bana! Benim için bi yabancısın sen. İçimdeki hiçbi şeyi -yüreğimde olsun ruhumda olsun, bi tek şeyi bile- anlamıyorsun. Bi yabancı işte! Yabancıнын biriyle yaşıyoruz!

(*Sokak kapısının vuruluşu işitilir. BERTHA çabucak gözlerini siler mendiliyle ve sabahlığının önünü düzeltir. RICHARD kulak kabartır bir an, BERTHA'ya bakar sertçe, sonra da dönüp çalışma odasına gider. Soldan ROBERT HAND girer. Koyu kahverengidir giysisi, elindeyse kahverengi bir dağcı şapkası vardır.*)

ROBERT: (*Kapıyı arkasından sessizce kapayarak*)
Beni çağırılmışsın.

BERTHA: (*Ayağa kalkar.*) Evet. Böyle sessiz sedasız sivişip gitmek de ner'den esti aklına - buraya bile uğramadan - hiçbi şey demeden? Oynattın mı sen?

ROBERT: (*Küçük masaya doğru yaklaşarak üstündeki gazeteye göz atar.*) Demem gereken her şeyi bur'da dedim işte.

BERTHA: Ne zaman yazdın onu? Dün akşam mı, ben gittikten sonra?

ROBERT: (*İncelikle*) Tam doğrusunu istersen, bir bölümünü sen gitmeden önce yazmıştım -kafamda. Gerisini de -en kötü kesimini-sonra yazdım. Çok daha sonra.

BERTHA: Sonra dediğin de, dün gece yazdın yani!

ROBERT: (*Omuzlarını silker.*) İyi eğitilmiş bi hayvanım ben. (*Onun yanına gelir.*) Or'dan oraya serseriler gibi dolaşa dolaşa uzun bi gece geçirdim... benim büroda, rektörün evinde, bi gece kulübünde, caddelerde, odamda. Hiç gözümün önünden gitmedi hayalin, elini de elimde duydum hep Bertha; hiç unutmayı'ca'm dün akşamı. (*Masaya bırakır şapkasını ve BERTHA'nın elini tutar.*) Niye bakmıyorsun bana? Sana dokunamaz mıyım yani?

BERTHA: (*Çalışma odasını gösterir.*) İçer'de Dick.

ROBERT: *(Elini bırakır BERTHA'nın.)* Ha, öyleyse uslu duralım biz de.

BERTHA: Nereye gidiyorsun böyle?

ROBERT: Yabancı illere. Yani, Surrey'de oturan yeğenim Jack Justice'e, öteki adıyla Kuçukuçu Justice'e. Onun güzel bi kır evi var or'da, hava desen yumuşak.

BERTHA: Peki, niçin gidiyorsun?

ROBERT: *(Sessizce ona bakar.)* Hiçbi neden düşünemiyor musun?

BERTHA: Benim yüzümden mi?

ROBERT: Evet. Şu sıralarda bur'da kalmak hiç hoş olmayacak benim için.

BERTHA: *(Eli böğründe çöker bir yere.)* Ama bu senin yaptığın da insafsızlık, Robert. Hem bana hem de ona karşı.

ROBERT: Ne olduğunu... sordu mu?

BERTHA: *(Üzüntüyle ellerini kavuşturarak)* Hayır. Hiçbi şey sormak istemiyor bana. Hiçbi zaman işin doğrusunu bilemeyeceğini söylüyor.

ROBERT: *(Başını sallar ağır ağır.)* Richard haklı o bakımdan. Her zaman haklı çıkmıştır zaten.

BERTHA: Ama Robert, konuşman gerek onunla.

ROBERT: Ben ne söyleyebilirim ki ona?

BERTHA: Gerçeği! Her şeyi!

ROBERT: (*Azıcık düşünür.*) Hayır, Bertha. Erkek erkeğe konuşamayız bu konuyu. Her şeyi anlatamam ben ona.

BERTHA: Dün akşamdan sonra artık kendisiyle yüz yüze gelmekten korktuğun için çekip gittiğine inanacaktır.

ROBERT: (*Kısa bir duraklamadan sonra*) Peki öyleyse, ondan daha korkak değilim ben. Görüşeceğim onunla.

BERTHA: (*Ayağa kalkar.*) Çağırayım kendisini.

ROBERT: (*Onun ellerini tutarak*) Bertha! Dün gece n'oldu? Söylemem gereken gerçek ne yani? (*Gözlerinin içine bakar istekle.*) O kutlu aşk gecesinde benim oldun mu sen gerçekten? Yoksa bi düş mü gördüm ben?

BERTHA: (*İsteksizce gülümser.*) Anımsa bakalım o beni gördüğün düşü. Dün gece düşünde senin olduğumu görmüştün.

ROBERT: Senin gerçek dediğin bu mu - bi düş yani? Bunu mu söyleyeceğim ben?

BERTHA: Evet.

ROBERT: (*İki elini de öper BERTHA'nın.*) Bertha! (*Daha yumuşak bir sesle*) Tüm yaşamımda yalnız o düş gerçek işte. Gerisine boş ver. (*Yine öper ellerini.*) Şimdi söyleyebilirim artık ona gerçeği. Çağırırsana onu.

(BERTHA, RICHARD'ın çalışma odasına gider ve kapıyı çalar. Yanıt verilmez içeriden. Yine çalar kapıyı.)

BERTHA: Dick! *(Karşılık verilmez.)* Bay Hand geldi. Seninle konuşmak istiyor, "hoşça kal" diyecekmiş. Gidiyor artık bur'dan. *(Yine ses çıkmaz içeriden. BERTHA kapı aynasına vurur güm güm ve korkulu bir sesle bağırır.)* Dick! Ses ver-sene ayol!

(Çalışma odasından RICHARD girer. ROBERT'a doğru gelir hemen, ne var ki, elini uzatmaz ona.)

RICHARD: *(Duygusuzca)* Benimle ilgili bir yazı yazma inceliği göstermişsin, teşekkür ederim. Vedalaşmaya geldiğin doğru mu?

ROBERT: Teşekkür edilecek bi şey yok, Richard. Şimdi ve her zaman senin dostunum ben. Hele şimdi eskisinden de çok. İnaniyor musun bana, Richard?

(RICHARD bir sandalyeye oturur ve elleriyle saklar yüzünü. BERTHA'yla ROBERT birbirlerine bakarlar sessizce. Sonra da BERTHA dönüp yavaşça sağdan çıkar. ROBERT, RICHARD'a doğru gider ve bir sandalyenin arkasına tutunup, bir yandan da ona bakarak, dikilir kalır. Uzun bir sessizlik olur. Yoldan geçen bir BALIKÇI KADIN'ın sesi duyulur.)

BALIKÇI KADIN: Taze ringa balıkları geldi! Dublin Körfezi'nin balıkları bunnar! Taze ringalar geldi! Dublin'in malı bunnar, Dublin'in!

ROBERT: *(Yavaşça)* Gerçeği söyleyeceğim sana, Richard. Dinliyor musun?

RICHARD: *(Başını kaldırır ve dinlemek için arkasına yaslanır.)* Evet.

(ROBERT, RICHARD'ın yanındaki sandalyeye oturur. BALIKÇI KADINın biraz daha uzaktan sesi gelir yine.)

BALIKÇI KADIN: Taze ringalar geldi! Dublin Körfezi'nden çıktı bunnar!

ROBERT: *Ben* yenildim, Richard. İşte gerçek bu. Bana inanıyor musun?

RICHARD: Konuş sen, dinliyorum.

ROBERT: Başaramadım. Yine senin o; onunla ilk karşılaştığın zaman, dokuz yıl önce, olduğu gibi.

RICHARD: İlk karşılaştığımız zaman, seninle birlikte yani.

ROBERT: Evet. *(Yere bakar birkaç saniye.)* Devam edeyim mi?

RICHARD: Evet.

ROBERT: Dün gece çekti gitti. Tek başıma kalakaldım yine -ikinci kez. Sonra rektörün evine gittim, yemeğe de kaldım. Senin hasta olduğunu ve başka bi akşam gelebileceğini söyledim. Eski, yeni özdeyişler savurdum durdum ortalığa - hani şu heykellere ilişkin olanı da. Bi bardak da nefis Bordo şarabı içtim or'da. Sonra kalkıp büroma gittim ve bu yazımı yazdım işte. Sonra da...

RICHARD: Ee, sonra da?

ROBERT: Ondan sonra da bi pavyona gittim; adına boş ver. Erkekler filan vardı içer'de -ama kadınlar da vardı. Hiç olmazsa, kadına benziyorlardı. Biriyle dans ettim. Kadın da evine dek geçirivermemi istemesin mi benden? Devam edeyim mi?

RICHARD: Evet.

ROBERT: Bi taksiyle evine bırakıverdik kadını. Donnybrook yakınlarında oturuyormuş. Takside şu üstat Duns Scotus'ın "ruhun ölümü" dediği şey oldu. Devam edeyim mi?

RICHARD: Evet.

ROBERT: Kadıncağz takside bi avukat olan kocasının kendisini boşadığını filan anlattı gözyaşları içinde. Para sıkıntısı çektiğini de söyleyince, kendisine bir İngiliz altını verecek oldum; ama kabul etmedi parayı ve hüngür hüngür ağladı. Sonra da çantasından çıkardığı küçük bi şişeden arısütü içti azıcık. Neyse, kadının evine girdiğini gördükten sonra ben de yürüye yürüye eve döndüm. Odamda bi de baktım ki giysim baştan aşağı arısütü lekesi. Giysilerimden yana bile şansım kapalıydı dün: Bu olay da ikinci oluyordu. O zaman giysimi değiştirme ve sabah vapuruyla gitme düşüncesi geldi usuma. Sonra da valizimi toplayıp yattım. İlk trenle Surrey'de oturan yeğenim Jack Justice'e gidiyorum. Belki iki haftalığına. Belki de daha fazla. Sıkılıyor musun?

RICHARD: Vapurla niye gitmedin peki?

ROBERT: Uyumuş kalmışım, kaçırdım.

RICHARD: Buraya gelmeden, bi "hoşça kal" bile demeden gitmeyi tasarlıyordun, ha?

ROBERT: Evet.

RICHARD: Niye?

ROBERT: Görüyorsun işte, pek hoş şeyler değil bu anlattıklarım.

RICHARD: Yine de geldin ama.

ROBERT: Gelmem için haber yollamış Bertha.

RICHARD: Yani şey yapmasaydı...?

ROBERT: Haber yollamasaydı gelmezdim.

RICHARD: Eğer bize uğramadan gitmiş olsaydın, benim bunu kendime göre yorumlayabileceğim usuna geldi mi hiç?

ROBERT: Evet, geldi.

RICHARD: Peki öyleyse, neye inanmamı istiyorsun benden?

ROBERT: Şuna inanmanı istiyorum: Bu işten benim yenik çıktığıma. Bertha'nın, dokuz yıl önce, onunla ilk karşılaştığın zaman -karşılaştığımız zaman- olduğu gibi şimdi de yine senin olduğuna.

RICHARD: Sen de benim ne yaptığımı öğrenmek ister misin dün gece?

ROBERT: Yoo.

RICHARD: Eve geldim hemen.

ROBERT: Bertha'nın döndüğünü duydun mu?

RICHARD: Hayır. Bütün gece yazdım durdum. Düşüncelere daldım gittim. (*Çalışma odasını göstererek*) İşte şur'da. Tan ağarmadan da dışarı çıkıp yalı boyunda dolaştım bir uçtan öbür uca.

ROBERT: (*Başını sallayarak, olumsuzca*) Acı çekek. Kendine işkence ederek.

RICHARD: Benimle ilgili sesler işiterek. Beni sevdiklerini söyleyenlerin sesleri.

ROBERT: (*Sağdaki kapıyı göstererek*) Birisi onun. Bir de benimki, değil mi?

RICHARD: Bir tane daha var.

ROBERT: (*Gülümser ve sağ elinin işaret parmağıyla alnına dokunur.*) Ha, doğru. Benim şu ilginç, ama azıcık da karasevdalı yeğenim Beatrice. Ee, ne söylüyorlardı sana?

RICHARD: Umutsuzluğa kapılmamı söylüyorlardı.

ROBERT: Sevgilerini göstermenin acayip bi yolu, derim ben buna. Ee, umutsuzluğa kapılacak mısın sen de?

RICHARD: (*Ayağa kalkarak*) Hayır.

(*Pencerede bir gürültü olur. ARCHIE'nin pencere camında yassılaştırmış yüzü görülür. Aynı zamanda sesi de gelir.*)

ARCHIE: Açın şu pencereyi! Pencereyi açın!

ROBERT: (*RICHARD'a bakar.*) Ötekilerin yanında onun sesini de duydun mu Richard - yalı boyunda? Oğlunun sesini. (*Gülümseyerek*) Dinle bak! Nasıl da umutsuzca çırpınıyor!

ARCHIE: Pencereyi açar mısınız, lütfen?

ROBERT: Belki de -senin bi yoldan, benim de başka bi yoldan- arayıp durduğumuz şu özgürlük denen şey vardır, Richard. Bizde olmasa da onda vardır. Belki de...

RICHARD: Evet, belki de...?

ROBERT: *Belki de* dedim. Eğer şey olsaydı daha kesin konuşabilirdim.

RICHARD: Ne olsaydı?

ROBERT: (*Belli belirsiz bir gülümsemeye*) Benim çocuğum olsaydı.

(*Pencereye gider ve açar. ARCHIE sürünerek içeri yuvarlanır.*)

ROBERT: Dünkü gibi, ha?

ARCHIE: Günaydın Bay Hand. (*RICHARD'a koşar ve öper onu.*) *Buon giorno, babbo.*(*)

RICHARD: *Buon giorno, Archie.*

ROBERT: Nerelerdeydiniz bakalım küçük paşam?

(*) "Babbo" (İt.): "Baba, babacı'm" (Ç.n.)

ARCHIE: Sütçüyle gitmişim. Atı ben sürdüm ama. Ta Booterstown'a gittik. (*Şapkasını çıkarıp bir sandalyeye fırlatır.*) Karnım da çok acıktı.

ROBERT: (*Masadan şapkasını alır.*) Richard, hoşça kal. (*Elini uzatarak*) Bi daha görüşene dek!

RICHARD: (*Yerinden kalkar, elini sıkar ROBERT'in.*) Hadi, güle güle.

(*Sağdaki kapıda BERTHA görünür.*)

ROBERT: (*Gözü BERTHA'ya ilişir. ARCHIE'ye*) Al şapkanı da benimle gel. Sana bi pasta alayım, bi de öykü anlatayım.

ARCHIE: (*BERTHA'ya*) Gidebilir miyim anneci'm?

BERTHA: Evet.

ARCHIE: (*Şapkasını alır.*) Hazırım ben.

ROBERT: (*RICHARD'la BERTHA'ya*) Babacığınla anneciğine de bi "Hoşça kal." diyelim. Ama öyle kocaman bi "Hoşça kal." değil bu.

ARCHIE: Bay Hand, bana masal anlatır mısınız?

ROBERT: Masal mı? Olur, niye anlatmayayım? Masalçı babanım ya ben senin.

(*Çifte kapıdan birlikte çıkıp bahçeye inerler. Onlar gidince, BERTHA, RICHARD'ın yanına gidip kolunu onun beline dolar.*)

BERTHA: Dick, sevgilim, sana bağlı olduğuma inanıyor musun artık? Dün gece ve her zaman için?

RICHARD: (*Üzgünce*) Bana sorma Bertha.

BERTHA: (*Daha da sıkı sarılarak*) Hep bağlı kaldım, bi tanem. Elbette inanacaksın bana. Kendimi, her şeyimi verdim sana. Her şeyi teptim senin uğruna. Aldın götürdün beni - sonra da bıraktıverdin.

RICHARD: Ne zaman bırakmışız seni?

BERTHA: Bıraktın, bıraktın: Ben de yine bana dönersin diye bekledim durdum hep. Dick, canım benim, gel şöyle. Otur şuraya. Nasıl da yorgunsundur!

(*Şezlongdan yana çeker onu. RICHARD oturur ve bir kolunun üstüne dayanarak arkasına yaslanır. BERTHA da onun elini tutarak şezlongun önündeki hasıra oturur.*)

BERTHA: Evet, canım. Seni bekledim hep. Tanrı'm, ne acılar çekiyordum o zamanlar - Roma'da oturduğumuz sıralarda! Evimizin terasını anımsıyor musun?

RICHARD: Evet.

BERTHA: İşte orada oturup bekler dururdum artık. Zavalı çocukcağz da yanımda oyuncaklarıyla oynar, uykusu gelene dek seni beklerdi. Kentin tüm damlarıyla ırmağı da, *Tevere* Irmağını da, görebilirdim oradan. Bizdeki adı ne o ırmağın?

RICHARD: Tiber.

BERTHA: (*Richard'ın elini yanağına götürüp kendini okşatarak*) Çok güzeldi görünümü, Dick; oysa ben öyle mutsuzdum ki. Yapayalınızdim Dick; sen unutmuştun, herkesler unutmuştu beni. Yaşamım artık sona ermiş gibi geliyordu.

RICHARD: Başlamamıştı ki.

BERTHA: Sonra da havaya bakardım, ne güzeldi gökyüzü, bi tek bulut olmazdı ve senin pek eski dediğin kente bakardım: Ondan sonra da İrlanda'yla kendimizi düşünür dururdum.

RICHARD: Kendimizi mi?

BERTHA: Evet. Kendimizi. Kendimizi, seni ve kendimi, o ilk karşılaştığımız zamanki halimizle görmeden, anımsamadan bir günüm bile geçmez benim. Yaşamımın her gününde gözümün önüne gelir o günler. Tüm bu süre boyunca bağlı kalmadım mı ben sana?

RICHARD: (*Bir "oh" çeker derinden.*) Evet, Bertha. Sürgündeki gelinimdin sen benim.

BERTHA: Nereye gidersen git, ben de gelirim arkandan. Yine gitmek istiyorsan bi yerlere, ben de gelirim seninle.

RICHARD: Burada kalacağım. Umutsuzluğa düşmek için daha çok erken.

BERTHA: (*Yine elini okşayarak*) Herkesi senden uzaklaştırmak istediğim doğru değil. Birbirinize daha da yaklaştırmak istiyordum sizi - seni ve

Robert'ı. Açıl bana. Tüm yüreğindeki aç, göster bana. İçinde hangi duygular olduğunu, neden acı çektiğini.

RICHARD: Bertha, gönlüm yaralı benim.

BERTHA: Nasıl yaralı, sevgilim? Ne demek istediğini açıkla bana. Dedığın her şeyi anlamaya çalışırım. Ne bakımdan yaralı gönlün?

RICHARD: *(Elini kurtarır ve BERTHA'nın başını elleri arasına alarak geriye büker, gözlerinin içine bakar uzun uzun.)* Ta özümde derin, çok derin bir kuşku yarası var.

BERTHA: *(Kımıldamadan)* Benden mi kuşkulaniyorsun?

RICHARD: Evet.

BERTHA: Seninim ben senin. *(Fısıltıyla)* Şu anda ölüverecek olsam, yine seninim ben.

RICHARD: *(Hâlâ ona bakarak ve olmayan bir kişiyle konuşuyormuş gibi)* Senin için yaraladım özümü -hiçbir zaman iyileşemeyecek derin bir kuşku yarası. Hiç öğrenemeyeceğim, bu dünyada hiçbir zaman. Öğrenmek ya da inanmak da istemiyorum. Umurumda bile değil. Seni canımın çektiğini inanç karanlıklarına saklamış değilim. Ama hiç durmadan kıpırdayan, yüreğimi üzen bu etkin kuşku varken. Tam bir çıplaklık içinde seninle bedence ve ruhça birleşebilmek için hiçbir bağ olmadan, sevgi bağı bile olmaksızın, seni koynuma alıp sarmak - işte bunu özledim

ben. Hem bir süredir de bitkinim, Bertha. Yaram yiyip bitiriyor beni.

(Canından bezmişcesine uzun uzun gerinir şezlongda. BERTHA, hâlâ o pek yumuşak sesiyle konuşarak, yine elini tutar onun.)

BERTHA: Kafana takma beni, Dick, n'olur! Unut bunları da, ilk kez olduğu gibi yeniden sev beni. Sevgilimi arıyorum ben. Ona kavuşmak için, onun buyruğuna girmek için, ona vermek için kendimi. Seni arıyorum, Dick! Ah, benim eşi görülmemiş, huysuz sevgilim; gene gel, dön yine bana, n'olur!

(Gözlerini kapar.)

PERDE